

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

BÖLGESEL KALKINMADA KALKINMA AJANSLARININ
ROLÜ: BATMAN İLİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mehmet Ali SEYİDOĞLU

Niğde
Temmuz, 2015

T.C.
NIĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

BÖLGESEL KALKINMADA KALKINMA AJANSLARININ
ROLÜ: BATMAN İLİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mehmet Ali SEYİDOĞLU

Danışman : Doç. Dr. Taha Bahadır SARAÇ

Üye : Doç. Dr. Ömer İSKENDEROĞLU

Üye : Yrd. Doç. Dr. Ömür DEMİRER

Niğe
Temmuz, 2015

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum '**BÖLGESEL KALKINMADA KALKINMA AJANSLARININ ROLÜ: BATMAN İLİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA**' Başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiği ve çalışmanın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım 03/07/2015

Mehmet Ali SEYİDOĞLU

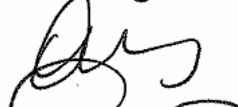

ONAY SAYFASI

Doç.Dr. Taha bahadır SARAÇ danışmanlığında Mehmet Ali SEYİDOĞLU tarafından hazırlanan " Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü:Batman İli Üzerine Bir Uygulama " adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih: 03/07/2015

JÜRİ :

Danışman : Doç. Dr. Taha Bahadır SARAÇ
Üye : Doç. Dr. Ömer İSKENDER OĞLU
Üye : İnd. Doç. Dr. Ömür DEMİRER

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ömer İSKENDER OĞLU
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Tez çalışmasının her aşamasında katkılarda bulunan ve bana yol gösterentez danışmanım değerli hocam Doç.Dr. Taha Bahadır SARAÇ 'a ve manevi desteğini benden esirgemeyen değerli hocam Doç.Dr. Ömer İSKENDEROĞLU'nateşekkürü borç bilirim.

Çalışmam süresince bana maddi ve manevi desteği sağlayan aileme özellikle Ablam Fatma ve kardeşim Mustafa'ya minnettarlarımı sunarım. Bu zorlu süreçte beni anlayan ve manevidesteğini benden esirgemeyen nişanlım Nurten ÖZHAN, eniştem Yusuf YAKUT ve can dostum Abdurrahman ÖZHAN ile İlyas İSEN'e sonsuzteşekkür ederim. Ayrıca ismini sayamadığım birçok eş, dost ve sevdiklerime bana bugüne kadar sürekli destek veren bütün insanlara teşekkür ederim.

Niğde 2015

Mehmet Ali SEYİDOĞLU

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BÖLGESEL KALKINMADA KALKINMA AJANSLARININ ROLÜ:
BATMAN İLİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA**

SEYİDOĞLU, Mehmet ALİ

İktisat Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Taha Bahadır SARAÇ

Temmuz 2015, 108 sayfa

Türkiye’de 1960 sonrası özellikle ulusal çapta büyüme ve kalkınma politikaları benimsemişve buna yönelik beşer yıllık kalkınma planlarını uygulamaktaydı.1970 ve 1980’li yıllarında ki iktisadi kalkınma anlayışındaki gelişmeler küreselleşme ve neo-liberal politikaların önem kazanmasıyla uluslararası sermayenin serbest dolaşımı bölgeler arasındaki dengesizlikleri de beraberinde getirmiştir. 1990’lı yıllarda bölgesel kalkınma ajanslarının büyük başarıların elde etmesiyle geleneksel yapılar terk edilmiş üstten alta uygulanan politikalar bırakılarak, bunun yerine alttan üste doğru politikalar uygulanmaya başlamıştır. Böylece yeni bölgecilik akımının şekillenmesine neden olmuştur. Bu yeniden yapılandırılan politikalarla, bütün yerel aktörlerin katılımını sağlayan, hem girişimcilik hem yenilik odaklı bir kurumsal kimlik ihtiyacı olarak ortaya çıkarmıştır. Türkiye ise bölgesel kalkınma anlayışı Avrupa birliğine uyum sürecinin başlamasıyla 1999 yılında Helsinki Zirvesi’nde Avrupa birliğine aday ülke olarak gösterilmeye başlanmış ve bölgesel kalkınma politikalarını AB’ bölgesel kalkınma politikaları temelinde bütünleşmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak Bölgesel Kalkınma Ajansları Türkiye’de ciddi anlamda hayata geçilmeye başlamıştır. Avrupa Birliği Komisyonunun hazırlamış olduğu Katılım Ortaklığı Belgesi’nde orta vadede yapılması gereken yasal düzenlemelerle Kalkınma Ajansları’nı oluşturmak amacıyla yasal düzenlemeler süreci başlatılmıştır. İzleyen süreçte de Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun Tasarısı gündeme gelmiştir. Özellikle bu çalışmamın

temel amacı Kalkınma ajansının kavramını tanımlamak ve Batman ilinde Dicle kalkınma ajansının etkinliğini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel dengesizlik, Bölgesel Kalkınma Politikaları, Küreselleşme Bölgesel Kalkınma Ajansları, AB Bölgesel Kalkınma Politikaları, Türkiye Bölgesel Kalkınma Politikaları.

ABSTRACT
MASTER THESIS

**THE ROLE OF REGIONAL DEVELOPMENT AGENCY IN REGIONAL
DEVELOPMENT: AN APPLICATION ON BATMAN CITY**

SEYİDOĞLU, Mehmet Ali

Department of Economics

Supervisor: Assit. Prof. Taha Bahadır SARAÇ

July 2015, Pages 108

In Turkey, growth and development policies were adopted especially during the years following 1960s and in line with that, five-year development plans were applied. With the new developments in the sense of economic progress, globalization and neoliberal policies coming into prominence during 1970s and 1980s, free circulation of international capital brought about the imbalances between regions. With great accomplishments which regional development agencies gained during 1990s, traditional patterns were abandoned; policies which were applied from top to bottom were quitted and instead, policies from bottom to top were started to be applied. Therefore, this caused new regional movement to come into being. These new policies, which were being structured, required a new corporate identity which provided participation of all regional actors and which focused on both entrepreneurship and innovation. Turkey, along with its sense of regional development, was presented as a candidate for European Union at the Helsinki Summit in 1999 with the start of process of adaption to the European Union. And Turkey started to integrate its regional development policies on the basis of European Union development policies. Accordingly, regional development agencies started to come in being seriously in Turkey. In the accession partnership document prepared by European Union Commission, the process of regulations of what should be done in the medium term and the process of legislative regulations were started in order to establish development agencies. During the following process, a draft of law about the establishment and coordination of development agencies and their tasks was

proposed. The main objective of this study is to define the concept of development agency and to discuss the efficiency of Dicle Development Agency in Batman.

Key words: Regional Imbalances, Regional Development Policies, Globalization, Regional Development Agencies, EU Regional Development Policies, Turkey Regional Development Policies

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BÖLGESEL KALKINMA VE PLANLAMA

1.1. BÖLGESEL KALKINMA İLE İLGİLİ GENEL KAVRAMLAR	3
1.1.1. Bölge Kavramı	3
1.1.2. Bölgesel Dengesizlik	4
1.1.3. Bölgesel Kalkınma	5
1.1.4. Küreselleşme	6
1.1.5. Bölgesel Farklılık ve Eşitsizlikler	8
1.1.6. Bölgesel Planlama	9
1.2. GELİŞMİŞLİK AÇISINDAN BÖLGE AYRIMI	10
1.2.1. Az Gelişmiş Bölge	11
1.2.2. Gelişmiş Bölge	12

İKİNCİ BÖLÜM

BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ ORTAYA ÇIKIŞI VE TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ

2.1. TÜRKİYE'NİN İSTATİSTİKİ BÖLGE BİRİMLERİ SINIFLANDIRMASI (İBBS)	13
--	----

2.2. BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI.....	15
2.2.1. Kalkınma Ajanslarının Dünya Genelinde Gelişimi	16
2.2.2. Kalkınma Ajansların Tanımı ve Genel Özellikleri	18
2.2.3. Kalkınma Ajanslarının Türleri.....	19
2.2.3.1.Kuruluş Biçimlerine Göre Kalkınma Ajansları	20
2.2.3.2.Faaliyetlerine Göre Kalkınma Ajansları.....	21
2.2.3.3. Fonksiyonlarına Göre Kalkınma Ajansları	22
2.2.3.4.Finansal Kaynaklarına Göre Kalkınma Ajansları	22
2.2.4. Kalkınma Ajanslarının Amaçları	22
2.2.5. Kalkınma Ajanslarının Faaliyetleri.....	24
2.2.6. Kalkınma Ajanslarının Finansmanı.....	26
2.2.7. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Başarılarını Etkileyen Faktörler	28
2.2.8. Kalkınma ajansların Hedefleri	28
2.2.9 Kalkınma ajansların Önemi	29
2.3. TÜRKİYE'DEKİ KALKINMA AJANSLARININ İDARİ YAPISI	30
2.3.1. Türkiye'de Kalkınma Ajanslarının Organizasyon Yapısı.....	31
2.3.1.1.Kalkınma Kurulu	31
2.3.1.2. Yönetim Kurulu.....	32
2.3.1.3. Genel Sekreterlik.....	33
2.3.1.4. Yatırım Destek Ofisleri.....	34
2.3.2. Ajansların Planlama, Programlama ve Proje Destekleme Süreci	34
2.3.2.1. Planlama, programlama ve bütçelendirme.....	36
2.3.2.2. Proje Değerlendirme ve Seçimi	39
2.3.2.3. Uygulama, İzleme ve Değerlendirme.....	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BATMAN İLİ'NİN KALKINMASINA YÖNELİK KURUMSAL OLUŞUMLAR

3.1 BATMAN BÖLGESİ'NİN EKONOMİK YAPISI	46
3.1.1 Ekonomik Sektörler	47
3.1.1.1 Tarım	47
3.1.1.2 İmalat Sanayi.....	48
3.1.1.3 Enerji	49
3.1.1.4 Ticaret.....	49
3.1.1.5 Turizm.....	50
3.1.1.6 Ulaştırma.....	51
3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	51
3.2.1 Araştırmanın Amacı	51
3.2.2 Araştırmanın Önemi	52
3.2.3 Araştırmanın Türü ve Yöntemi.....	52
3.2.4 Araştırmanın Kısıtları.....	52
3.2.5 Anket Formunun Yapısı	53
3.2.6. Araştırmada Benimsenen İstatistiksel Testler	53
3.2.6.1. Ki-Kare Homojenlik Testi	53
3.2.6.2. Mann-Whitney ‘U’ Sınama Tekniği	54
3.2.6.3. Tek Örnek Kolmogorov-Smirnov Testi.....	54
3.2.6.4. Araştırmanın Hipotezleri	55
3.2.7. İstatistiksel Analiz.....	57
3.2.8 Verilerin Analizi	58
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	79
KAYNAKÇA	81
EK 1. ANKET FORMU	87

ÖZGEÇMİŞ..... 90

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. GÜdümlü Projeler İÇin Başvuru Formu Kontrol Listesi.....	41
Tablo 2. Batman İle Merkezi Ve İlÇelerindeki Ekonomik Sektörler.....	47
Tablo 3. Katılımcıların Sektörlerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları.....	58
Tablo 4. Kamu veya Özel Sektör'de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA'nın Yürüttüğü Hizmet ve Görevlerle İlgili Bilgi Sahibi Olma” Durumlarının Karşılaştırılması	58
Tablo 5. Kamu veya Özel Sektör'de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA'nın Yürüttüğü Hizmet ve Faaliyetlerden Haberdar Olma” Şekillerinin Karşılaştırılması	59
Tablo 6. Kamu veya Özel Sektör'de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA'nın Kurumsal Yapılanması Hakkında Bilgi Sahibi Olma” Durumlarının Karşılaştırılması	60
Tablo 7. Kamu veya Özel Sektör'de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA'nın Faaliyet Gösterdiği İller Konusunda Bilgi Sahibi Olma” Durumlarının Karşılaştırılması	61
Tablo 8. Kamu veya Özel Sektör'de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA'nın Projelere Sağladığı Destekler Konusunda Bilgi Sahibi Olma” Durumlarının Karşılaştırılması.....	62
Tablo 9. Kamu veya Özel Sektör'de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA'nın Kurumlara Sağladığı Teknik Destekler Konusunda Bilgi Sahibi Olma” Durumlarının Karşılaştırılması.....	64
Tablo 10. Kamu veya Özel Sektör'de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA'nın Bölgesel Tanıtım Faaliyetleri Konusunda Bilgi Sahibi Olma” Durumlarının Karşılaştırılması.....	65
Tablo 11. Kamu veya Özel Sektör'de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA'nın Yatırımcılara Sağladığı Hizmetler Konusunda Bilgi Sahibi Olma” Durumlarının Karşılaştırılması.....	66

Tablo 12. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’nın Çeşitli Konularda Projelere Karşılıksız Mali Destek (Hibe) Verdiğini Biliyor Musunuz” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması	68
Tablo 13. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’ya Herhangi Bir Sebepçe Başvuruda Bulundunuz mu veya Ajansın Etkinliklerine Herhangi Birine Katıldınız mı” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması	69
Tablo 14. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “Başvurunuz veya Katıldığınız Etkinlik ve Aldığınız Hizmetten Ne Ölçüde Memnun Kaldınız” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması	69
Tablo 15. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’dan 1.Öncelikte Olan Beklentilerinin” Karşılaştırılması	70
Tablo 16. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’dan 2.Öncelikte Olan Beklentilerinin” Karşılaştırılması	71
Tablo 17. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’dan 3.Öncelikte Olan Beklentilerinin” Karşılaştırılması	72
Tablo 18. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’nın Bundan Sonraki Mali Desteklerini Sürdürmesi Gereken Konulardaki 1.Öncelik Hakkındaki Görüşleri”Nin Karşılaştırılması.....	73
Tablo 19. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’nın Bundan Sonraki Mali Desteklerini Sürdürmesi Gereken Konulardaki 2.Öncelik Hakkındaki Görüşleri” nin Karşılaştırılması	74
Tablo 20. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’nın Bundan Sonraki Mali Desteklerini Sürdürmesi Gereken Konulardaki 3.Öncelik Hakkındaki Görüşleri”Nin Karşılaştırılması.....	76
Tablo 21. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların DİKA Hakkındaki Bazı Görüşlerinin Karşılaştırılması.....	77

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Düzey 1 Grubunda Yer Alan 12 İstatistiksel Bölge Biriminin Türkiye Üzerindeki Dağılımı	13
Şekil 2. Düzey 2 Grubunda Yer Alan 26 İstatistiksel Bölge Biriminin Türkiye Üzerindeki Dağılımı	14
Şekil 3. Üç Düzeyde Yapılan İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması.....	14
Şekil 4. Kalkınma Ajanslarının Teşkilat Yapısı	31

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	:Avrupa Birliği
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
Ar-Ge	:Araştırma Geliştirme
AYB	:Avrupa Yatırım Bankası
BKA	:Bölgesel Kalkınma Ajansı
Bkz.	: Bakınız
BYKP	:Beş Yıllık Kalkınma Planı
ÇUŞ	:Çok Uluslu Şirketler
DİKA	: Dicle kalkınma ajansı
DPT	:Devlet Planlama Teşkilatı
ERDF	:Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
EURADA	:Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği
F	: Frekans
GAP	:Güneydoğu Anadolu Projesi
GSMH	:Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	:Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
H	:hipotez
IMF	:Uluslar arası Para Fonu
KA	:Kalkınma Ajansı
KOB	: Katılım Ortaklığı Belgesi
KOBİ	:Küçük ve Orta Boy İşletmeler
Md	:Madde
MG	: milli gelir
N	:Denek sayısı
NUTS	:İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması

OECD	:Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
RG	:Resmi Gazete
SS	: Standart Sapma
STK	:Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TRC3	: Dicle Kalkınma Ajansının Faaliyet Gösterdiği Bölgeye Verilen Kod
TVA	:Tennessee Valley Authority
VB	:Ve Benzeri
WB	:Dünya Bankası
X	:Ortalama
X²	:Ki- Kare analizinin sonucunda ortaya çıkan ki kare değerini sembolize eder.

GİRİŞ

Bölgesel kalkınma alanında özellikle son 20 yılda hem bölgesel planlama hem de bölgesel kalkınma alanında büyük bir değişim göstermiştir. Kamu yönetimi alanında gerek içerik gerek yöntem ve uygulamalar bakımında hem Türkiye hem dünyada büyük değişimler oluşturmaktadır. Bu değişimin en önemli nedeni, dünya toplumundaki siyasi, ekonomik, kültürel, üretim kısacası hayatın her safhasında ortaya çıkan küreselleşme olgusu olmuştur. Yerelde ortaya çıkan girişimcilik faktörü, yerel kaynakları harekete geçirilmesi bakımından, hem bilgi ve beceri birikimi hemde öteki yerel potansiyellere bağımlı olarak, dünya ekonomisi içinde karşılaştırmalı üstünlük elde edebilmekte ve bu sayede ülke ortalamasının daha çok büyüme ve gelişme fırsatını yakalayabilmektedir. Yönetişimin şekillendirdiği araçlardan biri de bölgeselleşme için küresel bir ekol olarak geliştirilen kalkınma ajansları'dır. Bu ajanslar dünyanın birçok bölgesinde özerkleşerek bölgenin gelişmesini etkileyecek stratejileri belirlemek, hem araçsal hemde beşeri alt yapıyı oluşturacak önemli bir fonksiyon konumunu sağlayacaktır.

Türkiye 1960'lı yıllardan itibaren planlı dönemle beraber uygulamaya başladığı bölgesel gelişme ve bölgeler arasındaki dengesizlikleri giderici yöndeki politikaların yetersiz oluşu günümüzde yeniden bölgesel dengesizliklerin giderilmesi noktasında tekrar gözden geçirme zorunluğu ile karşı karşıya kalmıştır. Bu temelde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım süreciyle başlayan bölgesel gelişme politikalarının bütünleşmesinde yatmaktadır. Buna bağlı olarak Türkiye Kalkınma Ajansları ile ciddi manada ilk kez aday üyeliğinin tescil edildiği 1999 Helsinki Zirvesi ile tanışmıştır. AB Komisyonunun hazırlamış olduğu Katılım Ortaklığı Belgesi'nde orta vadede yapılması gereken yasal düzenlemeler arasında yer alan Kalkınma Ajanslarını oluşturmak amacıyla yasal düzenlemeler süreci başlatılmıştır. Sonraki devam eden süreçte de Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun Tasarısı gündeme gelmiştir (Şahin,2008:1). Bu bağlamda hazırlanan çalışmada Türkiye'de Kalkınma Ajanslarının gelişimi ve etkinliğinin DİCLE Kalkınma Ajansı çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu noktada, dört bölüm şeklinde hazırlanan çalışmanın birinci bölümünde bölge kavramı, bölgesel dengesizlik, bölgesel kalkınma, küreselleşme bölgesel planlama, bölgesel dengesizlik ve eşitsizlik, az gelişmiş bölge ve gelişmiş bölge kavramları üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde BKA'nın dünyada ve Türkiye'deki gelişimi, tanımı, amaçları, görevleri, faaliyetleri, türleri, idari yapısı, amaçları, gelir kaynakları ve başarılarını etkileyen faktörler incelenmiştir. Batmanın kalkınmasına yönelik kurumsal oluşumlar ve Batmanda uygulanan anket uygulaması çalışmasının yer aldığı üçüncü bölümün ardından sonuç bölümü ile çalışma tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BÖLGESEL KALKINMA VE PLANLAMA

1.1. BÖLGESEL KALKINMA İLE İLGİLİ GENEL KAVRAMLAR

Günümüzde bölgesel kalkınma kavramının iyi anlaşılabilmesi için mutlaka bölgesel kalkınma ile ilgili temel kavramların da iyi irdelenmesi gerekmektedir. Bu bölümde bölgesel kalkınma ile ilgili olan ve literatür de sıklıkla kullanılan kavramlardan olan bölge, bölgesel dengesizlik, bölgesel kalkınma, küreselleşme, bölgesel farklılık ve eşitsizlikler ile bölgesel planlama kavramları üzerinde durulmuştur.

1.1.1. Bölge Kavramı

Günlük konuşma dilinde bölge kavramı bazen ülkeler üstü alanlar bazen de devletlerin içinde bulunan coğrafi ya da idari birimler ifade edilmektedir. Örneğin devletler topluluğu anlamında kullanılan bölge kavramı bir kıtayı, birden fazla devlet topluluğunu veya devlet ölçeğinde bir alt düzeyi ifade edebilir (Ağralı, 2014:4). En basit tarifi ile bölge, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik açılarından homojen bir yaşam alanı olarak görülen, bunun yanında işlevsel olarak da bütünlük gösteren birimler şeklinde tanımlanmaktadır (Sevinç, 2011: 39).

Geçmiş yıllarda ulus devletlerin himayeleri altında bulunan topraklar bölge olarak tanımlanırken, ilerleyen yıllarda mekandan bağımsız üretim alanları oluşturan teknolojik ve politik gelişmeler bölge kavramının farklılaşmasına neden olmuştur (Günaydın, 2013:v75). Günümüzde bölge tanımlaması yapılırken genellikle ilgili yerin doğal kaynaklar, fiziksel unsurlar, nüfus ve insan kaynakları, şehircilik çalışmaları ve planlama ekoloji ve çevre, iktisadi kalkınma, bölgenin edebiyat, tarih ve sosyo-kültürel unsurları dikkate alınmaktadır (Sevinç, 2011:38). Ekonomik bakış açısı ile ele alındığı zaman bir planlama ve analiz birimi olarak değerlendirilen bölge kavramı, ne kent kadar küçük, ne de ülke kadar çok geniş alanları ifade etmektedir. Kent ölçeği üzerindeki alanların bölge kavramı içerisinde kabul edildiği belirtilmektedir. Son yıllarda dünyada yaşanan küreselleşme ve bölgeselleşme (AB gibi ulus-üstü bölgesel birliklerin oluşumu, bilginin değerinin artması, yerelleşme gibi ekonomik, sosyal, teknolojik ve politik değişimler geleneksel bölge kavramında da

değişikliğe neden olmuştur. Geleneksel anlayışa göre 'bölge', yan yana gelmiş yerel birimlerin mekânsal bütünlükleri ile meydana gelen, ulus devletlerin alt-birimleri olup devlet dışına kapalı, sınırları çizilmiş bir birimdir. Küresel anlayış ile değerlendirildiği zaman bölge, ilişki ağı ile belirlenen, mekânsal süreklilik sorunu olmayan yerel birimlerin oluşturduğu, uluslararası ilişkilere doğrudan açılan, sınırları değişken bir birim olarak ifade edilmektedir (Kaya, 2007:58).

1.1.2.Bölgesel Dengesizlik

Bölgeler arası dengesizlik problemi geçmiş yıllardan günümüze kadar var olan ve birçok ülkenin çözmeye çalıştığı önemli bir sorundur (Köse ve Konur, 2011:95). Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde bölgesel açıdan dengesiz bir dağılım bulunduğu bilinmektedir. Bölgesel dengesizliklerin temelinde doğal ve toplumsal kaynakların dağılımlarının eşit olmaması, iklimsel ve coğrafi açıdan her bölgenin birbirinden farklı yapıya sahip olması, bunun yanında çeşitli nedenlerle illere veya bazı bölgelere kamu kaynaklarının eşit bir biçimde dağıtılmaması yatmaktadır (Çalı, 2011:420). Günümüzde de dünyanın hangi bölgesinde olursa olsun bölgeler arası dengesizlikler hala bulunmakta olup (Çayın vd., 2012:113), birçok ülkede bölgeler arasındaki büyüme oranları arasında denge sağlanamaması bölgeler arası dengesizliklerin devam etmesine neden olmaktadır (Pehlivan, 2013:412).

Bölgeler arası veya belirli bir bölgenin içerisinde bulunan farklı yerleşim yerleri arasındaki dengesizlik genellikle sosyo-ekonomik yapı ile yakından ilişkilidir. Bunun yanında bölgeler arası dengesizlik ve az gelişmişlik olguları özellikle az gelişmiş ülkelerde kronik hale gelmiştir. Bu durum ülkelerin bölgeler arası dengesizlikleri ortadan kaldırmak için yeni yollara başvurmalarına neden olmaktadır (Sevinç, 2011:35). Bölgeler arası dengesizlikle mücadelede son yıllarda özellikle kalkınma ajanslarının etkin bir biçimde rol almaya başladığı görülmektedir (Tuncel ve Bakir, 2010:20). Ancak Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde hala bölgesel dengesizlikleri ortadan kaldırmaktan ziyade, tümden kalkınma ve ülkenin genel az gelişmişliğini düzene sokma gibi amaçlarla kalkınma politikalarına yön verildiği görülmektedir (Sinemillioğlu, 2009:245).

Bölgesel dengesizlikleri ortadan kaldırmak için alternatif bölgesel gelişme stratejileri, dengesizliklerin ortadan kaldırılması sürecinin doğal bir sonucu olarak

kamunun uygulamalarına dâhil olmaktadır. Bunun yanında coğrafi bazda uygulanan destekler ve vergi bağışıklıkları gibi kamu maliyesi araçları ile yatırımların yönlendirilmesi çabaları da, dengeli bir yerleşme ve doğal olarak dengeli bir kalkınma politikasının araçları olarak ön plana çıkmaktadır. Günümüz dünyasında devletlerin bölgesel dengesizlikleri azaltmak amacıyla bazı politikalara yönelmeleri ve çözüm arayışları hemen her ülkede kaçınılmaz olmakta, ulusal ve uluslararası ekonomik gelişme kuruluşları bu müdahale biçimine ilişkin öneriler ve politikalar geliştirmektedirler (Dinçer vd., 2003:10).

1.1.3. Bölgesel Kalkınma

İktisadi alanda kalkınmanın sorunları geçtiğimiz 40-50 yılın en fazla üzerinde durulan konularının başında gelmektedir. Hatta günümüzde ekonomik anlamda üzerinde en fazla durulan konunun kalkınma politikaları olduğu belirtilmektedir. Kalkınma konusunun bu kadar önemli bir alan olduğu vurgulanmakla beraber kalkınmanın tanımı üzerinde hala kabul görmüş bir yaklaşım bulunmamaktadır (Han ve Kaya, 2012:1).

Kalkınma, sanayi devriminden sonra toplumsal yaşamın içerisinde kendisine yer edinen, bazen ülke ve bölge bazen de il gibi daha küçük idari ve yönetsel alanlar için gündeme gelmiş önemli bir sosyo-ekonomik kavramdır. Bölgesel kalkınma amacı taşıyan bölge ise kentten daha geniş, ülkeden daha küçük, yönetsel sınırları ulus yönetsel birim sınırları ile çakışan, ancak etkileşim açısından o sınırları aşabilen, yerinden yönetilen, katılımcı yönetime ve bütçeye sahip bir planlama ve yönetim birimi olarak ifade edilmektedir (Ağralı, 2014:1-6). Bunun yanında bölgesel kalkınma sadece gelişmişlik düzeyi düşük olan bölgelerin kalkındırılması için değil, aynı zamanda tüm bölgelerin gelişmişlik seviyelerinin birbirlerine yaklaştırılmasına yönelik faaliyetleri kapsamaktadır (Karaca, 2013:45). Sevinç'e göre bölgesel kalkınmanın temel amacı, bölgeler arasında bulunan gelişmişlik farklarını en aza indirerek genellikle büyük kentlere doğru aşırı bir biçimde göç veren kırsal alanlardaki asgari yaşam standartlarını geliştirmektir. Böylelikle, bölgesel kalkınmaya paralel olarak bölgelerin hem ülke içinde hem de ülke dışında rekabet edilebilirliklerini artırmak suretiyle ulusal refahın ülke geneline dengeli bir biçimde yayılması hedeflenmektedir (Sevinç, 2011:36). Zaten bölgesel kalkınmanın temelinde

ekonomik açıdan refaha kavuşmanın yanında toplumsal adaletin de sağlanması gibi unsurlar yatmaktadır (Günaydın, 2013:73).

Bölgesel kalkınmanın temelinde ilgili bölgelerin ekonomik açıdan kalkınmalarının amaçlanması yatmaktadır. Bu noktada kalkınma planlarının yapıldığı bölgelerin ekonomik açıdan gelişmişlik göstergelerinin dikkate alınması gerekir. En sık kullanılan bölgesel ekonomik gelişmişlik göstergesi gayrisafi milli hasıla veya milli gelir düzeyidir. Bu ölçümler günümüz dünyasında tüm ülkeler tarafından kabul görmüş ve bölgesel gelişmişlik düzeyinin belirlenmesinde sıklıkla kullanılan araçlardır (Gönel, 2010:15).

Bölgesel kalkınma her zaman ulusların önemli bir amacı olmuştur (Sert, 2012:134). İkinci dünya savaşının ardından dünya genelinde ortaya çıkan ulusal kalkınma planları 1980'li yıllardan itibaren bölgesel kalkınma planlarına dönüşmüştür (Karasu, 2009:1). Son yıllarda bölgesel kalkınmanın kavramsallaştırılması ve bölgesel kalkınmaya yönelik politikaların artırılması hız kazanmıştır (Akpınar, 2012:29). Buna karşılık bölgesel kalkınma kavramı ilk olarak kalkınma iktisadının gündeme geldiği yıllarda ortaya çıkmış ve 1940'lı yıllarda önem kazanmaya başlamıştır. İlk zamanlarda Doğu ve Güneydoğu Avrupa arasındaki bölgesel eşitsizlik ve kalkınma farklılıkları açıklamak için ortaya çıkan bölgesel kalkınma kavramı günümüzde az gelişmiş tüm bölgeler için önem taşımaktadır (Ağralı, 2014:14).

1.1.4. Küreselleşme

Günümüz toplumsal yaşamı içerisinde küreselleşme olgusunun önemi her geçen gün artmaktadır (Balay, 2004:61). Bunun yanında küreselleşme kavramı toplumun farklı kesimleri tarafından farklı biçimlerde algılanan bir kavramdır. Küreselleşme kavramı son yıllarda özellikle sosyal bilimler literatüründe sıklıkla kullanılan, buna karşılık anlamı belirsizliklerle dolu olan ve net olarak tanımı henüz yapılamamış bir kavramdır. Küresel sözcüğünün tarihi yaklaşık olarak 400 yıl öncesine dayanırken, küreselleşme kavramı ilk olarak 1960'lı yıllarda ortaya çıkmış ve 1980'li yıllardan itibaren kullanımı sıklaşmıştır (İçli, 2001:163).

Literatürde her ne kadar küreselleşme kavramının net bir tanımı bulunmasa da bazı kavramların küreselleşme ile aynı anlamlarda kullanıldığı bilinmektedir. Özellikle evrenselleşme, liberalizasyon, batılılaşma, modernizasyon, karşılıklı

bağımlılık ve uluslararasılaşma gibi kavramlar genellikle küreselleşme ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bunun yanında küreselleşme kavramı günümüz dünyasındaki birçok olayla özdeşleştirilen, neredeyse küresel birçok olayın neden-sonuç ilişkilerinin açıklanmasında temel etken olarak algılanan bir olgu haline dönüşmüştür. Çünkü küreselleşmenin ekonomik, siyasal, teknolojik, iletişimsel, çevresel/demografik ve kültürel boyutları bulunmaktadır (Bayar, 2008: 25-30).

En basit tanımı ile küreselleşme ekonomik açıdan dışarıya açılmak ve dünya ile bütünleşmektir. Küreselleşme ürün, pazar ve süreçlerin standartlaştırılması, toplumlar arasındaki sosyo-kültürel farklılıkların ortadan kalkması, bunun yanında çok uluslu şirketlerin hangi ülkede olursa olsun insanların ihtiyaçlarına uygun standartta ürünler sunmalarını gerektirmektedir. Bu kapsamda bazı insanlar küreselleşmeyi çok uluslu şirketlerin dünyayı ekonomik açıdan yönetmesi olarak algılamaktadırlar. Buna karşılık küreselleşme hakkında olumlu düşüncelere sahip olan bireyler küreselleşmenin uluslararası serbest ticareti, yatırım oranını ve demokratik uygulamaları arttırdığını düşünmektedirler (Berber, 2011:387).

Günümüzde hem Türkiye’de hem de tüm dünya üzerinde yönetim anlayışlarında içerik ve uygulamalar açısından bazı değişikliklere gidilmektedir. Söz konusu değişimlerin temelinde genel olarak tüm dünya toplumlarını etkisi altına alan siyasi ekonomik, kültürel vb. alanlarda ortaya çıkan küreselleşme olgusu yatmaktadır (Erçakar, 2010:1). Küreselleşme olgusu uluslararası ilişkilerde yer alan aktörlerin önemini değiştirmiştir. Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan yenedünya düzeninin en önemli unsurunu rekabet oluşturmaktadır (Özer, 2007:389).

Küreselleşme olgusuna paralel olarak günümüzde örgütsel yapı ve fonksiyonlarda da önemli bir değişim meydana gelmiştir. Bunun temelinde örgütlerin küresel değişimlere kayıtsız kalmamasının yattığı belirtilmektedir. Küreselleşme özellikle örgütlerin çalışma alanlarını, yönetim biçimlerini ve rekabet koşullarını farklı yönlerde etkilemektedir. Bu nedenle günümüz örgütlerinde gerek ulusal gerekse de uluslar arası düzeyde faaliyetlerde bulunan örgütlerin küresel pazar ortamında küresel rakiplerle mücadele etme zorunlulukları ortaya çıkmıştır (Tağraf, 2002: 33).

1.1.5. Bölgesel Farklılık ve Eşitsizlikler

Ekonomik kalkınma hamleleri ülkelerin her bölgesinde aynı anda başlamamıştır. Ayrıca bazı bölgelerin kalkınmasına diğer bölgelere kıyasla daha fazla yoğunlaşıldığı için bölgeler arasında bazı kalkınma farklılıkları ortaya çıkmıştır. Söz konusu kalkınma farklılıklarına bölgesel dengesizlik veya bölgesel eşitsizlik denilmektedir. Bölgeler arası eşitsizlik ve farklılıklar sadece gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde değil, aynı zamanda az gelişmiş ülkelerde de sıklıkla görülmektedir. Ancak bölgesel eşitsizliklerin etkilerinin en fazla görüldüğü yerler az gelişmiş ülkelerdir. Çünkü gelişmiş ülkelerde görülen bölgesel eşitsizlikler çabuk telafi edilebilmektedir. Bölgesel eşitsizliklerin temelinde bölgelerin sahip olduğu coğrafi özellikler ve iktisadi yapı gelmektedir. Coğrafi olarak doğal kaynakların fazla bulunduğu bir yer söz konusu bölgesinin kalkınması için önemli bir avantajdır. Benzer şekilde iktisadi olarak bölgenin üretim payı veya Pazar payının genel pay içerisindeki dağılımı da bölgeleri arasındaki eşitsizlik veya farklılıkları etkilemektedir (Karaca, 2013: 52-53).

Bölgesel kalkınma boyutlarının son yıllardaki gelişimi göz önünde bulundurulduğu zaman, ekonominin küresel yapılanması sürecinde devletler imtiyazlı konumlarını kaybederlerken, girişimcilik kalkınmanın motor gücü haline gelmiştir. Girişimciliğin kazandığı bu yeni gücü iyi kullanabilen bölgelerin rekabet gücü sürekli olarak artmaktadır. Buna karşılık girişimcilik gücünü yeterince kullanamayan ülkelerde kalkınma adına farklı bir gelişme ortaya çıkmaktadır. Bu durum bölgeler arası eşitsizlik düzeninin büyümesine neden olmaktadır (Sert, 2012: 134).

İnsanlık tarihi boyunca insanoğlu daha rahat şartlarda refah içinde yaşayabilmek için çeşitli yöntemlere başvurmuştur. Buradan hareketle kalkınma iktisadının önemli bir konusunu bölgeler arası eşitsizlik ve dengesizliklerin ortadan kaldırılması olmuştur (Engin, 2011: 66). Bölgesel eşitsizlikler dünyanın birçok ülkesinde hala önemli bir sorun olmakla beraber (Pehlivan, 2013:412; Tutar ve Demiral, 2007: 65), bölgesel eşitsizliklerin ortadan kaldırılması birçok toplumsal problemin de ortadan kaldırılmasını kolaylaştırmaktadır. Özellikle bölgesel eşitsizliklerin neden olduğu işsizlik, iç göçler, etnik ve siyasi ayrımcılık, ekonomik, sosyal ve bazı siyasal sorunlar bölgesel eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasına bağlı olarak en aza inmektedir. Bölgesel eşitsizliğin artması ise toplumsal açıdan karşılıklı

güven ortamını zedelemekte ve toplum kesimlerinin birbirlerine olan güvenini zedelemektedir (Çalı, 2011:420). Ayrıca bölgesel eşitsizlikleri toplumun genelinde adaletsizlik duygusunun yayılmasına da zemin hazırlamaktadır (Günaydın, 2013: 74).

Ülkemizde de bölgeler arasındaki eşitsizliklerin giderilmesi ve bölgeler arasında gözlenen gelişim farklılıklarının en aza indirilmesi her zaman önemli bir konu olmuş ve kalkınma planlarının, hükümet politikalarının öncelik verdiği konular arasında yer aldığı görülmüştür. Dönemsel olarak farklı yaklaşımlara başvurulmuş olup, konunun esas sorumlusu kuruluş sıfatıyla eski adıyla Devlet Planlama Teşkilatı yeni adıyla Kalkınma Bakanlığı koordinasyonunda hazırlanan kalkınma planları Türkiye'nin bölgesel gelişme politikalarının ve yaklaşımlarının ana hatlarını çizen temel doküman olmuştur. Devlet Planlama Teşkilatı tarafından günümüze kadar çeşitli bölge planları yapılmış veya yaptırılmıştır. Yapılan planlar genel yaklaşım itibariyle uygulanan bölgelerin ekonomik ve sosyal kalkınmasını bütün boyutlarıyla ele alan kapsamlı analizler ve çözüm önerilerine haiz orta ölçekli kalkınma planları şeklinde hazırlanmıştır. Bölgesel planlar ülkenin ekonomik gelişmesinin artırılması, bölgeler arasında gözlenen eşitsizliklerin azaltılması, ekonomik sistemin oluşmasında ve altyapı kararlarında ekonomik kalkınma planları ile uyumun sağlanması gibi hedeflere yönelmiş olduğu görülmektedir (Sert, 2012:120).

1.1.6. Bölgesel Planlama

Bölgesel planlamaların temelinde bölgesel dengesizlikleri en aza indirme düşüncesi yatmaktadır. Gelişmekte olan birçok ülkede sosyal ve ekonomik farklılaşmalara bağlı olarak bölge planlamasının yeterli düzeyde yapılmadığı görülmektedir. Bunun yanında bölge planlamasında ekonomik, toplumsal ve fiziksel planlamalar arasında eşgüdüm sağlanmasının zor olduğu bir planlama türüdür. Kalkınmaya ilişkin olarak yürütülen ulusal politikaların bölgenin ihtiyaçlarına cevap verebilecek yerel eylemlere dönüşebilmesi için bölgesel planlamalara gereksinim durulmaktadır. Bu açıdan ele alındığı zaman bölgesel planlama ulusal plan ve politikalar ile somut eylemlerin ortaya konulması gerektiği bir kavramdır(Arslan, 2005:275-280).

Günümüzde bölgesel planlamanın gelişim sürecinde;

- Belirli sektörlerdeki etkinliklerin karşılıklı olarak birbirine bağımlı olduğunun vurgulanması ve kapsamlı olması,
- Faaliyet gösterilecek olan bölgeler için stratejik vizyonlar geliştirilmesi,
- Ulusal düzeydeki ölçeklerin ve yerel taleplerin yansıtılması,
- Bölge planlarının yapılması ve planların uygulanmasında yerel katılımın sağlanması,
- Belirli bir düzen içerisinde çalışmaların yeniden gözden geçirilmesine imkan tanıyan mekanizmaların oluşturulması zorunluluğu ortaya çıkmıştır (Sevinç, 2011: 42-43).

Bölgesel planlama modelleri kullanan ülkelerin planlama anlayışlarına ve ülkelerin bölgesel sorunlarının niteliğine ve yoğunluğuna göre plan bölge tipleri birinci tip ve ikinci tip olarak ayrılmaktadır. Burada sözü geçen birinci tip plan bölge, ulusal kalkınma planına mekânsal bir boyut katmak için yapılan bölgesel ayırım neticesinde ortaya çıkmaktadır. Ulusal bölge planlarının bölgeselleşebilmesi için ülkenin bölgelere ayrılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle uygulanacak olan bölgesel planlamalar bölgelerin sayısı ülkenin genişliğine ve sosyo-ekonomik yapısına göre değişiklik göstermektedir (Sezgin, 2013: 13-14).

1.2. GELİŞMİŞLİK AÇISINDAN BÖLGE AYRIMI

Bölge kavramına farklı coğrafyalarda farklı anlamlar yüklenmiştir. Bu kapsamda bölge kavramı bazen siyasal bir coğrafyayı bazen de ekonomik özellikleri birbirine yakın olan alanları ifade etmiştir (Sert, 2012:119). Söz konusu bölge kavramlarının içeriği nasıl olursa olsun farklı bölgeleri sahip oldukları gelişmişlik düzeyleri de bazı farklılıklar gösterebilmektedir. Aslında ekonomik ve sosyal açılardan ele alındığı zaman bölgeler arasında bazı gelişim farklılıkları olması ülkeler açısından önemli bir sorundur. Bölgelerin arasında gelişmişlik farklılıkları genellikle bölgelerin sahip oldukları üretim dinamikleri, sosyo-kültürel yapıları, siyasal özellikleri, yerel dinamikleri ve ekonomik coğrafi özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bunun yanında bölgeye özgü kaynaklar, altyapı olanakları, farklı nitelikler, yerel dinamikler, sermaye birikimi ve yapısı, nüfus ve nüfus yapısı, eğitim ve nitelikli işgücü düzeyi, iç ve dış pazarlara uzaklık gibi konularda coğrafi farklılıklar kaynakların etkin kullanılması, kentleşme, üretim yapısı gibi değişkenleri ve

dinamikleri etkileyerek kişi başına düşen gelir ve diğer göstergelerde bölgesel az-çok gelişmişlik düzeyini etkilemektedir (Köse ve Konur, 2011:96).

1.2.1. Az Gelişmiş Bölge

Az gelişmiş bölge kavramı 1950’li yıllardan itibaren bilim insanları ve politikacılar tarafından sıklıkla üzerinde durulan bir kavram haline gelmiştir. Az gelişmiş bölgeler ile ilgili olarak ilk yıllarda sadece ekonomi alanında çalışmalar yapan insanlar uğraşmış, ilerleyen yıllarda az gelişmişlik sorunu birçok bilim dalı tarafından ele alınan bir olgu haline gelmiştir. Literatürde az gelişmiş bölge kavramı genellikle gelişmemiş veya geri kalmış bölge kavramları ile eş anlamlı gibi kullanılmaktadır. Ancak bu yanlış bir yaklaşımdır. Çünkü bir bölgenin sosyal veya ekonomik açıdan az gelişmiş olması her yönüyle geri kalmış bir bölge olduğu anlamına gelmemektedir. Bunun yanında az gelişmiş bölgeler sahip oldukları bazı özelliklere göre az gelişmiş şeklinde nitelendirilmektedir. Bunların başında bölgenin diğer uluslararası bölgelere göre gelişmişlik düzeyi, ekonomik kaynaklarına göre gelişmişlik düzeyi, toplumsal ve bireysel ihtiyaçları karşılama ile ilgili gelişmişlik düzeyi gelmektedir (Berber, 2011).

Az gelişmiş bölgelerin söz konusu az gelişmişlik düzeylerini belirleyen unsurların başında kişi başına düşen reel gelir, nüfus oranı, işsizlik düzeyi, çalışan yoksulluğu ve gelir dağılımındaki dengesizlikler gelmektedir (Kaynak, 2011:11-18). Gelişmişlik düzeyi düşük olan bölgelerin birçok sorunu bulunmaktadır. Bunların başında da az gelişmiş bölgelerdeki insanların işsizlik nedeni ile gelişmiş bölgelere göç etmeleri gelmektedir. Söz konusu göçler az gelişmiş bölgelere önemli bir darbe vurmaktadır. Çünkü dışarıya verilen göçlerle beraber az gelişmiş bölgelerdeki genç çalışan nüfus oranı azalmaktadır. Sonuç olarak zaten gelişme zorluğu çeken bölge daha kötü bir ekonomik yapıya bürünmektedir (Dinçer vd., 2003:10).

Bir ülkenin veya bölgenin gelişmişlik düzeyini iyi analiz etmesi, gerçek ekonomik durumunu analiz etmesi başta olmak üzere birçok açıdan önemlidir. Özellikle az gelişmiş bölgelerin iyi belirlenmesi ekonomik kalkınma açısından oldukça önemli bir durumdur. Çünkü toplumların gelişmişlik düzeylerini öğrenmeleri hem gelişme oranlarını takip etmeleri açısından hem de sahip oldukları ekonomik sorunlara çözüm yolları bulmaları açısından önemlidir. Ayrıca toplumların az

gelişmişliğin farkına varmaları ve ekonomik büyüme için gerekli adımları atmaları kalkınma yolunda önemli unsurlardır (Han ve Kaya, 2012:7).

1.2.2. Gelişmiş Bölge

Gelişmiş bölgeler az gelişmiş veya gelişmekte olan bölgelere göre birçok açıdan ayrılmaktadır. Gündüz'e (2006: 13-14) göre, gelişmiş bölgelerin sahip oldukları sosyal ve ekonomik faktörler, diğer bölgeler ile kıyaslandığı zaman iktisadi açıdan ileri olduğu görülmektedir. Gelişmiş bölgelerin kişi başına düşen gelir seviyeleri ve gelir artış hızı ülke ortalamasının üstünde bulunmaktadır. Bunun yanında sosyal ve kültürel göstergelere göre de söz konusu bölge gelişmiş bir özellik taşımaktadır. Gelişmiş bölgelerde eğitim ve sağlık hizmetleri seviyesi ülke ortalamasının genellikle üzerinde bulunmaktadır. Bütün bunlara bağlı olarak istihdam imkanları sürekli artmakta ve bölgeye yeni göçler olmaktadır (Aktaran; Kulaksız, 2008:16). Gündüz (2006:14), gelişmiş olan bölgelerin sahip oldukları diğer belirgin özellikleri şu şekilde sıralamıştır;

- Üretim faktörlerinin verim düzeyleri yüksektir,
- Faktör dağılımları arasında aşırı dengesizlik bulunmamaktadır veya dengesizlik oranı düşüktür,
- Altyapı yatırımlarının genel olarak yeterli olduğu gözlenir,
- Doğal çevre gelişime elverişli bir yapıya sahiptir,
- Bölgede gelir dağılımı düzenli olup bölge sürekli olarak dışarıdan göç almaktadır,
- Bölgenin kalkınma hızı diğer bölgelerden ve ülkenin genel kalkınma hızından daha yüksektir,
- Bölgede tasarruflara bağlı olarak yatırımların da yüksek olduğu görülür (Aktaran; Kulaksız, 2008: 17).

İKİNCİ BÖLÜM

BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ ORTAYA ÇIKIŞI VE TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ

2.1.TÜRKİYE'NİN İSTATİSTİKİ BÖLGE BİRİMLERİ SINIFLANDIRMASI (İBBS)

AB' bölgesinde tek bir veri tabanı oluşturmak, bölgesel istatistikleri standartlaştırmak ve bunu yaparken de karşılaştırılabilir bir tablo ortaya çıkarmak ve bölgelerin sahip oldukları benzer niteliklere göre oluşturulan İBBS, Türkiye'de de örnek bölge birimi uygulaması olarak kabul edilmiş ve Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) desteği ile Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından 2002 yılında tamamlanmıştır. İBB sınıflandırmasında iller "Düzey 3" olarak tanımlanmış; ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu iller ise bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri dikkate alınarak "Düzey 1" ve "Düzey 2" olarak gruplandırılarak, hiyerarşik (İBBS) oluşturulmuştur (<http://www.dpt.gov.tr>, erişim tarihi 10.02.2015).

Şekil 1. Düzey 1 Grubunda Yer Alan 12 İstatistiksel Bölge Biriminin Türkiye Üzerindeki Dağılımı

Düzyey 2 (26 Bölge)

Şekil 2. Düzyey 2 Grubunda Yer Alan 26 İstatistiksel Bölge Biriminin Türkiye Üzerindeki Dağılımı

Sıra No	Düzyey 1	Düzyey 2	Düzyey 3
1	İstanbul	İstanbul Alt Bölgesi	İstanbul
2	Batı Anadolu	Ankara Alt Bölgesi	Ankara
		Konya Alt Bölgesi	Konya, Karaman
3	Doğu Marmara	Bursa Alt Bölgesi	Bursa, Eskişehir, Bilecik
		Kocaeli Alt Bölgesi	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova
4	Ege	İzmir Alt Bölgesi	İzmir
		Aydın Alt Bölgesi	Aydın, Denizli, Muğla
		Manisa Alt Bölgesi	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak
5	Batı Marmara	Tekirdağ Alt Bölgesi	Tekirdağ, Edirne, Kırkkale
		Balıkesir Alt Bölgesi	Balıkesir, Çanakkale
6	Akdeniz	Antalya Alt Bölgesi	Antalya, Isparta, Burdur
		Adana Alt Bölgesi	Adana, Mersin
		Hatay Alt Bölgesi	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
7	Batı Karadeniz	Zonguldak Alt Bölgesi	Zonguldak, Karabuk, Bartın
		Kastamonu Alt Bölgesi	Kastamonu, Çankırı, Sinop
		Samsun Alt Bölgesi	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
8	Orta Anadolu	Kırkkale Alt Bölgesi	Kırkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir
		Kayseri Alt Bölgesi	Kayseri, Sivas, Yozgat
9	Doğu Karadeniz	Trabzon Alt Bölgesi	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
		Gaziantep Alt Bölgesi	Gaziantep, Adıyaman, Kilis
10	Güney Doğu Anadolu	Şanlıurfa Alt Bölgesi	Şanlıurfa, Diyarbakır
		Mardin Alt Bölgesi	Mardin, Batman, Siirt, Şırnak
11	Orta Doğu Anadolu	Malatya Alt Bölgesi	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli
		Van Alt Bölgesi	Van, Muş, Bitlis, Hakkari
12	Kuzey Doğu Anadolu	Erzurum Alt Bölgesi	Erzurum, Erzincan, Bayburt
		Ağrı Alt Bölgesi	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan

Şekil 3. Üç Düzyeyde Yapılan İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması

Düzeyde Yapılan İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması Düzey 3 kapsamında her il bir İstatistiki Bölge Birimini tanımlamış olup, toplam 81 adettir. Düzey 2 İstatistiki Bölge Birimleri, Düzey 3 kapsamındaki komşu illerin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup, 26 adettir (Şekil 2). Düzey 1 İstatistiki Bölge Birimleri ise "Düzey 2" İstatistiki Bölge Birimlerinin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup 12 adettir(şekil:1) ve kamusal alandaki tüm bölge tabanlı çalışmalarda artık İBBS çalışması esas alınmaktadır([http://www.dpt.gov.tr_erisim tarihi,10.02.2015](http://www.dpt.gov.tr_erisim_tarihi,10.02.2015)).

2.2. BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

Bölgesel dengesizliklerden kaynaklanan istihdam ve gelişme sorunları başta olmak üzere birçok olumsuz etkiyi ortadan kaldırmak veya en aza indirmek amacıyla bölgesel politikalar uygulanmaktadır. Söz konusu politikalar bölgelerin ekonomik ve toplumsal yapılarına uygun bir planlama anlayışına sahip olmak durumundadır. Bundan dolayı bölgesel politikalar ülkeden ülkeye ve dönemden döneme farklılık göstermektedir. Ülkelerin kullanmış oldukları bölgesel kalkınma planları bulunduğu dönemin ekonomik, siyasi, sosyal koşullarına uygun olarak çeşitli değişikliklere uğramıştır. Geçen zaman içerisinde uygulanan politikaların bölgesel gelişmişlik farklarını ortadan kaldırma noktasında eleştiri üzerine geliştirilen yeni kalkınmacılık anlayışının gereği olarak kalkınma ajanslarının doğmasına zemin hazırlamıştır (Sezgin, 2013:1).

Genel bir kavram olarak kalkınma, bir ülkede belirli zaman dilimi içerisinde ekonomik alanda meydana gelen gelişme ve büyüme, toplumun yaşam standartlarında, üretilen ürünlerin kalitesinde veya üretim sisteminde iyileşmelerin yaşandığı ekonomik ortamı da ifade etmektedir (Sevinç, 2011:40). Bölgesel kalkınma ajansları da söz konusu ekonomik iyileşmeye destek sağlamak amacı ile kurulmaktadır. Karaca'ya (2013:1) göre kalkınma ajansları, merkezi otoriteden bağımsız bir özelliğe sahip olan, belli coğrafi sınırlar içerisinde bulunan bir bölgenin kalkındırılması amacı ile kurulmuş olan yeni bölgecilik ve kalkınma anlayışının örgütsel biçimidir. Bu çerçevede ajanslar doğal, ekonomik, sosyal ve kültürel şartların bölgeler arasında farklılık göstermesi ve bu farkın giderek artması sonucu ortaya çıkan gelişmişlik farkının kapatılması gereğinden doğmaktadır.

Kalkınma ajansları genellikle bürokratik unsurlardan uzak, özerk ya da yarı özerk birim özellikleri sergilemektedir (Dura, 2007:142). Bu kuruluşlarda bürokrasinin fazla olmamasının temel nedeni, örgütsel rekabet gücünü arttırmak, hızlı karar verebilmek, özel sektörler ortak kararlar alabilmek ve çalışmalarını ile ilgili hesap verebilmek gibi nedenler yatmaktadır (Övgün, 2007:249). Kalkınma ajanslarının finansal kaynakları kamu veya özel sektör olabilmektedir. Ajansların faaliyet gösterdikleri bölgeler belirli sınırlarla çizilmiş olup, söz konusu bölgenin ekonomik kalkınmasına ağırlık verilmektedir. Avrupa ülkelerinde kurulan kalkınma ajansları genellikle kamu kuruluşu niteliğinde olup, eski doğu bloğu ülkelerinde bölgesel kalkınma ajanslarının kamu-özel sektör şirketleri, Fransa gibi devletçi gelenekten gelen bir ülkede karma ekonomi şirketleri şeklinde, İngiltere gibi liberalizmin ilk çıktığı ülkelerde bakanlık dışı kamu kurumu ve özerk örgütlenmeler biçiminde kuruldukları bilinmektedir. Bunun yanında vakıflar, limited şirketler ve belediye girişimleri şeklinde hukuki statülere sahip olan kalkınma ajansları da bulunmaktadır (Dura, 2007:142-147).

Bölgesel kalkınma anlayışı ile ortaya çıkan kalkınma ajansları, bulunduğu bölgedeki yerel güçler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve hane halkları ile bütünlük içinde çalışan yapılardır. Bu kapsamda kalkınma ajanslarının yerel toplumun değişik kesimleri ile birlikte kalkınma hedeflerini gerçekleştirmeye çalıştığı söylenebilir (Özaktaş ve Konur, 2012:66).

2.2.1. Kalkınma Ajanslarının Dünya Geneline Gelişimi

Dünya da kalkınma politikalarında meydana gelen değişiklikler nedeni ile kalkınma ajanslarının kurulması gündeme gelmiştir. İlk kurulan kalkınma ajansları geleneksel kalkınma politikalarına olan güvenin sarsılması sonucunda ortaya çıkmıştır (Pehlivan, 2013:415).

Bölgesel kalkınma ajansları merkezi hükümet yapılarından bağımsız bir idari yapıda sınırları çizilmiş bir bölgenin sosyo-ekonomik koşullarını geliştirme amacıyla dünya üzerinde ilk olarak 1930'lu yıllardan itibaren kurulmaya başlamışlardır. Kalkınma ajanslarının önemli bir bölümü Avrupa ülkelerinde bulunmak üzere günümüzde dünyanın birçok bölgesinde faaliyet gösteren önemli kalkınma ajansları bulunmaktadır. Dünyada ilk kalkınma ajansı 1933 yılında ABD'de Tennessee

ValleyAuthority (TVA) bölgesel kalkınma ajansıdır. İlerleyen yıllarda Avusturya, Belçika, Brezilya, Almanya, Hollanda, İtalya, Portekiz, İspanya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya'da da birçok bölgesel kalkınma ajansı kurulmuştur. İkinci Dünya savaşını izleyen yıllarda bölgesel kalkınma ajanslarının kurulmasına verilen önem artmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkardığı yıkıcı etkileri ve hızlı teknolojik gelişmeler, Avrupa'nın Batı ülkelerinde farklılıklar ortaya çıkmasına neden olmuştur. Fransa'da, Paris ve çevresinin diğer bölgelerinin toplamından daha fazla gelişim göstermesi, İtalya'da kuzey güney ayrımının iki farklı dünya yaratacak boyutlara ulaşması, İngiltere İskoçya ve Galler'de eski sanayilerin çökmesine paralel olarak bu bölgelerde yeniden yapılanma probleminin olması diğer Avrupa ülkelerinde bölgesel kalkınmaya yönelik politikaların oluşturulmasına sebep olmuştur. 1950'li ve 1970'li yıllar arasında bölgesel politikalarda sosyal ve ekonomik açıdan bazı müdahalelerin ön planda olduğu bilinmekle beraber, 1970'li yıllarda bölgesel politikalar değişmeye başlamış ve içsel kalkınma politikaları önem kazanmıştır. 1970'li yıllardan itibaren Batı Avrupa'da iki farklı yaklaşım bir arada uygulanmaya başlamıştır (Kaya, 2007:107).

Günümüzde kalkınma ajansları anlamında iyi noktalarda bulunan İngiltere, ABD, Kanada, Avusturya ve bazı gelişmiş Avrupa ülkelerinde kalkınma ajanslarının tarihi eski olmasına karşın, 1990'lardan itibaren gelişmekte olan ülkelerde de kalkınma ajansları varlığını göstermeye başlamıştır (Karaca, 2013:93).

Bölge kalkınma ajanslarının Amerika ve İngiltere'de 1960'lı yıllardaki yapıları kamu ve özel sektörün birlikte hareket ettiği yarı özerk bir yapıya sahiptirler. Kalkınma ajanslarının 1990'lı yıllardan itibaren hızlı gelişim göstermelerinde kurumsal kimliklerinin gelişmesi, finansal kaynaklarının artması, ulusal ve uluslararası örgütlerde ortaklıkların yapılması ve yerel idarelerin kalkınma ajanslarına destek olmaya başlaması yatmaktadır (Özen, 2005:4).

Yukarıda yer alan paragraftan da anlaşılacağı gibi bölgesel kalkınma ajansları dünya üzerinde ilk olarak Avrupa ülkelerinde yaygınlaşmaya başlanmıştır. Bunun temelinde Avrupa ülkelerinde bölgesel dengesizliklerin çok sık görülüyor olması yatmıştır. Özellikle Batı Avrupa dolaylarında kurulan kalkınma ajansları zaman içerisinde önemli başarılarla imza attıktan sonra kalkınma ajansları Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine de yayılmıştır. Bu gelişmeler 1990'lı yılların başlarında

gerçekleşmiştir. Doğu bloğu olarak adlandırılan ülkelerde de siyasi ve ekonomik olarak sistem değişikliklerine gidilmiş, bu ülkelerde sermaye birikimini arttırmak, Avrupa'nın diğer ülkeleriyle olan gelişmişlik farkını ortadan kaldırmak amacı ile kalkınma ajansları kurulmuştur (Dura, 2007:143).

Türkiye'de kalkınma ile ilgili yapılan hamleler değerlendirildiği zaman 1960'lı yıllardan itibaren planlı bir kalkınma politikası uygulandığı bilinmektedir. Ulusal ölçekte hazırlanan kalkınma planlarının yüksek kalkınma hızı ve süreklilik sağlaması amaçlanmıştır. Ancak ulusal kalkınma planlarının tam olarak başarıya ulaştığını söylemek mümkün değildir (Polat ve Yılmaz, 2014:138).

Türkiye'nin kalkınma ajansları ile ilgili farkındalığı ilk kez üye adaylığının tescil edildiği 1999 Helsinki zirvesinin sonunda gerçekleşmiştir. Avrupa Birliği Komisyonu tarafından hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi'nde orta vadede yapılması gereken düzenlemeler arasında bölgesel kalkınma ajanslarını oluşturmak yer almış, buna paralel olarak da yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi için gerekli olan süreç başlatılmıştır. Bu kapsamda öncelikli olarak ortaklık kurallarına uygun olarak kısa vadede istatistiksel bölge olarak bilinen Avrupa Birliği (NUTS) sistemi 22 Eylül 2002 tarih ve 4720 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kabul edilmiş, devamında 2003 yılı Katılım Ortaklığı Belgesinde, katılım öncesi mali yardım programından yararlanabilmek için bölgesel kalkınma ajanslarının kurulması öngörülmüştür. İlerleyen zamanlarda 31 esas ve 5 geçici maddeden oluşan Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun Tasarısı getirilmiştir (Hasanoğlu ve Aliyev, 2006:81). Ancak diğer ülkeler ile kıyaslandığı zaman Türkiye'de kalkınma ajansları daha yeni yapılanmaya başlamış olup, çok az sayıda kalkınma ajansı fonksiyonlarını tam olarak yerine getirebilmektedir (Yılmaz, 2010:176). Bunun yanında Türkiye'de kalkınma ajanslarının kurulmasında Avrupa Birliği'ne uyum süreçlerinin etkili olduğu görülmektedir (Engin, 2011: 65).

2.2.2. Kalkınma Ajansların Tanımı ve Genel Özellikleri

Bölgesel kalkınma ajansları genel olarak belirli bir bölgenin gelişmesi ve kalkınması için faaliyet gösteren kurumlardır (Budak ve Eroğlu, 2013:65). Kalkınma ajanslarından genellikle ekonomik, sosyal ve teknik destekler ile bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını ortadan kaldırmaları, bölgeler arasındaki eşitsizlikleri birçok

açıdan en aza indirmeleri beklenmektedir (Çalı, 2011:419). Bu kapsamda kalkınma ajanslarının ekonomik kalkınmada yeni araçlar, sürükleyici, eşgüdümci ve yönlendiriciler oldukları söylenebilir (Pehlivan, 2013:416).

Gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde gözlenen bölgelerarası farklılıkları gidermek ve bölgesel kalkınmayı sağlamak üzere birçok kalkınma ajansı faaliyet göstermektedir. Bu kalkınma ajanslarının dünya üzerinde farklı coğrafyalarda farklı ülke çatısı altlarında yer almaları, kalkınma ajanslarının hem kuruluş hem de işlevleri noktasında ülkeden ülkeye farklılık göstermesine neden olmaktadır. Bu durum bölgesel kalkınma ajansları hakkında birden fazla tanımın yapılmasına neden olmuştur. En basit tarifi ile kalkınma ajansları yeni kalkınma anlayışının birer örgütsel biçimleri şeklinde tanımlanmaktadır (Ağralı, 2014:18-19). Bu kapsamda kuruluş, işlev ve amaçları doğrultusunda kalkınma ajanslarının sahip oldukları üç temel unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar;

- Kalkınma ajansları kamu gücüne dayanan kuruluşlardır,
- Kalkınma ajansları ekonomik kalkınma amacı ile kurulmaktadır,
- Kalkınma ajansları sınırları daha önce belirlenmiş olan coğrafi bölgeleri kapsamaktadırlar (Koçberber, 2006:37).

Yukarıda yer alan bilgilerden de anlaşılacağı gibi kalkınma ajansları bölgesel kalkınmayı tek başlarına gerçekleştirebilmeleri mümkün değildir. Eğer bölgedeki diğer yerel kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılmadığı zaman kalkınma ajanslarının etkinlikleri de sınırlı olacaktır. Bu nedenle kalkınma ajanslarının sahip oldukları görev ve fonksiyonları yerine getirebilmeleri için mutlaka yerel aktörler ile işbirliği yapmaları gerekmektedir. Ayrıca işgücü desteği ve ajans faaliyetlerinin uygulanması için kullanılacak olan maddi destekler için kalkınma ajanslarının mutlaka devlet otoritesi ile bağlantısının bulunması gerekmektedir (Arslan, 2005:286).

2.2.3. Kalkınma Ajanslarının Türleri

Kalkınma ajansları kuruluş biçimlerine, faaliyetlerine, finansal kaynaklarına ve fonksiyonlarına göre çeşitli sınıflandırmalara ayrılmaktadır. Bu bölümde kalkınma ajanslarının türleri üzerinde durulmuştur.

2.2.3.1.Kuruluş Biçimlerine Göre Kalkınma Ajansları

Kuruluş biçimlerine göre kalkınma ajansları dört kategoriye ayrılmaktadır. Buna göre kuruluş biçimlerine göre kalkınma ajanslarını “merkezi hükümet tarafından kurulan kalkınma ajansları yerel veya bölgesel yönetimlerin kurdukları kalkınma ajansları kamu özel ortaklığı tarafından kurulan bağımsız ajanslar yerel ve bölgesel otoriteler tarafından kurulan ajansları” şeklinde sınıflandırılmaktadır (EURADA, 1999:18).

Merkezi hükümet tarafından kurulan kalkınma ajansları: Söz konusu bölgesel kalkınma ajanslarından ilki Türkiye’de olduğu gibi merkezi hükümet tarafından kurulan bölgesel kalkınma ajanslarıdır. Merkezi hükümet tarafından kurulan bölgesel kalkınma ajansları genellikle üniter devlet yapısına bağlı ülkelerde görülmektedir. Bu ajanslar ulaşmak istedikleri hedeflere finansal kaynaklara erişim açısından diğer ajanslara göre göreceli olarak daha avantajlı yapıya sahiptir. Merkezi hükümet tarafından kurulan kalkınma ajansları genellikle uzun vadeli sonuçlar yerine kısa vadeli hedeflere ulaşmak için kurulmuşlardır.

Yerel veya bölgesel yönetimlerin kurdukları kalkınma ajansları: Bu kalkınma ajansları yerel ve bölgesel yönetim tarafından kurulmaktadır. Söz konusu kalkınma ajansları yerel gerçekliklere, faaliyet gösterdiği bölgedeki sorunlarına daha yakın oldukları için bu durum yerel konuların ele alınması açısından bu ajanslara avantaj sağlamaktadır.

Kamu özel ortaklığı tarafından kurulan bağımsız ajanslar: Bu kalkınma ajansları kamunun veya özel sektörün metodolojisi ve bakış açısını birleştirecek bir özelliğe sahiptirler. Kamu sektörünün sahip olduğu kurumsal kapasite ile özel sektörün sahip olduğu operasyonel yetenekleri bir araya getiren bu yapılar, bölgesel ve yerel ekonomik kalkınma politikalarına alternatif bir model sunmaktadır. Kamu ve özel ortaklık tarafından kurulan bu ajanslar politik, ekonomik ve sosyal eğilimler ışığında gelecekte yaygınlaşacak ve sayıları artacak türler olarak görülmektedir.

Yerel ve bölgesel otoriteler tarafından kurulan ajanslardır: Yerel ve bölgesel otoriteler tarafından kurulan bu ajanslar çabuk karar alabilme özelliğine sahiptirler. Bunun yanında ajansların bölgesel yürütme organlarına yakın olması ve

ajansların politik tutumlardan daha az etkilenmesi bu tür ajansların diğer avantajları arasında yer almaktadır (Ağralı, 2014:23-24).

Bölgesel kalkınma ajansları kuruluş biçimlerine göre bazı sınıflara ayrılırlar bile, genel organizasyon yapıları içerisinde bölgesel kalkınma ajanslarının buldukları bölgelerde sağladıkları üç önemli avantaj bulunmaktadır. Bu avantajları şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Sunulacak olan hizmetlerde halka yakınlık ilkesine bağlı olarak, faaliyet gösterilecek olan bölgenin kendine özgü sorunlarına yönelik stratejiler geliştirmek,
- Bürokratik unsurların dışında yer alarak, bulunulan bölge konusunda uzman olan ve özellikle de firmalarla bir iş adamı gibi ilgilenebilecek personeli daha kolay çekebilmek,
- Özerk bir yapıya sahip olarak politik müdahaleleri en aza indirmek, bunun sonucu olarak da uzun dönemli stratejiler geliştirebilmek, izleme ve değerlendirme yapabilmek (Kaya, 2007: 104).

2.2.3.2.Faaliyetlerine Göre Kalkınma Ajansları

Faaliyetlerine göre kalkınma ajansları üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar; Stratejik bölgesel kalkınma ajansları, genel operasyonel bölgesel kalkınma ajansları ve sektörel operasyonel bölgesel kalkınma ajanslarıdır.

Stratejik bölgesel kalkınma ajansları: Bu bölge ajanslarının bilgi bankalarının oluşturulması, bölgenin ulusal ve uluslararası platformda desteklenmesi, küçük ve orta büyüklükteki işletmelere destek bilgi sağlama, girişim potansiyelini ortaya çıkarma gibi amaçları bulunmaktadır.

Genel operasyonel bölgesel kalkınma ajansları: Stratejik bölgesel kalkınma ajanslarının fonksiyonlarını dikkate almak suretiyle temel hedefleri, sektörler arası gelişme projelerinin oluşturulması, desteklenmesi ve yönlendirilmesidir.

Sektörel operasyonel bölgesel kalkınma ajansları: Bu kalkınma ajansları bir bölgenin belirli bir faaliyetini veya bir yerin belirli projelerini desteklemek gibi amaçlar doğrultusunda kurulurlar (Kaya, 2007:119).

2.2.3.3. Fonksiyonlarına Göre Kalkınma Ajansları

Fonksiyonlarına göre kalkınma ajansları zayıf ve kuvvetli kalkınma ajansları olarak iki gruba ayrılmaktadır.

Zayıf (küçük) ajanslar: Bu ajansların temel amaçları bölgeye yatırımcı çekmek, yatırımcılara bilgi sunmak ve teknoloji transferi yapmaktır.

Kuvvetli (çok fonksiyonlu) ajanslar: Bu ajansların temel amaçları uluslararası fonları yönetmekten altyapı geliştirmeye, geniş kapsamlı danışmanlık hizmetlerinden stratejik planlar oluşturmaya kadar birçok alana yayılmıştır (Sezgin, 2013:41).

2.2.3.4. Finansal Kaynaklarına Göre Kalkınma Ajansları

Kalkınma ajansları genellikle merkezi hükümet tarafından finanse edilen ancak merkezi hükümetlerden bağımsız olarak hareket eden ve kar amacı taşımayan kuruluşlardır (Küçükali, 2013:205). Tamer'e (2008:13) göre finansal kaynakları açısından kalkınma ajansları güçlü ve zayıf ajanslar olarak ikiye ayrılmaktadır. Buna göre;

Güçlü ajanslar: Birçok finansman kaynağı ile donatılmış, düzenli ve yeterli oranda mali kaynağa sahip ajanslardır.

Zayıf ajanslar: Bu ajansların sahip oldukları mali kaynakların çoğunluğu Avrupa Birliği ve diğer uluslararası fonlardan sağlanmaktadır. Bunun yanında bu ajansların diğer finansal kaynakları düşük düzeydedir (Aktaran; Sezgin, 2013:41).

2.2.4. Kalkınma Ajanslarının Amaçları

Dünyanın gelişmekte olan birçok ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de geçerli olan bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının en aza indirilmesi farklı beş yıllık kalkınma planlarında ele alınmış temel sorunların başında gelirken, her bir planda sorunun çözümü için farklılaşan çözüm önerileri sunulmaktadır. Özellikle Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılma sürecindeki gelişmelere paralel olarak söz konusu çözüm önerilerine yeni bir kurumsal yapılanma olan kalkınma ajansları etrafında yaklaşılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda Türkiye'de bölgelerarası ve bölge içindeki

gelişmişlik farklılıklarının giderilmesinde kalkınma ajanslarının temel aktörler olacağı düşünülmüştür. Bu amaçla kurumsal yapılarını tamamlayarak illerin ve bölgelerin kalkındırılması için faaliyet göstermeye başlayan kalkınma ajansları kurulmuştur (Ağralı, 2014:1).

Bölgesel kalkınmaya destek olmayı hedefleyen kalkınma ajanslarının temel amacı, faaliyet gösterdiği bölgenin ekonomisini canlandırmak, söz konusu bölgenin girişimciliği geliştirmek ve bölge halkının kalkınmaya katılımını ve kalkınmadan faydalanmasını sağlamaktır. Bunun yanında yabancı yatırımcıları bölgeye çekmek için yapılan teşvikler de kalkınma ajanslarının amaçları arasında yer almaktadır. Ayrıca kalkınma ajansları bölgesel yönetimlere yatırım, ulaşım, işgücü ve altyapı gibi alanlarda danışmanlık hizmeti vermektedir (Karaca, 2013:97). Kalkınma ajansları söz konusu hizmetleri kuruluş amaçlarına göre farklı biçimlerde verebilmektedir. Ayrıca kalkınma ajanslarının amaçları buldukları bölgelerin ihtiyaç ve özelliklerine göre de farklılaşmaktadır (Özer, 2012:44-45).

Bölgesel kalkınma ajanslarının temel amaçlarından birisi de bölgesel rekabetin artırılmasıdır. Kalkınma ajansları faaliyet gösterdikleri bölgelerin kendi aralarında bir rekabet içine girmelerine katkı sağlamakta, bunun yanında bölgeye yerli firmaların yanında yabancı firmaların-sermayenin girişini desteklemektedir. Bölgesel kalkınma ajansları özellikle yabancı sermaye için bölgede uygun bir yatırım atmosferi sağlamak için de örgütlenmektedirler. Zaten bir bölgenin yabancı sermayeye açılabilmesi için mutlaka belirli bir danışmanlık ve reklam faaliyetleri ile tanıtılması gerekmektedir. Kalkınma ajansları bu fonksiyonları yerine getirmek için uğraşırlar (Dura, 2007:151). Ancak yabancı sermayenin faaliyet gösterilen bölgelere çekilmesi için mutlaka üretilen projelerin yabancıların dikkatini çekmesi gerektiği belirtilmektedir (Cankorkmaz, 2011:131).

Yukarıda yer alan bilgiler derlendiği zaman, kalkınma ajanslarının temel amaçlarını az gelişmiş bölgelerin ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeylerini yükseltmek, faaliyet gösterilen bölgelerin sahip oldukları üstün özellikleri ortaya çıkarmak ve bölgenin girişimcilik potansiyelini arttırmak şeklinde sıralamak mümkündür (Sugözü ve Atay, 2010:4).

2.2.5. Kalkınma Ajanslarının Faaliyetleri

Kuruluş şekilleri, fonksiyonları ve örgütsel yapıları birbirinden farklı olmasına rağmen kalkınma ajanslarının faaliyet alanları ile ilgili ortak paydalarda buluştukları bilinmektedir. Söz konusu ortak paydaların başında ‘‘kalkınma odaklı olmaları, belirli bir coğrafi bölgede faaliyet göstermeleri ve bu bölgenin potansiyelini belirleyip harekete geçirmeleri gelmektedir. Bölgesel kalkınma ajansları bir bölgede bulunan sektörel veya daha geniş kapsamlı kalkınma problemlerini tespit ederek, bu problemlerin çözümüne yönelik tedbir ve stratejiler geliştiren ve çözüm odaklı sonuçlara ulaşma amacıyla çeşitli plan ve projeleri destekleyen teknik kapasitesi yüksek, uygulamacı olmayan, koordinatör kurumlardır (Ağralı, 2014:21). Bunun yanında bölgesel kalkınma ajanslarının yaptıkları diğer faaliyetler literatür de şu şekilde sıralanmıştır;

- Stratejik bölgesel kalkınma için bilgi bankalarının oluşturulması,
- Kalkınma ajansının faaliyet gösterdiği bölgenin ulusal ve uluslararası alanda desteklenmesi,
- Faaliyet gösterilen bölgede yer alan küçük ve orta ölçekli işletmelere bilgi sağlama,
- Bulunduğu bölgede yer alan diğer kalkınma ajansları ile işbirliği yaparak sektörler arası işbirliğini geliştirmek,
- Bulunduğu bölgede yapılması planlanan projeleri desteklemek (Hasanoğlu ve Aliyev, 2006:92).
- Küçük ve orta ölçekli işletmeler için finansman kaynağı oluşturmak,
- Yeni buluş ve teknolojilerin tanıtılmasını sağlamak (Özen, 2005:8),
- Faaliyet gösterdikleri bölgelerin iç dinamiklerini ortaya çıkarmak (Sevinç, 2011:46),
- Bölge halkını üretime teşvik etmek,
- Faaliyet gösterdikleri bölgelerde girişimcilik kültürünü geliştirmek (Ceran, 2010:19),
- Ajansın sahip olduğu bütçe ve diğer imkanları en verimli şekilde kullanmak (Koçberber, 2006:42),
- Faaliyet gösterilen bölgelerin turizm potansiyellerini arttırmaya yönelik çalışmalar yapmak (Polat ve Yılmaz, 2014:144),

- İnternet siteleri oluşturarak ajansın mali yapısı, faaliyet gösterdiği alanlar ve uyguladıkları projeler hakkında bilgiler sunmak (Eroğlu ve Kum, 2010:182).

Kalkınma ajansları hakkındaki yasal düzenlemelerin yer aldığı 5449 Sayılı kanunda ise kalkınma ajanslarının görev ve faaliyetleri Şu Şekilde sıralanmıştır;

- Yerel yönetimlerin plânlama çalışmalarına teknik açılardan destek olmak,
- Bölge plân ve programlarının uygulanmasını sağlamayı amaçlayan faaliyet ve projelere destek olmak; bu amaçla gerçekleştirilen faaliyet ve projelerin uygulama sürecini izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı MüsteŐarlığına bildirmek,
- Bölge plân ve programlarına uygun bir biçimde bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve bu kapsamdaki projelere destek vermek,
- Bölgede kamu ve özel kesim ile birlikte sivil toplum kuruluşları tarafından yürütölen ve bölge plân ve programları açısından önemli görölen diğer projeleri izlemek,
- Bölgesel gelişme planlarını uygulamaya yönelik olarak; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek,
- Bölgenin kaynak ve imkânlarını belirlemeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araŐtırmalarına destek olmak,
- Bölgenin iş ve yatırım olanaklarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak,
- Bölge illerde bulunan yatırımcıların kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idarî iş ve işlemlerini, ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip ve koordine etmek,
- Yönetim, tanıtım, pazarlama, üretim, finansman, teknoloji, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlayarak küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri desteklemek.

- Türkiye'nin katıldığı ve birden fazla ortak ülkenin içinde bulunduğu uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmak ve bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine katkı sağlamak,
- Ajansın faaliyetleri, malî yapısı ve ajansla ilgili diğer önemli konuların güncel olarak yayınlanacağı bir internet sitesi oluşturmak (Yılmaz, 2010:187-188).

2.2.6. Kalkınma Ajanslarının Finansmanı

Karaca'ya (2013:108) göre kalkınma ajansları özellikle merkezi hükümet tarafından kuruluş fonu, ödenekler ve ihale yoluyla finansman elde etmektedirler. Ajanslar bazı durumlarda veya örgütsel yapı içerisinde özel sektörden de finansman kaynağı sağlayabilmektedirler. Bunun sağlanabilmesi için özel girişimlerin de kalkınma sürecine dâhil olması gerekmektedir. Bu noktada özellikle yabancı sermayenin kalkınma ajansının bulunduğu bölgeye çekilmesi oldukça önemlidir.

Türkiye'de kalkınma ajanslarının gelir ve finansman kalemlerine ilişkin düzenlemeler 5449 Sayılı kanunun 19'uncu maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre kalkınma ajanslarının gelir ve finansman kalemleri şu şekilde sıralanmıştır;

- Bir yıl önce gerçekleştirilmiş olan genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından vergi iadeleri ile yerel idare ve fonlara aktarılan paylar düşüldükten sonra kalan tutar üzerinden, binde beş oranında her yıl ayrılacak olan transfer ödeneğinden, Yüksek Planlama Kurulunca her bir ajans için nüfus, gelişmişlik düzeyi ve performans ölçütlerine göre belirlenecek paydan elde edilen gelirler,
- Başta Avrupa Birliği olmak üzere diğer uluslararası fonlardan sağlanacak kaynaklar,
- Faaliyetlerden elde edilen gelirler,
- Bir önceki yıl gerçekleşen bütçe gelirleri üzerinden faaliyet gösterilen bölgedeki il özel idareleri için borçlanma tahsisi mahiyetteki gelirler ile genel katma ve özel bütçeli kuruluşlardan alınan yardım kalemleri hariç tutulmak üzere yüzde bir belediyeler için borçlanma ve tahsisi mahiyetteki gelir kalemleri hariç tutulmak üzere yüzde bir oranında cari yıl bütçesinden aktarılacak paylar,

- Faaliyet gösterilen bölgedeki sanayi ve ticaret odalarının, bir önceki yıl kesinleşmiş bütçe gelirlerinin yüzde biri oranında, cari yıl bütçesinden aktarılacak paylar,
- Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan bağış ve yardımlar,
- Geçmiş yıllardan yıldı devreden gelirler (Karaca, 2013:130-131).

Kalkınma ajanslarının gelirleri ve finansman kaynakları büyüklüklerine göre farklılık göstermektedir (Kaya, 2007:122). Kalkınma ajanslarının finansmanında genellikle uluslararası kuruluşlar tarafından sağlanan ve kalkınma ajansları için düzenli gelir kaynakları olan özel fonlar önemli birer finansman kaynaklarıdır. Günümüzde özellikle Avrupa Birliği ve Dünya Bankası'nın kalkınma ajanslarına finansman sağlayan önemli kuruluşlar arasında yer aldıkları görülmektedir. Ülkemizde de Avrupa Birliği tarafından sağlanan fonlardan kalkınma ajansları sıklıkla yararlanmaktadır (Dura, 2007:154).Bu kapsamda Türkiye'de kalkınma ajanslarının gelişiminde Avrupa Birliği desteklerinin büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir (Şinik, 2010:129). Ancak Avrupa Birliği tarafından sağlanan fonlar her kalkınma ajansı için düzenli bir gelir kaynağı değildir. Finansman konusunda özellikle Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu ve Ön Katılım İçin Yapısal Araç Fonu devreye girmektedir. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu genellikle bölgesel alt yapıların geliştirilmesi, küresel rekabet ortamında yerel kalkınmaya hız kazandırılması amacı ile verilmektedir. Ön Katılım İçin Yapısal Araç Fonu ise Avrupa Birliği'ne aday olan ülkelerdeki bölgesel kalkınmaları desteklemek için verilmektedir (Özer, 2012: 56-57).

Avrupa ülkelerinde faaliyette olan kalkınma ajanslarının temel finansman kaynaklarını kamu gelirleri ve Avrupa Birliği tarafından sunulan fonlar oluşturmaktadır. Ancak 1990'lı yıllardan sonra Avrupa ülkelerinde kalkınma ajanslarına sunulan finansman oranlarının birbirinden farklı olması zaman içerisinde kalkınma ajanslarının arasında bazı büyüklük farklılıklarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren Avrupa ülkelerindeki kalkınma ajansları güçlü ve zayıf ajanslar olarak iki sınıfa ayrılmıştır. Güçlü kalkınma ajansları geçen zaman içerisinde önemli finansman kaynakları oluşturmuş ve düzenli geliri yüksek olan ajanslar haline gelmişlerdir. Zayıf kalkınma ajansları ise finansman

kaynaklarının çoğunu Avrupa Birliği fonlarının oluşturduğu, ancak bu fonlardan sağlanan desteklerin kısıtlı olduğu ajanslardan oluşmaktadır (Özen, 2005:6).

2.2.7. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Başarılarını Etkileyen Faktörler

Bölgesel kalkınma ajanslarının başarısını etkileyen faktörlerin başında ajansların etkin bir biçimde çalışmaları gelmektedir (Tutar ve Demiral, 2007: 76). Kalkınma ajanslarının başarılarını etkileyen faktörlerin başında meşruiyet ve yetki gelmektedir. Söz konusu faktörler bölgesel kalkınma ajanslarının bölgelerinin meşru temsilcileri olmaları ve iş dünyasının desteğini almaları ile yakından ilişkilidir. Bölgesel kalkınma ajanslarının faaliyet gösterdikleri bölgelerde etkin olabilmeleri için tabandan tavana yerel ölçekte ve tavandan tabana merkezi yönetimlerce desteklenmesi oldukça önemlidir. Bölgesel kalkınma ajanslarının başarısını etkileyen diğer bir unsur üstlendikleri görevlerdir. Ajansların buldukları bölgelerin ekonomik temellerini oluşturan sektörlerle ilgili çalışmalar yapmaları gerekir. Bunun yanında ajansların başarılı olmalarında bölgesel tutarlılıklar da etkili olmaktadır. Bu kapsamda faaliyet gösterilen bölgede geçerli olan ortak hedeflerin bölgesel kalkınma ajansları tarafından benimsenmesi, böylece içinde buldukları toplumun desteğini kazanması gereklidir (Kaya, 2007:160).

Kalkınma ajanslarının başarıya ulaşmalarında faaliyet gösterilen bölgedeki diğer yerel unsurların ve bölgede yaşayan bireylerin de büyük bir önemi vardır. Çünkü kalkınma ajanslarının sivil toplum duyarlılığı oluşturmaları ve etkinliklerini arttırmaları bölgedeki insanların ve yerel teşkilatların verecekleri reaksiyonlarla yakından ilgilidir. Bu nedenle kalkınma ajanslarının da faaliyet gösterdikleri bölgelerde toplumun gözünde sinerji oluşturabilecek faaliyetlerde bulunmaları oldukça önemlidir (Kaya, 2007:161).

2.2.8. Kalkınma ajansların Hedefleri

Türkiye’de kalkınma ajanslarının temel hedefleri 5449 sayılı kanunun birinci maddesinde belirtilmiştir. Buna göre kalkınma ajanslarının temel hedefleri “ kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini

sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak” şeklinde sıralanmıştır. Bu kanun maddesinden de anlaşılacağı gibi bölgesel kalkınma ajansları bölgesel ve yerel aktörler ile bölgenin dinamikleri ile işbirliğine gitmek suretiyle yerel potansiyelin önündeki engelleri kaldırmak ve faaliyet gösterilen bölgenin gelişimi hızlandırmak için bir organizatör, katalizör ve koordinatör fonksiyonunu yerine getirmektedirler (Engin, 2011: 73).

2.2.9 Kalkınma ajansların Önemi

Kalkınma ajansları belirli bir ülkenin belirli bir coğrafi bölgesinde bulunan tüm özel ve resmi şirketler, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği sağlayarak, faaliyet gösterdikleri bölgelerin ekonomik açıdan kalkınmalarına katkı sağladıkları için önemli oluşumlardır. Bunun yanında bölgesel kalkınma ajansları bölgelerin içsel dinamiklerini harekete geçirebilmek için küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri teknoloji ve bilgi kaynağı bakımından bilgilendirme yoluna gitmektedirler. Ayrıca kalkınma ajansları kamunun sahip olduğu karar gücünü özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarından oluşan tüzel kişilere paylaştıran yönetişimci kuruluşlardır (Özer, 2012:41).

Günümüz dünyasının ekonomik özellikleri dikkate alındığı zaman kalkınma politikaları yönünden bölgesel gelişmenin önemli bir durum olduğu ortaya çıkmaktadır. Bölgesel geri kalmışlığın en aza indirilmesinde dünya ölçeğinde bölgesel kalkınma ajansları fonksiyonellikleri yönünden öne çıkmaktadır. Uluslararası alanda rekabet düzeyinin yükseldiği günümüz dünyasında bölgelerin sahip olduğu ekonomik potansiyelin ekonomik güce dönüştürülmesinde bölgesel aktörlerle birlikte sinerji yaratan bölgesel kalkınma ajanslarının önemi ve rolü büyüktür. Bölgesel kalkınma ajanslarının görevleri arasında yer alan bölgesel ekonomik strateji planların hazırlanması bölgesel kalkınma açısından oldukça önemli bir konudur. Çünkü, bölgesel kalkınma ajanslarının kalkınma süreçlerinedahil edilmesi ve ulusal düzeyde hazırlanan kalkınma planları ile örtüşen bir stratejik planın daha başarılı olması beklenmektedir. Bu kapsamda bölgesel kalkınma ajanslarının sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması, kültür, konut, turizm, ulaştırma gibi bir çok farklı hizmet alanlarına yönelik bölgesel stratejilerin oluşturulmasının yanında, faaliyet gösterilen bölgelerin rekabet gücünü artırma, beşeri sermayenin hem nitelik hem de nicelik olarak geliştirilmesi yönündeki faaliyetleri neticesinde bir bütünlük içerisinde

kalkınmanın sağlanması yönünde önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Engin, 2011:72).

Kalkınma ajanslarını önemli kılan diğer bir unsur ise kalkınma ajanslarının kalkınma planı yapılan bölgeyi bizzat yerinde bulunarak geliştirmeye çalışmalarıdır. Diğer bir ifade ile kalkınma ajansları kalkınma planının yapıldığı bölgelerde faaliyet gösterdikleri için bölgenin sorunlarını merkezi hükümetten daha iyi belirleme ve çözüme gücüne sahiptirler. Özellikle kaynakların etkin kullanılarak kalkınmanın yerel düzeye kadar indiği günümüz dünyasında kalkınma ajanslarının sahip oldukları bu özellikler kalkınma ajanslarını yerel kalkınmanın önemli aktörleri haline getirmiştir (Polat ve Yılmaz, 2014:137).

2.3. TÜRKİYE'DEKİ KALKINMA AJANSLARININ İDARİ YAPISI

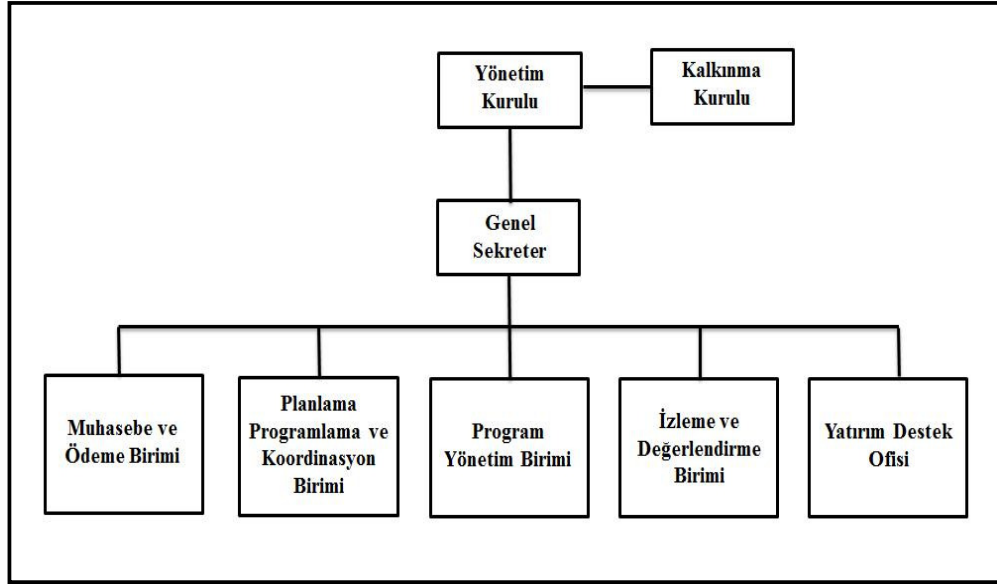
Türkiye'de son yıllarda kamu yönetiminde gerçekleşen hızlı reformlara paralel olarak kalkınma ajansları adı altında yeni örgütsel yapıların kurulma süreçleri de hız kazanmıştır (Yılmaz, 2010:175). Kalkınma ajansları merkezi hükümetten bağımsız bir idari yapıya sahip olmakla beraber, bölgesel baz da faaliyet göstermektedirler. Bunun yanında kalkınma ajanslarının çoğunluğunun merkezi hükümetler tarafından kurulduğu da bilinmektedir. Kuruluş biçimi nasıl olursa olsun genel olarak kalkınma ajanslarının içsel örgütlenmesinin ikili bir yapısı bulunmaktadır. Söz konusu yapılardan ilki Genel Kurul, Denetim Kurulu, Denetleme Komitesi ve Genel Müdür gibi temel öğelerden oluşan yasal bir yapıdır. İkincisi yapı ise belli bir konuyu ele alan çalışma grupları veya teknik konuları değerlendiren komitelerdir (Karaca, 2013:111). Bunlara ek olarak birçok kalkınma ajansının bünyesinde araştırmalar yapmak ve yıllık değerlendirme raporlarını oluşturmak için kurulmuş komiteler de bulunmaktadır (Özen, 2005:6).

Her ne kadar kalkınma ajanslarının idari yapıları belirli bir hiyerarşik düzen içerisinde kurulmuş olsa da, mevcut halleri ile kalkınma ajanslarının idari yapılarının Türkiye'deki geleneksel örgütlenme modellerine uymadığı tartışmaları yapılmaktadır. Özellikle son yıllarda kalkınma ajanslarının idari teşkilat yapılarının sürekli tartışıldığı ve eleştirildiği bir ortam olduğu görülmektedir. Hatta kalkınma ajanslarının aleyhinde açılan ve ajansların idari yapılarının anayasaya aykırılık teşkil ettiği gerekçesi ile açılan Anayasa Mahkemesi iptal başvurusu bulunmaktadır. Ancak açılan

davanın neticesinde Anayasa Mahkemesi kalkınma ajanslarının idari yapılarının anayasa ve kanunlara aykırı bir örgütsel yapıya sahip olmadıkları sonucunu vermiştir (Eroğlu ve Kum, 2010:176).

2.3.1. Türkiye'de Kalkınma Ajanslarının Organizasyon Yapısı

Türkiye’de kalkınma ajanslarının organizasyon yapıları 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun ile belirlenmiştir. Bu kanuna göre kalkınma ajanslarının organizasyon yapıları kalkınma kurulu, yönetim kurulu, genel sekreterlik, yatırım destek ofisleri şeklinde dört temel organdan meydana gelmektedir (Karaca, 2013:123). Söz konusu ajans organları Şekil 1’de gösterilmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı, 2009:14).

Şekil 4. Kalkınma Ajanslarının Teşkilat Yapısı

2.3.1.1.Kalkınma Kurulu

Bölgesel kalkınma ajansların bünyelerindeki kalkınma kurulları ile hayat bulmaktadır (Dura, 2007:148). Kalkınma kurulunun yapısı ve işleyişine yönelik bilgiler 5449 Sayılı kanunun 8’inci ve 9’uncu maddelerinde belirtilmiştir. Buna göre; bölgesel kalkınma amacı ile kurulan bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında işbirliğini geliştirmek ve ajansı yönlendirmek üzere kalkınma kurulu oluşturmaktadır. Kalkınma

kurulları yılda en az iki defa toplanmaktadırlar. Kurulların toplantılarında yönetimde bulunacak özel veya tüzel kişileri belirlemek, bölgenin sorunlarını en aza indirecek konuların ve önerilerin görüşülmesi, yıllık faaliyet ve çalışma raporlarını değerlendirmek gibi çalışmalara yer verilmektedir (Karaca, 2013:124).

Kalkınma Kurulunda faaliyet gösterilen bölgenin potansiyeli, öncelikleri ve sorunları, mümkün olduğu kadar bütün toplum kesimlerinin katılımı ile tartışılarak, ortak akılla çözüm önerileri oluşturulur. Oluşturulan çözüm önerileri yönetim kurullarına, bazen de bir bildiri ile kamuoyuna sunulmaktadır. Bu şekilde hem ajansı yönlendirme görevi yerine getirilmekte hem de bölge ile ilgili konular yöre halkının bilgisine sunulmuş olmaktadır. Kalkınma kurullarının sahip oldukları diğer bir görev ise tek ilden oluşan bölgelerde yönetim kuruluna yedekleriyle birlikte özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşu temsilcilerini seçmektir. Böylece kalkınma kurulunda temsil edilen kesimlerin kendi inisiyatifleri ile karar alma süreçlerine de katılım olanağı sağlanmaktadır (Kaya, 2007:112).

2.3.1.2. Yönetim Kurulu

Kalkınma ajanslarının yönetim kurullarına ilişkin düzenlemeler 5449 Sayılı kanunun 10'uncu maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre ajansın karar organı olan yönetim kurulları tek ilden oluşan bölgelerde vali, büyükşehir belediye başkanı, il genel meclisi başkanı, sanayi odası başkanı, ticaret odası başkanı ile kalkınma kurulu tarafından özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşlarından seçilecek üç temsilciden; birden fazla ilden oluşan bölgelerde il valileri, büyükşehir belediye başkanları veya büyükşehir olmayan illerde il merkez belediye başkanları, il genel meclisi başkanları ve her ilden birer kişi olmak kaydıyla ticaret ve sanayi odası başkanlarından meydana gelmektedir. Buna karşılık birden fazla ilden oluşan bölgelerdeki illerde; ticaret ve sanayi odalarının ayrı ayrı kurulmuş bulunması halinde, yönetim kurulunda yer alacak temsilci Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu tarafından belirlenmektedir. Kalkınma ajanslarının yönetim kurulları yıllık çalışma planlarını Devlet Planlama Teşkilatı'na sunma, yıl içerisinde ihtiyaçlara göre değişen bütçeyi revize etme, ajans bütçesini onaylama ve ajansta çalışan kişilerin kurumdaki görevlerine ilişkin kararları vermekle yükümlüdür (Karaca, 2013:124-125; Hasanoğlu ve Aliyev, 2006:96). Kalkınma ajanslarının bünyelerinde bulunan yönetim kurulları

sınırlarını belirlemek şartı ile sahip oldukları bazı yükümlülük ve görevleri genel sekreterliklere devredebilirler (Koçberber, 2006:45).

Kalkınma ajanslarının yönetim kurulu başkanı illerde görev yapan valilerdir. Yönetim kurulları yaptıkları ilk toplantılarda üyeler arasından bir başkan vekili seçerken, birden fazla ili kapsayan ajanslarda yönetim kurulu başkanlığı, ilk yıl ajans merkezi olarak tespit edilen ilin valisinden seçilir. Daha sonra her yıl yönetim kurulu başkanı olacak vali alfabetik isim sırasına göre belirlenir ve 1 yıl süre ile yönetim kuruluna başkanlık eder (Hasanoğlu ve Aliyev, 2006:96). Yönetim kurullarında gerçekleştirilen söz konusu resmi işlemler kalkınma ajanslarının hukuki kimliklerine göre belirlenirken, kurumlarda çalışacak olan teknik personeller yürütülecek olan faaliyetlerin içeriklerine göre belirlenirler (Özen, 2005:9).

2.3.1.3. Genel Sekreterlik

Bölgesel kalkınma ajanslarının bünyelerinde bulunan genel sekreterlik birimleri yönetim kurullarına karşı sorumlu olan ve yönetim kurullarının verdikleri kararları yerine getirmekle yükümlü olan yapılardır (Dura, 2007:148). Bu kapsamda genel sekreterlik birimleri yönetim kurulu kararları ile oluşturulmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı, 2013:26). Kalkınma ajansları bünyesinde bulunan genel sekreterliklerin çalışma ve işleyiş biçimleri 5449 Sayılı kanunun 12'inci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, genel sekreterlikler kalkınma ajanslarının icra organlarını oluşturmaktadırlar. Genel sekreterlik ile yatırım destek ofislerinin en üst amirleri genel sekreterlerdir. Yönetime karşı sorumlu olan genel sekreterlerin görev ve yetkilerinin başında yönetim kurulu kararlarını uygulama, yıllık çalışma programı ile bütçeyi hazırlama, taşınır alımına, satımına ve hizmet alımına karar verme, desteklenen proje ve faaliyetleri izleme, değerlendirme, denetleme ve raporlama personelin işe alınması ve işine son verilmesi gibi görevler gelmektedir (Karaca, 2013:125).

Kalkınma ajanslarında görev yapacak olan genel sekreterlerde yurt içi veya yurt dışında hukuk, iktisat, işletme, siyasal bilgiler, iktisadi ve idari bilimler, şehir ve bölge planlama, sosyoloji ile mühendislik alanlarında en az dört yıl yükseköğrenim veren fakülte ve yükseköğretim kurumlarından mezun olma şartı aranmaktadır. Bunun yanında genel sekreter olacak kişilerin yeterli bilgi ve deneyime sahip olmaları, en az

on yıllık görev geçmişleri olmaları, ayrıca yabancı dil sınavından 70 veya eşdeğer bir uluslararası sınav puanı almaları şartı aranır (Hasanoğlu ve Aliyev, 2006:97).

2.3.1.4. Yatırım Destek Ofisleri

Kalkınma ajansları bünyesinde bulunan yatırım destek ofislerinin çalışma ve işleyiş biçimleri 5449 Sayılı kanunun 15'inci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, bölge illerinde, yönetim kurulu kararı ile biri koordinatör olmak üzere, en çok beş uzmandan oluşan yatırım destek ofisleri teşkil edilmektedir. Söz konusu ofislerde çalışan uzman personel sayısı, bölge ve ilin ihtiyaçlarına cevap veremez hale geldiği takdirde bu sayı, yönetim kurulu kararı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının onayı ile artırılabilir. Kalkınma ajanslarının bünyesinde bulunan yatırım destek ofisleri görevleri ile ilgili olarak genel sekreterliğe karşı sorumludurlar. Yatırım destek ofislerine bilgi danışmaya veya hizmet almaya gelen yatırımcılara yönelik sunulan hizmetler ücretsizdir (Karaca, 2013:125; Yılmaz, 2010:189).

Yatırım destek ofislerinin verdikleri en temel hizmetlerin başında ticari işletme kuracak olan girişimcileri destekleme gelmektedir. bu amaçla yatırım destek ofisleri idari ve resmi işlemleri sadeleştirerek yatırımcı adaylarına ticari yaşama uygun bir biçimde girmeleri için zemin hazırlamaktadır. Yatırım destek ofisleri yatırımcılara sadece bilgi ve danışmanlık hizmeti vermemekle beraber, aynı zamanda kurulacak işletme için en uygun yer seçimi ve yönlendirme konularında da destek sağlamaktadır. Böylece gerekli yasal izinleri daha önce almış olan girişimciler sonradan ortaya çıkacak zorunlu masrafları en aza indirmektedirler (Erçakar, 2010:11).

2.3.2. Ajansların Planlama, Programlama ve Proje Destekleme Süreci

Günümüzde hem bölge hem de şehirler, küreselleşme, yeni pazarların oluşması, teknolojinin hızlı gelişmesi, insanların beklentilerinin değişmesi ve sürekli olarak artan rekabet ortamı karşısında, eskisinden daha stratejik düşünmekte ve planlama yapma, stratejik kararlar alma faaliyetlerine daha fazla önem vermek durumundadırlar. Ortaya çıkan söz konusu gelişmeler bölgelerin ve şehirlerin planlama ve programlama faaliyetlerine önem vermeleri gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır (Ağralı, 2014:90-91).

Kalkınma ajansları bazı kurallar çerçevesinde kendilerine yapılan projeleri belirli bir değerlendirme sürecinin ardından kabul veya reddederler. Kalkınma ajanslarının destekleyebilecekleri proje türleri ve özellikleri Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'ni düzenleyen 08.11.2008 tarih ve 27048 sayılı Resmi Gazete'nin 9'uncu maddesinde sıralanmıştır. Buna göre;

- *Bölge plân ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı proje ve faaliyetler,*
- *Bölge plân ve programlarına uygun olarak, bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunan proje ve faaliyetler,*
- *Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini ve ortaklık kültürünü geliştiren projeler,*
- *Bölgenin kaynak ve imkânlarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya, rekabet gücünü ve yenilik kapasitesini artırmaya ve ulusal ve uluslararası düzeyde etki ve etkinliği artırmaya yönelik her türlü analiz, strateji, plan çalışması, araştırma ve inceleme gibi çalışmalar,*
- *Bölgenin iş ve yatırım imkânlarının tanıtımına ve geliştirilmesine yönelik proje ve faaliyetler,*
- *Yönetim, yenilikçi ve verimli üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, araştırma ve geliştirme, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri doğrudan veya dolaylı olarak destekleyecek proje ve faaliyetler,*
- *Türkiye'nin katıldığı ikili veya çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapan, bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine ve kaynak teminine katkı sağlayan proje ve faaliyetler,*
- *Bölgedeki kurum ve kuruluşların insan kaynakları ve kurumsal kapasitelerinin artırılmasına, proje üretme ve uygulama kapasitelerinin güçlendirilmesine ve hizmet sunumundaki beceri ve niteliklerinin geliştirilmesine yönelik proje ve faaliyetler (Resmi Gazete, 2008).*

2.3.2.1. Planlama, programlama ve bütçelendirme

Kalkınma ajansları tarafından yapılacak proje programlamasında bölge planı ve programları, ilgili yılın çalışma programı ve bütçesi çerçevesinde, ilan edilecek teklif çağrılarının konu, bütçe, amaç ve öncelik alanlarının ortaya konarak, değerlendirme kriterleri, uygunluk kriterleri ve performans göstergelerinin net ve açık bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir (Devlet Planlama Teşkilatı, 2009:33). Söz konusu unsurları şu şekilde sıralamak mümkündür;

Teklif çağrısı konularının ve bütçelerinin belirlenmesi: Bu aşama destek programlarının planlamasındaki ilk aşamadır. Teklif çağrısında her proje için açıklanacak olan mali limitler, bölge planı ve programları, çalışma programı ve bütçe ile uyum içerisinde olacak biçimde belirlenmelidir. Ayrıca, Bunun yanında proje tekliflerinde belirlenecek mali kriterler konuların niteliğine göre mevzuat tarafından getirilmiş toplam bütçe sınırlamalarına dikkat edilmelidir.

Teklif çağrısının amaç ve öncelik alanlarının belirlenmesi: Çağrıya çıkılan tekliflerin amaç ve öncelik alanları, teklif çağrısı kapsamındaki diğer unsurlara temel teşkil edecek olması nedeniyle büyük bir öneme sahiptir. Teklif çağrılarının genel amaçları ve öncelik alanları, bölge planı ve programlarında belirlenen amaç ve stratejiler ışığında, ilgili teklif çağrısının konusu çerçevesinde gerekli odaklanmanın sağlanabilmesine imkan verecek biçimdespesifik olarak belirlenmelidir.

Uygunluk kriterlerinin belirlenmesi: Uygunluk kriterlerinin, ajanslar tarafından çıkılan her teklif çağrısında gerekli odaklanmanın sağlanabilmesine imkân verecek biçimde tanımlı olması gerekmektedir.

Değerlendirme kriterlerinin belirlenmesi: Kalkınma ajanslarının destekleyecekleri projelerin seçiminde kullanılacak olan değerlendirme ve seçim kriterleri başvuru rehberinin standart formunda belirtilmelidir. Bunun yanında değerlendirme aşamasında bağımsız değerlendiricilere ve değerlendirme komitesi üyelerine yol gösterecek olan ve değerlendirme süreci ve kriterlerinin ayrıntılı olarak açıklandığı “Proje Teklifi Değerlendirme Rehberinin” de, sunulan değerlendirme kriterlerine göre güncellenmesi gerekmektedir. Ayrıca kalkınma ajansları tarafından hazırlanan Proje Teklifi Değerlendirme Rehberinin gizliliği sağlanmalıdır.

Performans göstergelerinin belirlenmesi: Kalkınma ajanslarının destekleyecek oldukları projelerin belirlenen hedeflere ne kadar ulaşılabildiğinin değerlendirilmesine yönelik olarak “program düzeyi performans göstergeleri” ile desteklenecek projelerin başarısını ölçmeye yönelik “proje düzeyi performans göstergeleri” belirlenir. Belirlenen söz konusu unsurlar başvuru rehberinde açıkça belirtilmelidir. Ortaya konulan program performans göstergelerinin bölge planı ve programlarının amaç ve öncelikleri çerçevesinde belirlenen göstergeler ile uyumlu olması gerekmektedir. Böylece kalkınma ajanslarının destek programları bölge planı ve programlarının başarısının ölçülmesi için gerekli veriyi sağlayabilecektir (Devlet Planlama Teşkilatı, 2009:33-35).

Her bir destek programında, program bütçesi ve proje bütçesi olmak üzere iki çeşit bütçe bulunmaktadır. Program bütçesi, desteklenmesi karar verilmiş olan projelerin tümüne tahsis edilebilecek toplam tutarı ifade etmektedir. Proje bütçesi ise, destek programı dâhilinde yer alan her bir müstakil projeye, proje faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere tahsis edilen tutarı ifade etmektedir. Ajans tarafından sağlanacak olan proje bütçelendirme oranları projenin türüne ve kapsamına göre farklılık göstermektedir. Projelerin bütçelendirme oranları belirlenirken programın genel amaç ve hedefleri, potansiyel başvuru sahiplerinin niteliği, uygun görülen proje konuları ve maliyetler, program bütçesi gibi unsurlar göz önünde bulundurulmaktadır. Bunun yanında ajans tarafından küçük ölçekli altyapı projelerine verilecek mali destek toplamı, ajansın yıllık gider bütçesinin yüzde yirmisini, proje başına verilecek en yüksek destek tutarı ise bu miktarın yüzde yirmi beşini geçemez (Devlet Planlama Teşkilatı, 2009:24-25). Bunun yanında yapılacak destek türüne göre bütçelendirmeler şu şekilde yapılmaktadır;

Doğrudan faaliyet desteğinde bütçelendirme: Kalkınma ajanslarının projelerde doğrudan destek sağlamaları teklif çağrısı usulüyle proje desteği olması sebebiyle, doğrudan faaliyet desteği miktarı aşağıda sayılan limitler saklı kalmak üzere asgari seviyede tutulmaktadır. Bu kapsamda doğrudan faaliyet desteklerine ayrılacak toplam yıllık tutar, kalkınma ajanslarının yıllık gider bütçesinin yüzde ikisini geçemez. Söz konusu oran, proje teklif çağrılarında kaynak artması durumunda, Genel Sekreterliğin teklifi ve Yönetim Kurulu onayı ile yüzde dörde kadar çıkarılabilir. Buna karşılık doğrudan faaliyet desteğine kaynak sağlanması

amacıyla proje teklif çağrısı değerlendirme sürecinde, kasıtlı olarak fonun daha az kısmı ile proje desteklenmesi yoluna gidilmez. Bunun yerine destek sağlanması için mevcut bütçe imkânları en iyi şekilde değerlendirilmeye çalışılır. Sağlanacak olan azami destek miktarı, her yıl Kamu İhale Mevzuatına göre Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde yer alan idareler için belirlenen, doğrudan temin usulüne göre yapılan satın almaların üst sınırının iki katından fazla ve yarısından az olamaz.

Güdümlü proje desteği için bütçeleme: Kalkınma ajansları tarafından sağlanan güdümlü proje desteklerinin temel amacı bölgesel gelişmenin hızlandırılması, bölgenin rekabet edebilirliğinin güçlendirilmesi ve bölgedeki iş ortamının iyileştirilmesi açısından önem taşıyan projelere öncülük edilmesidir. Güdümlü proje desteklerine ayrılacak yıllık bütçe tutarları projelerin nitelikleri, usulleri, esasları ve destek miktarları, kalkınma ajansları tarafından hazırlanan yıllık programlar ile belirlenir. Güdümlü projelerde sağlanacak olan bütçe desteği küçük ölçekli altyapı projeleri için kalkınma ajansı bütçesinden ayrılan kaynaktan karşılanır. Kalkınma ajansları tarafından küçük ölçekli altyapı projelerine sağlanacak ekonomik destek toplamı ise, kalkınma ajanslarının yıllık gider bütçesinin en fazla yüzde yirmisi kadardır.

Faiz desteği ve faizsiz kredi desteklerinde bütçeleme: Hem faiz desteği hem de faizsiz kredi desteği bütçeleri toplam yıllık tutarı, kalkınma ajanslarının başlangıç gider bütçesinin yüzde on beşini geçemez. Buna karşılık %15'lik söz konusu oran, Müsteşarlığın onayı ile yüzde yirmi beşe kadar artırılabilir. Faiz desteği ile desteklenmesi öngörülen her bir projeye verilecek en yüksek destek miktarı, yıl içerisinde faiz desteğine ayrılan toplam ödeneğin yüzde beşini geçemez. Bunun yanında faiz desteği ve faizsiz kredi desteğine ayrılacak olan bütçe miktarı ve bütçe verilecek faaliyet alanları kalkınma ajanslarının çalışma programında ayrıntılı bir şekilde belirtilir ve bu programlar çalışma programına uygun olarak gerçekleştirilir.

Teknik destek faaliyetlerinde bütçeleme: Teknik destek faaliyetleri kapsamında proje desteği almak isteyen kuruluşa herhangi bir doğrudan mali destek sağlanmamaktadır. Kalkınma ajansları sağlayacakları teknik destekleri mevcut bütçe ve personel imkânları çerçevesinde temelde kendi personeli eliyle sağlamaktadır. Bazen zorunlu hallerde teknik destek, hizmet alımı yoluyla gerçekleştirilmektedir. Teknik desteklerin hizmet alımı yoluyla sağlanmasına, kalkınma ajanslarındaki

personelin iş yoğunluğu ve sağlanacak desteğin niteliği göz önünde bulundurularak Genel Sekreterlik birimi tarafından karar verilmektedir. Eğer teknik destek hizmet alımı ile sağlanacak ise her bir teknik desteğin Ajansa toplam maliyeti 15.000 TL'yi geçemez. Bunun yanında proje desteği alacaklara bir yılda toplam iki haftadan fazla süreyle geçici uzman personel görevlendirilemez. Proje desteğinden yararlananlar kalkınma ajanslarının söz konusu desteğin sağlanması süresince ve doğrudan destek nedeniyle gelir elde etmesi mümkün değildir. Bu nedenle proje desteğinden yararlananlar bu maddeye rağmen, böyle bir gelir elde ettiğinin tespiti durumunda, ilgili gelir kalkınma ajanslarına aktarılmaktadır. Burada belirtilen hususa kalkınma ajansı ile yararlanıcı arasında yapılan sözleşmede yer verilmektedir (Devlet Planlama Teşkilatı, 2009:100-124).

2.3.2.2. Proje Değerlendirme ve Seçimi

Kalkınma ajansları tarafından sağlanacak olan destekler ilk olarak ön değerlendirme sürecinden geçerler. Diğer aşamada başvuru şartları uygun görülen projelere ilgili mevzuat gereğinde proje desteği sağlanır. Destek sağlanacak olan projelerin değerlendirme süreçleri projelerin türlerine göre farklılık göstermektedir. Genel olarak proje türlerine göre aşağıdaki biçimlerde değerlendirme süreçleri uygulanır;

Doğrudan faaliyet desteği değerlendirme süreci: Doğrudan faaliyet desteği almak için amacına ve kurallara uygun bir biçimde hazırlanan proje formu Genel Sekreter başkanlığında ilgili Ajans uzmanlarından oluşturulacak en az üç kişilik bir değerlendirme komisyonu tarafından değerlendirilir. Toplam değerlendirme süresi projenin kalkınma ajansına ulaşmasından itibaren en fazla yedi gün içerisinde gerçekleştirilir ve yönetim kurulunun onayına sunulur. Doğrudan destek faaliyeti için destek talep edilen projeler yönetim kurulunca öncelikli olarak ele alınır ve değerlendirme sonuçlarının yönetim kuruluna sunulmasını takiben yapılacak ilk toplantıda karara bağlanır. Değerlendirme süreci temel olarak ön inceleme ve faaliyetin teknik ve mali değerlendirmesi olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Değerlendirme komisyonu ilgili projeyi desteklenmesi için uygun gördüğü zaman bu iki aşama aynı oturumda gerçekleştirilebilir. Eğer proje teklifini veren kişi veya kuruluşlar eş finansman desteği alacaklarını belirtmişler ise faaliyet teklifleri öncelikli olarak değerlendirilir ve desteklenir.

Güdümlü proje geliştirme ve değerlendirme süreci: Güdümlü proje başvurusunun desteklenebilmesi projenin bölge planı veya saha çalışmasına dayalı olması gerekmektedir. Uygulanacak olan çalışmaların sonucundagüdümlü proje desteği kapsamına alınabilecek fikirler kalkınma ajansları tarafından geliştirilmektedir. Değerlendirme kriterlerine uyan proje fikirleri için kalkınma ajansları ilgili kurum ve kuruluşları başlangıç toplantısına davet ederler. Başlangıç toplantısında sunulan güdümlü projenin gerekliliği, içeriği ve uygulamada yer alması gereken muhtemel aktörler ve diğer hususlar görüşülür. Eğer gerekli görülürse projelerin genel çerçevesinin ortaya konulması için ilgili aktörlerle ilave toplantılar yapılabilir. Yapılan başlangıç toplantılarının ardından belirlenen tüm aktörlerin katılımıyla, kalkınma ajansının koordinasyonunda, başlangıç toplantısından en geç bir ay sonra bir mutabakat toplantısı düzenlenir. Düzenlenen söz konusu mutabakat toplantısında tüm aktörlerin imzasının yer aldığı ve kalkınma ajansı tarafından hazırlanan bir ön mutabakat metni oluşturulur. Söz konusu ön mutabakat metinlerinde proje uygulayıcısı ve ortak olarak belirlenen kurum ve kuruluşlar açıkça yer almaktadır. Bu aşamada kalkınma ajansının koordinasyonunda, muhtemel uygulayıcı kuruluş ile gerekli koordinasyon sağlanarak proje fikirlerine ilişkin dayanak, kapsam, süre, amaç, tahmini maliyet ve muhtemel proje uygulayıcıları ve ortakları gibi detayları içeren bir ön çalışma raporu hazırlanır. Tarafların oluşturduğu mutabakat metni ve hazırlanan ön çalışma raporu mutabakat toplantısını müteakip, en geç bir ay içerisinde yönetim kurulunun onayına sunulur. Yönetim Kurulu ilk toplantısında, ön mutabakat metni ve ön çalışma raporunun onayına ait gerekli kararı verir. Yönetim kurulları tarafından gerekli onayı alamayan projeler onayı müteakip en geç on beş gün içerisinde, kalkınma ajansının proje uygulayıcısı ve ortaklarından güdümlü proje başvuru formu ile birlikte projeye ilişkin uygulama projeleri, detaylı iş planları, fizibilite, işletme modeli ve eş finansman temini ile diğer işbirliği esaslarına ilişkin taahhütnameler gibi gerekli bilgi, belge ve çalışmaları talep eder. Bu dokümanlar, başvuru formuna eklendikten sonra güdümlü proje başvurusunun kalkınma ajansına teslimi için ilgili taraflara yüz seksen günü geçmemek üzere süre verilir. Kalkınma ajansı sunulan güdümlü proje başvurusu ve ekleri, genel sekreter başkanlığında ilgili kalkınma ajansı uzmanlarından oluşturulacak, en az üç kişilik bir değerlendirme komisyonu tarafından, başvurunun kalkınma ajansına sunulmasından itibaren en geç kırk beş gün içerisinde değerlendirir. Ortaya çıkan sonuç raporu ve yönetim kurulunun onayına sunulur. Değerlendirme Komisyonu, uzmanlık gerektiren

hususlarda, Ajans dışından bağımsız uzmanların görüşüne başvurabilir. Öncelikle olarak proje başvurusunun, Başvuru Formu Kontrol Listesinde (Başvuru formunun 6. bölümü) bulunan bütünkriterleritaşıyıp taşımadığı değerlendirme komisyonu tarafından incelenir. Kontrol listesinde bulunan kriterlerden herhangi biri karşılanmadığı durumlarda, eksikliklerin giderilmesi için proje uygulayıcısına on beş iş gününü geçmemek kaydıyla ek bir süre verilir. Belirtilen bu süre zarfında söz konusu eksikliklerin giderilmemesi halinde proje başvurusu değerlendirmeye alınmaz. Güdümlü projelerin değerlendirme sürecinde proje öncelikle ön çalışma raporuna uygunluğu bakımından incelenir. Söz konusu uygunluğu sağlayan projenin; yöntem, sürdürülebilirlik ve bütçe ve maliyet etkinliği açılarından değerlendirilmesi aşağıda yer alan değerlendirme tablosuna göre yapılır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2009:103-111).

Tablo 1. Güdümlü Projeler İçin Başvuru Formu Kontrol Listesi

Bölüm	Puan
1.Yöntem	40
1.1.Önerilen faaliyetler uygulanabilir mi, hedeflerle ve beklenen sonuçlarla uyumlu mu?	10
1.2 Projenin genel tasarımı ne kadar tutarlı? (Özellikle; proje, söz konusu sorunların bir analizini yansıtıyor mu, dış faktörler dikkate alındı mı ve bir değerlendirme öngörülmekte midir?)	10
1.3 Proje faaliyet planı yeterince açık ve uygulanabilir mi?	5
1.4 Projenin gerçekleştirilebilmesi için yeterli sayı ve nitelikte personel tahsis edilmiş mi?	5
1.5 Projenin sonucuna yönelik objektif olarak doğrulanabilir göstergeler yer alıyor mu?	5
1.6 Ortakların projeye katılım ve katkı düzeyi yeterli mi?	5
2. Sürdürülebilirlik	30
2.1 Projenin, hedef grupları üzerinde somut bir etkisi olması bekleniyor mu? (Faaliyetin bölgesel önemi, sosyal faydalar, bölgenin genel ekonomik ortamında sağlanan gelişmeler vb. dahil olmak üzere)	10
2.2 Proje, çarpan etkileri içermekte midir?(Proje sonuçlarının yinelenmesi, daha geniş alanlara yayılması ve bilgi yayılması dâhil olmak üzere)	10
2.3 Projenin beklenen sonuçları sürdürülebilir mi? (mali ve kurumsal açılardan)	10
3. Bütçe ve maliyet etkinliği	30
3.1 Tahmini maliyetler ile beklenen sonuçlar arasındaki oran yeterli midir?	15
3.2 Yapılması öngörülen harcamalar projenin uygulanması için gerekli mi?	15

Güdümlü proje başvuruları değerlendirme komisyonu üyelerinden iki kişi tarafından yukarıda sunulan tablodaki puanlama dikkate alınarak ayrı ayrı değerlendirilir. Sunulan projenin başvurusunun başarılı olabilmesi için her bir değerlendirme komisyonu üyesinden en az yetmiş puan alması zorunludur. İki komisyon üyesinin birbirinden bağımsız olarak verdikleri puanlar arasında on beş puan veya daha fazla fark olması veya bir değerlendirme komisyonu üyesinin eşik değerin (yetmiş puan) altında, diğerinin ise eşik değerin üzerinde puan vermesi halinde, başvuru üçüncü komisyon üyesi tarafından tekrar değerlendirmeye alınır.

Üçüncü değerlendirme puanı ile bu puana en yakın değerlendirme puanının aritmetik ortalaması esas alındıktan sonra üçüncü komisyon üyesinin verdiği puan, diğer iki değerlendiricinin verdiği puanın aritmetik ortalamasına eşitse, bu ortalama puan esas alınır. Yapılan puanlamanın ardından değerlendirmeyi geçen proje başvuruları en fazla dört sayfa (ekli puan tabloları hariç) olarak hazırlanacak ve tüm değerlendirme komisyonu üyeleri tarafından imzalanacak değerlendirme raporu ile birlikte yönetim kurulunun onayına sunulur. Değerlendirme raporunun ekinde, puan tabloları da yer alır. Söz konusu proje başvurusu ve ekli çalışmalar, Yönetim Kurulunun onayını müteakip, daha önce Yönetim Kuruluna sunulan değerlendirme raporu ile birlikte Müsteşarlığın onayına sunulur.

Proje başvurusunun ardından değerlendirme puanı 70'in altında olan proje başvuruları ve ek çalışmaları başvuruda tespit edilen eksiklikleri içeren bir mektupla proje uygulayıcısına iletilir ve otuz günden az, doksan günden fazla olmamak üzere genel sekreter tarafından tayin edilen süre içerisinde, bahse konu eksikliklerin tamamlanarak yeniden kalkınma ajansına sunulması talep edilir. Bu durumda proje başvurusu tekrar değerlendirme sürecine alınır. Ancak yapılan ikinci değerlendirmede de başarılı olamayan proje başvuruları reddedilmiş sayılır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2009:111-112).

Faizsiz kredi desteği ve faiz desteği başvuru değerlendirme süreci: Faizsiz kredi desteği ve faiz desteğinin ilgili aracı kuruluşlar tarafından imzalanması sonucu oluşturulan protokoller çerçevesinde kullandırılması esastır. Proje başvuru sahipleri Faizsiz kredi desteği ve faiz desteğinden faydalanmak için doğrudan ilgili aracı kuruluşa başvuru yapması ve hiçbir şekilde kalkınma ajansı ile irtibat kurmaması sağlanmalıdır. Faiz desteği ve faizsiz kredi desteği uygulamaları

hakkındaki duyuru ve potansiyel başvuru sahiplerinin bilgilendirmesine yönelik olarak hazırlanacak dokümanlar, kalkınma ajansları ile anlaşmalı olduğu tüm aracı kuruluşların resmi internet sayfalarında ilan edilir. Proje başvurusu yapacak kişi veya kuruluşlar faiz desteği ve faizsiz kredi desteğine ilişkin başvurularını doğrudan aracı finans kuruluşuna yaparlar. Proje başvurusu yapılacağı zaman aracı finans kuruluşunun mevcut uygulamalarındaki geçerli prosedür takip edilir. Bunun yanında kalkınma ajansı veya aracı kamu kuruluşu tarafından yapılacak teknik değerlendirmeye esas teşkil etmesi açısından “Teknik Uygunluk Formu” doldurulur. Projelerin ekonomik açıdan değerlendirilmesi kendi usul ve prensipleri çerçevesinde aracı finans kuruluşu, teknik açılardan değerlendirilmesi için de kalkınma ajansı veya aracı kamu kuruluşu tarafından gerçekleştirilir.

Uygulanan ekonomik değerlendirme süreci aracı finans kuruluşu mevzuatı ve uygulamalarındaki süreler içerisinde tamamlanmaktadır. Proje ye destek sağlayacak olan finans kuruluşu, mali değerlendirmeyi tamamlayarak, uygun görülen başvuruları teknik değerlendirme için resmi olarak kalkınma ajansına veya aracı kamu kuruluşuna iletir. Kalkınma ajansı veya aracı kamu kuruluşu tarafından yapılacak teknik değerlendirme kriter ve usulleri yapılan protokoller ile belirlenir. Yapılacak olan teknik değerlendirme projeye destek olacak aracı finans kuruluşunun uygun projeleri kalkınma veya aracı kamu kuruluşuna resmi olarak iletmesini müteakip protokolle belirlenecek süre içerisinde tamamlanır. Teknik değerlendirmenin kalkınma ajansıya da aracı kamu kuruluşu eliyle yapılmasından bağımsız olarak her durumda destekten faydalanan başvuru sahiplerinin kalkınma ajansı adına nihai onayı kalkınma ajansı yönetim kurulu tarafından verilir.

Başvuru yapan kişi veya kuruluşlara yapılacak olan bildirim verme yükümlülüğü aracı finans kuruluşuna ait olup, verilmesi kesinleşecek olan kredi, kalkınma ajansı yönetim kurulu tarafından nihai onayı verilen projelerin listesinin, aracı finans kuruluşuna resmi olarak iletildiği tarihten itibaren otuz gün içerisinde kullandırılmalıdır. Kredi destek başvurusu kabul edildiği halde kredilerini süreleri içerisinde kullanmayan başvuru sahiplerinin kredi talepleri geçersiz sayılacak olup, başvuru sahibi herhangi bir masraf veya komisyon talebinde bulunama hakları da yoktur (Devlet Planlama Teşkilatı, 2009:117-118).

Teknik destek değerlendirme süreci: Proje başvurusunu belirli kriterlere uygun olarak yapılan ve kalkınma ajansına sunulan başvurular, genel sekreterlik tarafından görevlendirilecek ilgili Ajans uzmanlarından oluşan en az üç kişilik bir değerlendirme komisyonu tarafından değerlendirilir. Genel sekreterlik görevlendirmede değerlendirme komisyonu başkanını da atamakla sorumludur. Değerlendirme komisyonu çalışma esas ve usullerini belirler. Teknik destek proje başvuruları, başvuru döneminin ilk on günü (1-10'uncu günleri arasında) içerisinde değerlendirmeye alınır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2009:127).

2.3.2.3. Uygulama, İzleme ve Değerlendirme

Kalkınma ajanslarına sunulan projelerin uygulanmaya başlaması, mali destek programından yararlanmaya hak kazanan proje listelerinin yönetim kurulu tarafından onaylanması sonrasında gerçekleşir. Yönetim kurulları kabul edilen projelerin bütçelerinde herhangi bir artış veya azaltmaya gitmesi söz konusu değildir. Kabul edilen projelerin listesi on gün içerisinde Devlet Planlama Teşkilatı'na gönderilir ve kurumun internet sitesinde yayınlanır. Ayrıca projeleri kabul edilen kişiler ajans tarafından on beş gün içerisinde bildirir. Proje başvurusunun kabul edildiği kendisine tebliğ edilen başvuru sahipleri de ajans ile sözleşme imzalarlar. Böylece projenin uygulanma aşamasına geçilmiş olur (Devlet Planlama Teşkilatı, 2009:58-59).

Kalkınma ajansları tarafından desteklenen projelerin izlenmesi ile ilgili yasal düzenlemeler Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'ni düzenleyen 08.11.2008 tarih ve 27048 sayılı Resmî Gazete'nin 34'üncü maddesinde sıralanmıştır. Buna göre;

- *Proje ve faaliyetlerin mali ve fiziki gerçekleştirmelerini, performanslarını, risklerini, sorun ve ihtiyaçlarını zamanında tespit etmek ve gerekli tedbirleri almak amacıyla yapılacak izleme faaliyetleri, ulusal düzeyde Müsteşarlık, bölge düzeyinde ise ajanslar tarafından bir sistem dahilinde yürütülür. Müsteşarlık koordinasyonunda kurulan ve geliştirilen bu izleme sistemi; izleme ağı, İzleme Bilgi Sistemi ve Destek Yönetimi Kılavuzundan meydana gelir.*
- *İzleme ağı; merkezde Müsteşarlık, yerelde ise ajanslardan oluşur. Desteklenen proje ve faaliyetler ajans uzmanları tarafından düzenli olarak izlenir. Ancak*

proje ve faaliyet uygulamalarının yoğun olduğu dönemlerde, ajans uzmanlarının yeterli olmadığı durumlarda, yönetim kurulu başkanının talebi ve ilgili kurumların uygun görmesiyle, yararlanıcı konumunda olmayan kamu kurum ve kuruluşlarından izleme faaliyetlerinde görev yapmak üzere ilave personel görevlendirilebilir. Bu kişilerin görevleri ile ilgili her türlü gider ve harcamaları, görevlendirme süresince ajans bütçesinden karşılanır.

- *İzleme faaliyetlerinde gerekli bilgi ve iletişim altyapısını oluşturarak bilgiye erişimi kolaylaştırmak, şeffaflığı ve hızlı bilgi akışını sağlamak ve gerekli önlemlerin en kısa zamanda alınmasını temin etmek üzere; belirli zaman aralıkları ile farklı veri kaynaklarından güncel veriler toplayarak yararlanıcıların sorunlarını ve ihtiyaçlarını tespit etmek, risklerini analiz etmek, destek yönetimini kolaylaştırmak, destek uygulama sürecinde ortaya çıkabilecek acil durumlarda ilgili birimleri uyararak erken uyarı raporlarını üretmek ve her kullanıcının kendi statüsüne göre belirli bir seviyedeki bilgiye ulaşabilmesini sağlamak amacıyla Müsteşarlık tarafından internet tabanlı uygulama yapısı olan ortak ve standart bir izleme bilgi sistemi oluşturulur. Ajanslar, bu sistemin kurulması ve işletilmesinde başta Müsteşarlık olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlarla gerekli işbirliğini sağlar.*
- *Ajansın desteklediği proje ve faaliyetlerin izlenmesi amacıyla kullanılacak araçlar, izleme sisteminde yer alan birimler ve bunların görevleri, izleme süreci ve sistemin işleyişine ilişkin diğer usul ve esaslar Destek Yönetimi Kılavuzunda belirlenir.*
- *Ajans, izleme bilgi sistemini de kullanarak, program ve proje düzeyinde gerekli risk analizlerini sürekli yapar. İzleme, ödeme ve denetim faaliyetlerini bu analizlere göre yönetir, yönlendirir ve gerekli tedbirleri alır.*
- *Desteklenen proje ve faaliyetlere ilişkin genel değerlendirmelerin yapıldığı raporlar, Ajans tarafından altı aylık ve yıllık faaliyet raporları ile birlikte Destek Yönetimi Kılavuzunda belirlenen formata uygun olarak Müsteşarlığa sunulur (Resmi Gazete, 2008).*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BATMAN İLİ'NİN KALKINMASINA YÖNELİK KURUMSAL OLUŞUMLAR

3.1 BATMAN BÖLGESİ'NİN EKONOMİK YAPISI

Son yıllarda Batman iline birçok alanda yeni yatırımlar yapılmıştır. Söz konusu yatırımlar ve sanayinin gelişmesine paralel olarak Batman ili hızlı bir değişim sürecine girmiştir. Özellikle inşaat sektörünün Batman ilinde son yıllarda en hızlı gelişen sektörler içerisinde yer aldığı göze çarpmaktadır. Sanayi hızı açısından ele alındığı zaman Türkiye il sıralamasında 15. olmuş kısa süre içinde Organize Sanayi Bölge sayısı 3'e çıkmıştır. Hizmet sektörü açısından ele alındığı zaman Türkiye'de büyük başarılar elde eden Batman ilinde kısa sürede özel hastanelerin sayısında artış meydana gelmiştir. Şehirde toplam 8 özel hastane bulunması bunun en büyük göstergesidir. Gelişmişlik sıralaması açısından ele alındığı zaman Batman ilinin Türkiye'de 13'üncü sırada yer aldığı görülmektedir. Batman ilinin ekonomisinin ise petrol, tarım ve hayvancılığa dayalı bir yapıya sahip olduğu bilinmektedir. İl merkezinde ve ilçelerde sanayinin gelişmemesi, il genelinde tarım sektörünün birincil ekonomik sektör olmasına neden olmuştur. Batman ilinin ormanlık alanları diğer komşu illere nazaran daha fazla olmakla beraber, ilin genelinde tarım arazilerinin sulanması yeterli olmadığı için endüstri bitkisi yetiştiriciliği var olan rezervin çok altında bulunmaktadır. Tarım ürünleri içerisinde en fazla göze çarpan ve üretimi yapılan ürünlerin başında tütün gelmektedir. Buna karşılık yetiştirilen tütünlerin kalite düzeylerinin düşük olması hem tütün üreticisi olan vatandaşa hem de devlete yük olmaktadır. Bununla birlikte Batman ili hudutları içerisindeki kültür arazileri her türlü ekim ve dikime müsait olduğu bilinmektedir (Anıt, 2013:25).

Batman ili özellikle 1990'lı yıllardan itibaren ekonomik açıdan hızlı bir gelişim sürecine girmiştir. Son yıllarda eğitim, sanayi ve ulaşım ağları üzerine yapılan yatırımlarda artış gözlenmektedir. Hükümetin işsizlik oranını azaltmak için uyguladığı politikalar sayesinde bölgede yapılan yatırımların sayısında artış meydana gelmiştir. Batman ilinde bulunan organize sanayi bölgesi son yıllarda tam kapasite ile çalışmaktadır (Batman İl Özel İdaresi, 2013:76).

3.1.1 Ekonomik Sektörler

Batman ilinde farklı ekonomik sektörlerin aynı anda bölge ekonomisine katkı sağladığı görülmektedir. Bunun yanında Batman ilinin merkezinde ve ilçelerinde sürdürülen ekonomik faaliyetler çeşitlilik göstermektedir. Tablo 3’de Batman il merkezinde ve ilçelerindeki ekonomik sektörler sunulmuştur (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2013:34).

Tablo 2. Batman İle Merkezi Ve İlçelerindeki Ekonomik Sektörler

ADI	İLÇE ADI	1.SEKTÖR	2.SEKTÖR	3.SEKTÖR	4.SEKTÖR
Batman	Merkez	Sanayi	Hizmet	Lojistik	Enerji
Balpınar	Merkez	Sanayi	Hizmet	Tarım	
Beşiri	Beşiri	Tarım	Hizmet	Sanayi	
İkiköprü	Beşiri	Tarım			
Gercüş	Gercüş	Turizm	Tarım		
Hisar	Gercüş	Tarım			
Kayapınar	Gercüş	Tarım			
Hasankeyf	Hasankeyf	Turizm	Tarım	Ticaret	Hizmet
Kozluk	Kozluk	Tarım	Arıcılık	Hayvancılık	
Bekirhan	Kozluk	Tarım			
Sason	Sason	Arıcılık	Hayvancılık		
Yücebağ	Sason	Hayvancılık			

Yukarıdaki tablo incelendiği zaman Batman ilinin ekonomik yapısının merkez ilçe ve diğer ilçelerde çeşitlilik gösterdiği, buna karşılık gerek il merkezi gerekse de diğer ilçelerde en fazla tarım ve hayvancılık ile uğraşıldığı görülmektedir. Hatta bazı ilçelerde (Gercüş, Kozluk) tarımın tek başına ekonomik unsur olduğu görülmektedir. Ekonomik gelişmişlik açısından özellikle Hasakeyf ilçesinin diğer ilçelerden daha iyi durumda olduğu söylenebilir. Nitekim bu ilçede yer alan ekonomik unsurlar hem çeşitlilik göstermekte hem de bölge ekonomisini kalkındıracak nitelikte olan sektörlerden oluşmaktadır.

3.1.1.1 Tarım

Batman ilinde sulama sistemlerinin bulunduğu bölgelerde baklagiller, pamuk, sebze ve meyve yetiştiricilikleri ile tahıl ve tütün yetiştiriciliği önemli tarım faaliyetleri içerisinde yer almaktadır (Batman Valiliği, 1998:121). Tarım arazileri toplam arazi yapısının içerisinde yaklaşık olarak 3/1 oranında yer kaplamaktadır. Buna göre Batman ilinde bulunan tarım arazilerinin genel büyüklüğü 142.468,1 hektar

(%31), tarıma elverişli olmayan arazilerin toplam genişliği 170.534,2 hektar (%37), toplam mera alanı 71.467,7 hektar ve orman arazilerinin toplamı 81.454 hektardır (Tanyeri vd., 2012:68).

Batman ilinde tarım arazilerinin kapladığı alan 2000-2006 yılları arasında 22 hektar artmıştır. Tarım alanlarındaki artış ormanlık alanlar ile yarı doğal alanların amaçları dışında kullanılması ile oluşmuştur. Sulanabilir alanlarda yetişen pamuk, tütün ve sebze ürünlerindeki üretim artışı Batman Çayı üzerinde kurulan Batman Barajı ve Batman-Silvan Sulama Projesi sayesinde gerçekleşmiştir. Çünkü bu projeler sayesinde Batman ilindeki tarım arazilerinin sulanabilme oranları artmıştır (Batman Valiliği, 2013:56).

3.1.1.2 İmalat Sanayi

Batman ilinde imalat sanayinin gelişmesinde temel oluşturmak amacı ile geçmiş yıllarda küçük sanayi siteleri kurulmuştur. Bu sitelerde esnaf ve sanatkarların düzenli ve sistemli bir iş yerinde çalışma amaçları ön planda tutulmuştur. Kurulan küçük sanayi siteleri marangozlar ve kaynakçılar küçük sanayi sitelerinden oluşmaktadır (Batman Valiliği, 1998:107).

Ülkemizin genelinde olduğu gibi Batman ilinde de son yıllarda sanayi yatırımlarının arttığı görülmektedir. şehirde sanayi kollarının gelişmesinde özellikle Tüpraş ve Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) tesislerinin büyük bir katkısı bulunmaktadır. Günümüzde de yapılan yatırımların girişimcilerin dikkatini çektiği ve yeni sanayi kuruluşları için atılan adımların arttığı görülmektedir (Anıt, 2013:25). Bunun yanında son yıllarda vasıflı işçi yetiştirmeye yönelik olarak gerçekleştirilen eğitimler sayesinde Batman ilinde vasıflı insan gücünün arttığı rapor edilmektedir. Bu kapsamda vasıflı işgücü oranındaki artışa paralel olarak imalat sanayinin verimlilik ve üretim gücünün artacağı savunulmaktadır (Batman İl Özel İdaresi, 2013:77).

Yukarıda yer alan bilgiler değerlendirildiği zaman Batman ilinde imalat sektöründe en önemli payın petrol üretimi olduğu söylenebilir. Ancak son yıllarda gerek devlet teşvikleri gerekse de yatırımcı sayısının artmasına paralel olarak hazır giyim imalat sanayisinde de önemli gelişmeler olmuştur. Özellikle 2010 yılından itibaren Batman ilinde hazır giyim imalat sektörüne yatırım yapan girişimci sayısı

artış göstermiş, buna paralel olarak da açılan atölye sayısı artmıştır (Dicle Kalkınma Ajansı, 2011:12).

3.1.1.3 Enerji

Batman ilinde bulunan en önemli enerji kaynaklarının başında petrol, doğalgaz, rüzgar enerjisi, doğalgaz ve biyomas (biyogaz, tezek) gelmektedir. Ancak bazı enerji kaynaklarından Batman ilinde yeterince yararlanılmadığı görülmektedir. Örneğin Batman ili rüzgâr enerjisi yönünden oldukça elverişli bir bölge olmasına rağmen rüzgâr enerjisi üzerine herhangi bir tesis bulunmamaktadır. Özellikle Kıra tepesi olarak bilinen bölgede hem ilkbahar hem de sonbahar dönemlerinde esen rüzgârlardan enerji bakımından faydalanılmadığı görülmektedir. Batman ilinin Dodan bölgesinden bir miktar doğalgaz çıkartılmaktadır. Buna karşılık Raman Dağı'nda çıkartılan petrol düşük graviteye sahip olduğu için petrolün inceltmesi ve çıkartılmasını kolay hale getirmek için petrol tekrar yer altına ve petrolün bulunduğu yere pompalanmaktadır. Batman ilinde biyogaz enerjisinden de kısmen yararlanılmaktadır. Özellikle kırsal kesimde yaşayan ve hayvan besleyen insanların bir bölümü ısınmak için bu yakıtı sıklıkla kullanmaktadır. İlin odun ihtiyacı genellikle çevre illerden karşılanmakta olup Batman ilinde yılda ortalama 20.000 ton yakacak odun kullanıldığı tespit edilmiştir (Ekinci vd., 2004:17).

Batman ilinde birçok bölgede jeotermal enerji kaynakları da bulunmaktadır. Bu enerji kaynakları genellikle petrol arama çalışmaları sırasında açılan sondaj kuyularından çıkartılmıştır. Ancak yüksek graviteli petrol bulma amacı ile hareket edildiği için açılan birçok jeotermal enerji kaynağı aktif olarak kullanılmamaktadır (Ekinci vd., 2004:18).

Batman ilindeki toplam petrol rezervinin 2,5 milyar varil olduğu düşünülmektedir. Söz konusu petrol rezervinin oldukça büyük bir bölümü Raman Dağı eteklerinde bulunmakla beraber, Sason ilçesinde de 288 bin ton rezerve sahip olan Barit madeni yer almaktadır (Anıt, 2013:25).

3.1.1.4 Ticaret

Batman ilinin ticari hayatında önemli yer tutan iki sektör hayvan ve hayvansal ürün pazarlaması ile küçük el sanatları ticaretidir. Bunun yanında ticari hayatın en

önemli özelliği hem köylerde hem de kasabalarda üretilmiş olan sebze, meyve, tahıl, canlı hayvan ve ürünlerin ticarete yön vermesidir. Bunlara ek olarak hizmet sektörü içerisinde bulunan küçük sanatkarların üretim ve tamirathaneleri önemli birer ticaret alanı oluşturmaktadır (Batman Valiliği, 1998:115).

Batman'a iline yapılan yatırımların artmasına paralel olarak ticarete düzenli bir artış yaşanmıştır. Batman'ın ihracat hacminin 2012 yılında 83,513 milyon dolara ulaştığı rapor edilmiştir. 2013 yılının Ocak-Ağustos dönemindeki ihracat oranı ise 2012 yılının aynı dönemine göre yüzde 27,5 artış göstermiş ve toplam 62,4 milyon dolara ulaşmıştır. Son yıllarda ticari olarak Batman ilinin Mali'den Bangladeş'e, Polonya'dan Hindistan'a ihracat yapabilecek hale geldiği rapor edilmiştir (Batman İl Özel İdaresi, 2013:76).

3.1.1.5 Turizm

Batman ilinde yaygın olarak inanç ve kültür turizmi yapılmakta olup, tarihi Hasankeyf ilçesi, Malabadi köprüsü ve eski dönemlere ait Hıristiyanlık ve İslam'i eserler bulunmaktadır. Tipik bir Güneydoğu Anadolu Bölgesi özelliklerine sahip olan Batman ili ve ilçelerinde çok sayıda görülmesi gereken tarihi ve turistik alanlar bulunmaktadır. Söz konusu tarihi ve turistik alanların içerisinde Hasankeyf'teki tarihi eserler ve mağaralar, Malabadi Köprüsü, Kozluk Kalesi, Markıryos Manastırı ilk sıralarda gelmektedir. Batman ili sahip olduğu jeolojik yapısı nedeniyle, özellikle Hasankeyf yöresinde kalkerli oluşumlar yer almaktadır. Bu durum bölgede hem doğal hem de insan eliyle oluşturulmuş çok sayıda mağaranın ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır. Suda kolay eriyen kalkerli yapılar ile ortaya çıkan bu doğal mağaralara genellikle vadi boylarında ve Hasankeyf kalesinde rastlanmaktadır. Bunun yanında Hasankeyflilerin tamamı geçmiş yıllarda bu mağaralarda yaşamışlardır. 1975 yılından sonra yeni inşa edilen evlere taşınması ile birlikte bu mağara evleri terkedilmiştir. Günümüzde ise bu mağaralar hem yerli hem de yabancı turistlerin hizmetine sunulmayı beklemektedirler. Batman'ın kuzey doğusundaki Sason ilçesi, yemyeşil bitki örtüsüyle görülmeye değer turistik bir ilçedir. Sason ilçesi özellikle yeşil alanda doğa yürüyüşleri yapmak için elverişlidir. İlçenin yakınlarında bulunan Mereto Dağı da turmanış sporu için oldukça idealdir (Ekinci vd., 2004:96).

Batman ilinde özellikle Hasankeyf ilçesinin bölge turizmi açısından büyük bir öneme sahip olduğu bilinmektedir. Hasankeyf Dicle kıyısına inşa edilmiş olan rasathane, medrese, dariüşşifa ve eğitim kurumları ile turistik cazibe merkezleri haline gelmiştir. Hasankeyf sahip olduğu söz konusu tarihi ve doğal güzellikler sayesinde 1981 yılında sit alanı olarak koruma altına alınmıştır. Ayrıca Kültür Bakanlığı ile Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Hasankeyf’te bulunan tarihi yapıların korunması için bölgede Kültürel Park Alanı ve Müze Projesi geliştirilmiştir (Batman İl Özel İdaresi, 2013:77).

3.1.1.6 Ulaştırma

Batman ili kara, hava ve demiryolları ile düzenli bir ulaşım yapısına sahip olup, aynı zamanda Batman ili modern bir havaalanına sahiptir. Batman ilinin havaalanından Ankara ve İstanbul’a haftanın her günü uçuş seferleri yapılmaktadır. Karayolu dağılımı açısından ele alındığı zaman Batman’ı Şanlıurfa’ya bağlayan toplam 300 km’lik yolun %95’i çift yol biçimindedir. Şanlıurfa’nın yanında Batman ilinin diğer komşu illerle olan karayolu bağlantılarında herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Demiryolu açısından ele alındığı zaman da Batman ilinden birçok farklı bölgeye demiryolu ile ulaşımın söz konusu olduğu görülmektedir. Batman ili kuzey ve kuzeydoğusu yüksek, sarp ve dağlık olup güneyi ise dağlık ve engebeli arazilerden oluşmaktadır. Bunların yanında Dicle nehri batıdan doğuya akarak il topraklarının içinden geçmektedir (Anıt, 2013:21). Kısacası Batman ilinin ulaşım alt yapısında son yıllarda ciddi bir düzenleme olduğu söylenebilir. Özellikle yeni yapılan çevre yolları, şehir geçiş yolları, duble yollar ve köprülü kavşaklar ile Batman ilinin ulaşım ve ulaştırma çehresi değişmiştir (Batman İl Özel İdaresi, 2013:76).

3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.2.1 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, kalkınma ajansının kavramını tanımlamak ve Batman ilinde kalkınma ajansının etkinliğini ortaya koymak. Batman’da bu konuda yeteri kadar çalışmaların olmaması öncü bir nitelik taşıyacağı amac edinmektedir. Çalışmada saptanan eksik yanlar ortaya çıkarmaya çalışılacaktır. Dicle kalkınma ajansı (dika) tarafından TRC3 Bölgesinde faaliyet gösteren kamu kurumları, özel sektör, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşlarının Dicle kalkınma ajansının bu

kurumlar üzerinde ne derece katkı sağlandığını incelenmesini amaç edilmektedir. İmalat yapan özel sektör firmaları dicle kalkınma ajansınının kalkınma bazda az gelişmiş bir bölgenin kalkınma ajansı aracılığıyla özel sektör üzerinde ne derece katkı sağlandığı konusunda yerinde incelenecek ve bu kurumların, beklentileri, önündeki engelleri ve karşılaşılan zorlukların ölçülmesi ve bunlara ilişkin değerlendirme ve öneri geliştirmektir.

3.2.2 Araştırmanın Önemi

Ulusal kalkınmada çeşitli toplum kesimleri ve bölgeler arasında dengeli bir iş bölümü ile gerçekleştirebilmesi ve buna paralel olarak kalkınmanın getirilerinin kesimler ve bölgeler arasında dengeli dağılımı hükümet programlarının ve kalkınma planının öncelikli konular arasında yer almıştır. Ekonomik refahın toplum kesimleri iller ve bölgeler arasında kısacası mekanda dengeli dağılımının sağlanması günümüz toplumlarında sosyal devlet anlayışının bir gereğidir. Bu bağlamda hazırlanacak olan bu çalışmanın bölgesel kalkınmaya hizmet etmek amacıyla kurulan kalkınma ajanslarında beklenen faydanın sağlanıp sağlanmadığını ortaya konulması noktasında katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

3.2.3 Araştırmanın Türü ve Yöntemi

Araştırma'nın uygulama kısmında kamu kurumları, özel sektör, yerel yönetimler sivil toplum kuruluşları ve esnaflarla yapılmış anket yöntemi kullanılmış. Örnek şehir olarak Batman ele alınmış, kalkınma ajanslarının bölgenin kalkınması üzerindeki algısı keşifsel olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3.2.4 Araştırmanın Kısıtları

Araştırmamızdaki bu çalışmanın kapsamı, TRC3 Bölgesi'nde faaliyet gösteren Dicle kalkınma ajansına bağlı Batman, Şırnak, Mardin ve siirt'in içinde bulunduğu bu dört ilin sadece Batman'da faaliyet gösteren kurumlarla birebir anket uygulaması yapılmıştır. Bununla birlikte örneklem şehir olarak sadece Batman ilinde faaliyet gösteren kurumların ele alınması araştırmanında sınırlarını oluşturmuştur. Araştırmanın evren kısmında belirtilen anket uygulamasında özel sektör, kamu kurumları, yerel yönetimler sivil toplum kuruluşları ve esnafların sadece Batman merkez ilçede faaliyet gösteren kurumlar baz alınarak değerlendirmeye alınmıştır.

3.2.5 Anket Formunun Yapısı

Araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği için literatür taraması yapılarak, anket formu en sade hale getirilmiştir. Daha önce yapılan çalışmalar referans alınarak hazırlanan anket formu esas olarak “Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı: Oka marka bilinirliği” çalışmasından esinlenerek hazırlanmıştır. Her durumun kendine has durumların doğalında sorular üzerinde bazı değişiklikler de uygun görülüp değiştirilmiştir. Araştırma için hazırlanmış ankette yer alan sorular iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kalkınma ajansı hakkında bilgi sahibi olma durumu, haberdar olma şekli ve yapılan etkinliklerinde ne derece tatmin sağlandığı, kalkınma ajansının mali desteklerinin ve beklentilerinin hangi alanda öncelik verilmesi gibi sorular sorulmuştur. Ayrıca birden fazla seçeneğin işaretleneceği soru da bu bölümde bulunmaktadır. İkinci bölümde Dicle Kalkınma ajansının TRC3 bölgesi için önemli bir kurum olduğunu ve kalkınma ajansının TRC3 bölgesi için başarılı program proje gibi kurumlar arasında koordinasyon sağlanıp sağlanmadığını ulusal ve uluslar arası başarılı çalışmaların yapıp yapmadığı Batman’da faaliyet gösteren kurumların düşüncelerinin öğrenilmesine yönelik 8 yargı 5’li Likert ölçeğiyle (1-kesinlikle katılmıyorum, 2-katılmıyorum, 3-ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4-katılıyorum, 5-kesinlikle katılıyorum) sorulmuştur.

3.2.6. Araştırmada Benimsenen İstatistiksel Testler

3.2.6.1. Ki-Kare Homojenlik Testi

Birbirinden bağımsız seçilen iki ya da daha çok örnek kütleinin aynı ana kütleinden gelip gelmediğinin saptandığı bir tekniktir. χ^2 (ki-kare) homojenlik sınaması ilk etapta χ^2 testiyle aynı olsada her biri ayrı soruların çözümünde kullanılmaktadır. χ^2 bağımsızlık testindeki değişkenler arasında bir bağımlılığın var olup olmadığını incelerken χ^2 homojenlik sınanmasında birbirinden ayrı örnek kütlelerin aynı ana kütleinden seçilip seçilmediği araştırılır. Bu araştırmada da iki farklı değişkenler üzerinde sınıflandırma yapıldığında iki farklı yöntemden faydalanır. Homojenlik testinin hipotezleri şöyledir:

H_0 : Sıra ve sütun kategorileri birbirine eşittir.

H_1 : Sıra ve sütun kategorileri birbirine eşit değildir (Tekin, 2006:147).

Bağımsızlık için ki-kare testlerinde biri sınıflandırma diğeri sıralama veya ikisinde sınıflama düzeyinde ölçülen iki değişken arasında ilişki olup olmadığı veya bu değişkenlerin bağımsız olduğunu ifade eden yokluk hipotezi test edilir. Homojenlik için ki-kare testlerindende bağımlı değişken sınıflama veya sıralama düzeyinde ölçüldüğünde iki bağımsız örneğin aynı yığılda geldiğini ifade eden yokluk hipotezi test edilir (Ünver vd. 2011:219).

3.2.6.2. Mann-Whitney ‘‘U’’ Sınama Tekniği

İki bağımsız ana kütlelerin aynı ana kütlede veya aynı ortalamaya veya ortancaya sahip ana kütlede gelip gelmediğinin bir başka anlatımla örnek kütlelerin farklı olup olmadığının belirlenmesinde kullanılan bir tekniktir’’ (Tekin,2006:235).

Mann-whitney ‘‘U’’ testi parametrik test olasılıklarını sağlandığında iki bağımsız gruba ilişkin ortalamaların karşılaştırılması iki ortalama arasındaki farkın anlamlılık testi ile yapılır. İki ortalama arasındaki farkın anlamlılık testindeki varsayımlarından bir veya daha fazlasının yerine gelmediği durumlarda kullanılabilecek parametrik olmayan testler arasında en kuvvetlisi many whitney u testidir. Many whitney ‘‘U’’ testinde veriler kesikli veya sürekli sayısal veri tipinde olup ‘‘ H_0 ’’ hipotezi iki ortalama arasında fark yoktur şeklinde değil iki dağılım arasında fark yoktur şeklinde olmaktadır (Alpar, 2010:165).

3.2.6.3. Tek Örnek Kolmogorov-Smirnov Testi

Kolmogorov-smirnov uygunluk testi örneklem büyüklüğü küçük olduğundan dolayı ki-kare uygunluk testlerine tercih edilir. Çoğu durumda kolmogorov-smirnov testinin χ^2 testine kıyasla daha güçlü bir test olduğu bazı yazarlarca söylenilmektedir. Kolmogorov-smirnov testi sıralayıcı ölçekle elde edilen verilerin analizinde kullanılan χ^2 uygunluk testlerine bir alternatif oluşturur. Yine bu testler χ^2 uygunluk testlerinde önümüze çıkan verilerin biraz daha rastgele bir biçimde gruplandırması sonucunda ortadan kaldırır. Kolmogorov-Smirnov testleri sıfır hipotezinde öne sürülen dağılım fonksiyonunun tam anlamıyla belirli olduğu durumlarda uygundur ve χ^2 testleri gibi parametrik olmayan testler grubuna girerler. (Gürsaka1,2013:254)

3.2.6.4. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmadaki boş hipotezler aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir.

H_1 :Kamu veya Özel Sektör’de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların “DİKA’nın yürüttüğü hizmet ve görevlerle ilgili bilgi sahibi olma” durumları arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_2 :Kamu veya Özel Sektör’de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların “DİKA’nın yürüttüğü hizmet ve faaliyetlerden haberdar olma” şekillerinin karşılaştırılması durumları arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_3 :Kamu veya Özel Sektör’de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların “DİKA’nın kurumsal yapılanması hakkında bilgi sahibi olma” durumları arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_4 :Kamu veya Özel Sektör’de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların “DİKA’nın faaliyet gösterdiği iller konusunda bilgi sahibi olma” durumları arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_5 :Kamu veya Özel Sektör’de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların “DİKA’nın projelere sağladığı destekler konusunda bilgi sahibi olma” durumları arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_6 :Kamu veya Özel Sektör’de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların “DİKA’nın kurumlara sağladığı teknik destekler konusunda bilgi sahibi olma” durumları arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_7 :Kamu veya Özel Sektör’de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların “DİKA’nın bölgesel tanıtım faaliyetleri konusunda bilgi sahibi olma” durumları arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_8 :Kamu veya Özel Sektör’de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların “DİKA’nın yatırımcılara sağladığı hizmetler konusunda bilgi sahibi olma” durumları arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_9 :Kamu veya Özel Sektör'de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların “DİKA'nınçeşitli konularda projelere karşılıksız mali destek (hibe) verdiğini biliyor musunuz” sorusuna verdikleri yanıtlar arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_{10} :Kamu veya Özel Sektör'de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların “DİKA'yaherhangi bir sebeple başvuruda buldunuz mu veya ajansın etkinliklerine herhangi birine katıldınız mı” sorusuna verdikleri yanıtlar arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_{11} :Kamu veya Özel Sektör'de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların “Başvurunuz veya katıldığınız etkinlik ve aldığınız hizmetten ne ölçüde memnun kaldınız” sorusuna verdikleri yanıtlar arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_{12} :Kamu veya Özel Sektör'de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların “DİKA'dan 1.öncelikte olan beklentilerinin” arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_{13} :Kamu veya Özel Sektör'de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların “DİKA'dan 2.öncelikte olan beklentilerinin” arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_{14} :Kamu veya Özel Sektör'de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların “DİKA'dan 3.öncelikte olan beklentilerinin” arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_{15} :Kamu veya Özel Sektör'de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların “DİKA'nın bundan sonraki mali desteklerini sürdürmesi gereken konulardaki 1. öncelik hakkındaki görüşleri”nin arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_{16} :Kamu veya Özel Sektör'de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların “DİKA'nın bundan sonraki mali desteklerini sürdürmesi gereken konulardaki 2. öncelik hakkındaki görüşleri” arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_{17} :Kamu veya Özel Sektör'de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların “DİKA'nın bundan sonraki mali desteklerini sürdürmesi gereken konulardaki 3. öncelik hakkındaki görüşleri”nin arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_{18} :Kamu veya Özel Sektör'de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların DİKA hakkındaki bazı görüşleri arasında anlamlı farklılık yoktur.

3.2.7. İstatistiksel Analiz

Elde edilen verilerin analizinde SPSS 15.0 for Windows paket programı kullanılmıştır. “Veriler yaygın olarak isimsel (nominal), sıralı (ordinal), aralıklı (interval) yada orantılı(ratio) orantılı ölçekle elde edilirler. Bazı veriler ise belirli ölçme araçları (Likert Tipi Bilgi-Tutum/Beğeni Ölçekleri (araç, scale)) ile elde edilirler. Bu verilere skor ya da puan değerler adı verilir. Skor değerlerinin elde edilmesinde yararlanılan ölçeklerin tipine ve içerdiği seçenek sayısına bağlı olarak skor verileri aralıklı ya da yaklaşık aralıklı ölçekli veri olarak kabul edilebilir. Aralıklı ve orantılı ölçekli veriler ile ilgili dağılımı varsayımları kurulabilir ve parametreler hesaplanabilir. Ancak isimsel, sıralı ve yaklaşık aralıklı skor değerlerinden oluşan verilerde dağılım varsayımı kurulması ve parametre tahmini yapılması her zaman geçerli değildir ve istatistiksel yönden sakıncalar taşır. Bu verilerde kategorilere göre frekanslar ve gözlenme oranları tahmin edilir (Özdamar, 2013:363). H_{11} ve H_{18} numaralı hipotezlerdeki veriler Likert tipi ölçek olduğundan dolayı bu veriler için normal dağılım varsayımları uygulanmış ve parametreler (ortalama, standart sapma) hesaplanmıştır. H_{11} ve H_{18} numaralı hipotezlerdeki verilerin karşılaştırılmasından önce verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığı tek örnek Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiştir. Test sonucunda verilerin normal dağılıma uygun olmadığı gözlenmiştir. Bu nedenle non-parametrik analiz yöntemleri kullanılmıştır. Kamu ve özel sektör olarak 2 grup olduğundan dolayı non-parametrik testlerden olan Mann Whitney “U” testi kullanılmıştır. Diğer hipotezlere ilişkin veriler nominal verilerdir. Bu nedenle nominal olan verilerin karşılaştırılmasında çapraz tablolardan yararlanılarak χ^2 analizi uygulanmıştır. Mann Whitney U testi ve χ^2 analizleri sırasında anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak belirlenmiştir. Buna ek olarak katılımcıların hangi sektörde faaliyet gösterdiklerine ilişkin verilerin yüzdeler dağılımlarının belirlenmesinde frekans analizi kullanılmıştır.

Tablo 3. Katılımcıların Sektörlerine Göre Frekans ve Yüzelik Dağılımları

Sektör	f	%
Kamu	93	52,0
Özel	86	48,0
Toplam	179	100,0

Tablo 3 incelendiğinde kamu sektöründe faaliyet gösteren katılımcıların oranının %52, özel sektörde faaliyet gösteren katılımcıların oranının ise %48 olduğu görülmektedir.

3.2.8 Verilerin Analizi

Tablo 4. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’nın Yürüttüğü Hizmet ve Görevlerle İlgili Bilgi Sahibi Olma” Durumlarının Karşılaştırılması

Bilgi sahibi olma durumu	Tanımlayıcı istatistik	Sektör	
		Kamu	Özel
Bilgi sahibi	f	80	80
	% (Satır)	50,0	50,0
	% (Sütun)	86,0	93,0
Bilgi sahibi değil	f	13	6
	% (Satır)	68,4	31,6
	% (Sütun)	14,0	7,0
Toplam	f	93	86
	% (Satır)	52,0	48,0
	% (Sütun)	100,0	100,0

Notlar:
1) Hesaplanan χ^2 Değeri : 2,309 (0,129)
1) Parantez içindeki değer ilgili istatistik değerine ait olasılık değerini (p) göstermektedir.
2) Hesaplanan ki-kare değerine göre H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Kalkınma ajanslarının temel görevleri arasında bölgedeki kamu ve özel sektör kuruluşlarına bilgi ve destek sağlamak gelmektedir (Özer, 2012: 41).Kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve bürokrat görüşlerinin alındığı benzer bir araştırmada, katılımcıların büyük bir bölümünün kalkınma ajanslarının faaliyetleri ve yürüttükleri hizmetler konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları tespit edilmiştir (Kaya, 2007:200). Buna karşılık yapılan bu araştırmada katılımcıların çoğunluğunun (hem kamu hem de özel sektör) kalkınma ajansının hizmet ve görevleri hakkında yeterli

bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Elde edilen bu sonucun literatürle paralellik göstermemesinin temelinde farklı kalkınma ajanslarının bulunduğu bölgelerdeki kamu-özel sektör kuruluşların kalkınma ajansları ile ilişkilerinin de farklı düzeylerde olmasının yattığı düşünülebilir.

Tablo 5. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’nın Yürüttüğü Hizmet ve Faaliyetlerden Haberdar Olma” Şekillerinin Karşılaştırılması

Haberdar olma şekli	Tanımlayıcı istatistik	Sektör	
		Kamu	Özel
Aile, iş okul, arkadaş vb.	f	30	41
	% (Satır)	42,3	57,7
	% (Sütun)	27,3	32,8
Basılı ve görsel medya	f	31	30
	% (Satır)	50,8	49,2
	% (Sütun)	28,2	24,0
DİKA internet sitesi	f	16	12
	% (Satır)	57,1	42,9
	% (Sütun)	14,5	9,6
Tanıtım bilgilendirme toplantıları	f	22	26
	% (Satır)	45,8	54,2
	% (Sütun)	20,0	20,8
Broşür, reklam, ilan panosu	f	11	16
	% (Satır)	40,7	59,3
	% (Sütun)	10,0	12,8
Toplam	f	110	125
	% (Satır)	46,8	53,2
	% (Sütun)	100,0	100,0

Notlar:
1) Hesaplanan χ^2 değeri : 5,373 (0,372)
1) Parantez içindeki değer ilgili istatistik değerine ait olasılık değerini (p) göstermektedir.
2) Hesaplanan ki-kare değerine göre H_2 hipotezi kabul edilmiştir.

Kalkınma ajansları tarafından yapılan etkinliklerin yarattığı olumlu etkileri ölçecek uygun araçların yeterince gelişmemesi ve bu etkilerin ancak uzun vadede ortaya çıkması nedeniyle ajansların yaptığı çalışmaların kısa vadede değerlendirilmesi genellikle mümkün değildir. Bu sorunu ortadan kaldırmak için ajansın yürüttüğü faaliyetlerin düzenli olarak takibi, etkili bir izleme ve değerlendirme sisteminin oluşturulması ve sonuçlarının kamuoyuyla paylaşılmasına gereksinim duyulmaktadır (Karaca, 2013: 157).

Engin'e (2011:73) göre, bölgesel kalkınma ajanslarının kuruluş amaçları doğrultusunda buldukları bölgenin dinamikleri ile işbirliği içerisinde olmaları gerekmektedir. Özer (2012:60) tarafından yapılan araştırmada da bölgesel kalkınma ajanslarının faaliyet gösterdikleri bölgede bulunan diğer yerel kuruluşlar ile işbirliği içerisinde olmalarının ajansın faaliyetlerini destekleyici bir unsur olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda araştırmaya katılan özel ve kamu sektörü kuruluşlarının DİKA'nın hizmetlerinden benzer düzeylerde memnun olmaları, DİKA'nın bölgenin yerel aktörlerine (hem kamu hem de özel sektör) aynı yakınlıkta iletişim kurduğunu göstermektedir. Bu durumun hem DİKA'nın bölgenin yerel aktörleri ile daha yakın iletişim içerisinde olmasına, bunun neticesinde bölgesel kalkınma hamlelerinin daha verimli yapılmasına katkı sağlayacağı düşünülebilir.

Tablo 6. Kamu veya Özel Sektör'de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA'nın Kurumsal Yapılanması Hakkında Bilgi Sahibi Olma” Durumlarının Karşılaştırılması

Bilgi sahibi olma durumu	Tanımlayıcı istatistik	Sektör	
		Kamu	Özel
Bilgi sahibi	f	20	33
	% (Satır)	37,7	62,3
	% (Sütun)	25,0	41,3
Bilgi sahibi değil	f	28	27
	% (Satır)	50,9	49,1
	% (Sütun)	35,0	33,8
Kısmen bilgi sahibi	f	32	20
	% (Satır)	61,5	38,5
	% (Sütun)	40,0	25,0
Toplam	f	80	80
	% (Satır)	50,0	50,0
	% (Sütun)	100,0	100,0

Notlar:
1) Hesaplanan χ^2 değeri : 5,946 (0,050)
2) Parantez içindeki değer ilgili istatistik değerine ait olasılık değerini (p) göstermektedir.
3) Hesaplanan ki-kare değerine göre H_3 hipotezi kabul edilmiştir.

Eldedilen bu bulgulara göre DİKA'nın faaliyet gösterdiği bölgede bulunan kamu ve özel sektör kuruluşlarının DİKA'nın kurumsal yapısı hakkında benzer görüşlere sahip oldukları söylenebilir. Bunun yanında hem kamu hem de özel sektör kuruluşlarının DİKA'nın kurumsal yapısı hakkında kısmen bilgi sahibi oldukları veya herhangisi bir bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Nitekim toplam 80 kamu

kuruluşunun sadece 20'sinin, 80 özel sektör kuruluşunun ise sadece 33'ünün DİKA'nın kurumsal yapılanması hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları belirlenmiştir. Kalkınma ajansları tüzel kişiliğe sahip kamu kuruluşlarıdır (Sert, 2012: 141).

Ülkemizde kalkınma ajanslarının idari örgüt yapılarının geleneksel örgüt yapısından farklı olduğu, bu kapsamda kalkınma ajanslarının örgüt yapılarının günümüzde yeni ortaya çıkmış bir yapıya sahip oldukları bilinmektedir. Ancak bu durumun çeşitli tartışmaları ve kalkınma ajanslarının idari yapıları hakkındaki eleştirileri de beraberinde getirdiği görülmektedir. Dolayısıyla kalkınma ajanslarının tüzel kişilikleri hakkında gerekli bilgiyi sağlayan ve ajansları merkezi yönetim ile ilişkilerini ayrıntılı bir biçimde ele alan araştırmalara gereksinim vardır (Eroğlu ve Kum, 2010: 183). Bu kapsamda yapılan bu araştırmaya katılan kamu ve özel sektör kuruluşlarının da bölgelerinde faaliyet gösteren kalkınma ajansının örgütsel yapısı hakkında yeterli düzeyde bilgiye sahip olmamalarının beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir.

Tablo 7. Kamu veya Özel Sektör'de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA'nın Faaliyet Gösterdiği İller Konusunda Bilgi Sahibi Olma” Durumlarının Karşılaştırılması

Bilgi sahibi olma durumu	Tanımlayıcı istatistik	Sektör	
		Kamu	Özel
Bilgi sahibi	f	34	31
	% (Satır)	52,3	47,7
	% (Sütun)	42,5	38,8
Bilgi sahibi değil	f	18	28
	% (Satır)	39,1	60,9
	% (Sütun)	22,5	35,0
Kısmen bilgi sahibi	f	28	21
	% (Satır)	57,1	42,9
	% (Sütun)	35,0	26,3
Toplam	f	80	80
	% (Satır)	50,0	50,0
	% (Sütun)	100,0	100,0

Notlar:
1) Hesaplanan χ^2 değeri : 3,312 (0,191)
2) Parantez içindeki değer ilgili istatistik değerine ait olasılık değerini (p) göstermektedir.
3) Hesaplanan ki-kare değerine göre H_4 hipotezi kabul edilmiştir.

Belirli bir bölgede faaliyet gösteren kalkınma ajansları (Koçberber, 2006: 37) birden fazla ili içine alacak şekilde oluşturulmakla beraber (Eroğlu ve Kum, 2010: 190), DİKA'nın faaliyet gösterdiği iller Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak illeridir (Çayın vd., 2012: 107). DİKA'nın merkezi ise Mardin ilidir (Sugözü ve Atay, 2010). Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör kuruluşlarının genel olarak DİKA'nın faaliyet gösterdiği iller konusunda kısmen veya tamamen bilgi sahibi oldukları belirlenmiştir. Bunun yanında katılımcıların DİKA'nın faaliyet gösterdiği iller hakkındaki bilgi düzeylerinin özel sektör veya kamuda çalışma durumlarına göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Dolayısıyla katılımcıların DİKA'nın faaliyet gösterdiği iller hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 8. Kamu veya Özel Sektör'de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA'nın Projelere Sağladığı Destekler Konusunda Bilgi Sahibi Olma” Durumlarının Karşılaştırılması

Bilgi sahibi olma durumu	Tanımlayıcı istatistik	Sektör	
		Kamu	Özel
Bilgi sahibi	f	22	21
	% (Satır)	51,2	48,8
	% (Sütun)	27,5	26,3
Bilgi sahibi değil	f	26	43
	% (Satır)	37,7	62,3
	% (Sütun)	32,5	53,8
Kısmen bilgi sahibi	f	32	16
	% (Satır)	66,7	33,3
	% (Sütun)	40,0	20,0
Toplam	f	80	80
	% (Satır)	50,0	50,0
	% (Sütun)	100,0	100,0

Notlar:
1) Hesaplanan χ^2 değeri : 9,545 (0,008)
2) Parantez içindeki değer ilgili istatistik değerine ait olasılık değerini (p) göstermektedir.
3) Hesaplanan ki-kare değerine göre H_5 hipotezi red edilmiştir.

Kamu ve ya özel sektörde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların DİKA'nın projelere sağladığı destek konusunda bilgi sahibi olma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($p < 0,05$). Bilgi sahibi olanlarda kamu ve özel sektörde benzer oranlar görülürken, bilgi sahibi olmayanların %62,3'ü özel sektörde faaliyet göstermekte, kısmen bilgi sahibi olanların ise %66,7'si kamu sektöründe faaliyet göstermektedir.

Bilgi sahibi olanlarda kamu ve özel sektörde benzer oranlar görülürken, bilgi sahibi olmayanların %62,3'ü özel sektörde faaliyet göstermekte, kısmen bilgi sahibi olanların ise %66,7'si kamu sektöründe faaliyet göstermektedir.

Bulunduğu bölgedeki kamu ve özel sektör kuruluşlarına proje desteği sağlamak, kalkınma ajanslarının temel görevleri arasında yer almaktadır (Hasanoğlu ve Aliyev, 2006: 92). Bunun yanında kalkınma ajansları tarafından sağlanan destekler mali ve teknik destekler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Mali destekler genel olarak faizsiz kredi, faiz desteği ve doğrudan finansman desteği şeklinde sıralanmaktadır. Doğrudan destek faaliyetleri içerisinde de proje teklif çağrısı, güdümlü proje desteği ve doğrudan faaliyet desteği yer almaktadır (Karaca, 2013: 258).

DİKA tarafından sağlanan proje destekleri ile ilgili bilgi düzeyinin kamu ve özel sektör arasında farklılık göstermesinde, kalkınma ajansının bölgede yer alan kamu ve özel sektör kuruluşları ile yeterli düzeyde koordineli çalışmamasından kaynaklandığı düşünülebilir. Diğer bir ifade ile kalkınma ajansının bölgedeki kamu ve özel sektör kuruluşları ile arasında koordinasyon ve iletişim eksikliklerinin bulunmasının bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olduğu düşünülebilir. Elde edilen bu sonucun literatür ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Nitekim, Özmen (2008: 337) tarafından yapılan araştırmada, ülkemizde faaliyet gösteren birçok kalkınma ajansının bölgede faaliyet gösteren diğer kurum ve kuruluşlarla arasında koordinasyon ve iletişim eksikliği olduğu belirtilmiştir. Kalkınma ajansları ve bölgede yer alan diğer kurum-kuruluşlar ile olan koordinasyon ve iletişim eksikliğinin de beraberinde bölgesel kalkınmada başarısızlığı getireceği belirtilmiştir (Aktaran: Cankorkmaz, 2011: 127).

Tablo 9. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’nın Kurumlara Sağladığı Teknik Destekler Konusunda Bilgi Sahibi Olma” Durumlarının Karşılaştırılması

Bilgi sahibi olma durumu	Tanımlayıcı istatistik	Sektör	
		Kamu	Özel
Bilgi sahibi	f	16	23
	% (Satır)	41,0	59,0
	% (Sütun)	20,0	28,8
Bilgi sahibi değil	f	37	36
	% (Satır)	50,7	49,3
	% (Sütun)	46,3	45,0
Kısmen bilgi sahibi	f	27	21
	% (Satır)	56,3	43,8
	% (Sütun)	33,8	26,3
Toplam	f	80	80
	% (Satır)	50,0	50,0
	% (Sütun)	100,0	100,0

Notlar:
1) Hesaplanan χ^2 değeri : 2,020 (0,364)
2) Parantez içindeki değer ilgili istatistik değerine ait olasılık değerini (p) göstermektedir.
3) Hesaplanan ki-kare değerine göre H_6 hipotezi kabul edilmiştir.

Günümüzde teknolojik gelişmeler, bölge ve şehirlerin gelişmeleri, yeni pazarların ortaya çıkması ve rekabet ortamının sürekli artması nedeniyle bölgesel kalkınma da bazı stratejik planların devreye girmesi oldukça önemlidir. Bu kapsamda şehirlerin ve bölgelerin kalkınmalarına ilişkin planlama faaliyetlerine gereken önem verilmelidir (Ağralı, 2014: 90).

Günümüzde bölgesel kalkınmaya ilişkin planlamalarda bölgesel kalkınma ajanslarının büyük bir rolü olduğu göz önünde bulundurulduğu zaman, kalkınma ajanslarının bölgede faaliyet gösteren kamu ve özel kuruluşlara gerekli teknik desteği sağlamalarının bölgesel kalkınmayı destekleme konusundaki faydaları inkâr edilemez. Ancak araştırmaya katılan kamu ve özel sektör kuruluşlarının küçük bir bölümünün bölgesel kalkınma ajansı tarafından kendilerine sağlanan teknik destekler konusunda yeterli bilgiye sahip oldukları, buna karşılık hem kamu hem de özel sektör kuruluşlarının çoğunluğunun bölgesel kalkınma ajansı tarafından kendilerine sağlanan teknik destekler konusunda kısmen bilgi sahibi oldukları veya herhangi bir bilgiye sahip olmadıkları belirlenmiştir. Bu kapsamda araştırmaya konu edilen bölgesel

kalkınma ajansı olan DİKA'nın faaliyet gösterdiği bölgedeki kamu ve özel sektör kuruluşlarına yeterli teknik sağlayamadığı, bu durumun bölgesel kalkınmanın önemli aktörleri arasında bulunan kamu ve özel sektör kuruluşlarının bölgesel kalkınmaya katılımlarını sınırlandıran bir unsur olduğu söylenebilir.

Tablo 10. Kamu veya Özel Sektör'de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA'nın Bölgesel Tanıtım Faaliyetleri Konusunda Bilgi Sahibi Olma” Durumlarının Karşılaştırılması

Bilgi sahibi olma durumu	Tanımlayıcı istatistik	Sektör	
		Kamu	Özel
Bilgi sahibi	f	22	28
	% (Satır)	44,0	56,0
	% (Sütun)	27,5	35,0
Bilgi sahibi değil	f	29	21
	% (Satır)	58,0	42,0
	% (Sütun)	36,3	26,3
Kısmen bilgi sahibi	f	29	31
	% (Satır)	48,3	51,7
	% (Sütun)	36,3	38,8
Toplam	f	80	80
	% (Satır)	50,0	50,0
	% (Sütun)	100,0	100,0

Notlar
1) Hesaplanan χ^2 değeri : 2,067 (0,356)
2) Parantez içindeki değer ilgili istatistik değerine ait olasılık değerini (p) göstermektedir.
3) Hesaplanan ki-kare değerine göre H_7 hipotezi kabul edilmiştir.

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör kurumlarının genel görüşleri dikkate alındığı zaman, DİKA'nın bölgesel tanıtım faaliyetleri konusunda yaptığı etkinliklerin kamu ve özel kurumların görüşlerine göre yetersiz olduğu söylenebilir. Nitekim araştırmaya katılan bireylerin çoğunluğunun DİKA'nın sunduğu tanıtım hizmetlerinden çoğunlukla habersiz veya kısmen haberdar oldukları görülmektedir. Halbuki bölgesel kalkınma ajanslarının bölgenin tanıtım faaliyetlerine daha fazla önem vermeleri, bu işlevi gerçekleştirirken de bölgede yer alan kamu ve özel kesim kuruluşları ile işbirliği yapması bölgenin kalkınması açısından son derece önemli bir konudur. Nitekim literatürde yer alan çeşitli araştırmalarda da kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve bürokrat görüşlerine göre ülkemizde faaliyet gösteren kalkınma ajansları yeterli düzeyde tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri yapmamaktadırlar (Kaya, 2007: 9).

Ağralı (2014: 94) tarafından yapılan benzer bir araştırmada Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA) tarafından sunulan bölgesel tanıtım faaliyetlerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmada BAKA'nın bölgesel tanıtım için çeşitli faaliyetler içerisinde olduğu, bu doğrultuda yabancı sermayeyi bölgeye çekmek için önemli girişimlerde bulunduğu, bölgesel tanıtım faaliyetlerine verilen önemin de sürekli olarak arttırıldığı belirtilmiştir. Ayrıca ajans tarafından mevcut Yatırım Destek Ofisi'ne ek olarak Dış İlişkiler ve Tanıtım Birimi oluşturulmuş, bu birim ile bölgeye yatırımcıları çekme ve yabancı yatırımcıların işlemlerini takip etme faaliyetlerine girişilmiştir. Literatürde yer alan bu araştırma sonucu ile bizim çalışma bulgularımızı kıyasladığımız zaman, DİKA'nın her ne kadar kamu ve özel sektör kuruluşlarının gözünde bölgesel tanıtım faaliyetlerinde yetersiz kaldığı belirlenmiş olsa da, ülkemizde diğer kalkınma ajanslarının bölgesel kalkınmaya ilişkin tanıtımları daha iyi yaptığı sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 11. Kamu veya Özel Sektör'de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA'nın Yatırımcılara Sağladığı Hizmetler Konusunda Bilgi Sahibi Olma” Durumlarının Karşılaştırılması

Bilgi sahibi olma durumu	Tanımlayıcı istatistik	Sektör	
		Kamu	Özel
Bilgi sahibi	f	18	23
	% (Satır)	43,9	56,1
	% (Sütun)	22,5	28,8
Bilgi sahibi değil	f	23	28
	% (Satır)	45,1	54,9
	% (Sütun)	28,8	35,0
Kısmen bilgi sahibi	f	39	29
	% (Satır)	57,4	42,6
	% (Sütun)	48,8	36,3
Toplam	f	80	80
	% (Satır)	50,0	50,0
	% (Sütun)	100,0	100,0

Notlar:
1) Hesaplanan χ^2 değeri : 2,571 (0,277)
2) Parantez içindeki değer ilgili istatistik değerine ait olasılık değerini (p) göstermektedir.
3) Hesaplanan ki-kare değerine göre H_0 hipotezi kabul edilmiştir.

Ülkemizde faaliyet gösteren kalkınma ajanslarının gündelik hayatta en fazla bilinen çalışmaları proje ve faaliyetlere yönelik sundukları desteklerdir. Hâlbuki proje ve faaliyet destekleri bölgesel kalkınmayı sağlamak için yerelde önemli kurumsal

yapılanma olarak oluşturulmuş olan ajansların faaliyetlerinden sadece bir tanesidir.Söz konusu algı nedeniyle bölgesel kalkınma ajansları toplum gözünde para dağıtan kurumlar olarak anlaşılmakta dır (Ağralı, 2014: 99). Bu kapsamda araştırmaya katılan kamu ve özel sektör kuruluşlarının büyük bir bölümünün kalkınma ajanslarının sağladığı hizmetlerin nelerden oluştuğunu ayrıntılı olarak bilmemelerinin literatür ile paralellik gösteren bir sonuç olduğu söylenebilir.Kalkınma ajanslarının kuruluş ve işleyişlerini düzenleyen kanunun görev ve yetkiler başlıklı beşinci maddesinde de kalkınma ajanslarının görevleri arasında ‘‘Bölgede kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen ve bölge plân ve programları açısından önemli görülen diğer projeleri izlemek’’ ifadesinin yer aldığı bilinmektedir (Pehlivan,2013: 422).

Araştırmaya katılan kamu ve özek sektör kuruluşlarının genel olarak DİKA tarafından sunulan hizmetlerden yeterli düzeyde haberdar olmamaları bölgesel kalkınmanın desteklenmesi açısından önemli bir sorundur. Çünkü kalkınma ajanslarının başarılı olmaları ve misyonlarını en iyi şekilde yerine getirebilmeleri için bölgenin yerel aktörleri ile de işbirliği içerisinde koordineli çalışması gerekmektedir.Arslan’a (2005: 286; Şinik, 2010: 132) göre, kalkınma ajanslarının yerel kurumlarla işbirliği içerisinde olmamaları ajansların etkinliklerini sınırlayan bir unsurdur.Bu nedenle kalkınma ajanslarının bölgede yer alan diğer kamu ve özel sektör kuruluşları ile işbirliği içerisinde olmaları, işbirliğini geliştirecek tedbirler almaları ve bölgenin yerel aktörlerini desteklemesi gerekmektedir.

Erçakar’a (2010: 11) göre, kalkınma ajanslarının çevrelerinde bulunan resmi veya özel sektör kuruluşları ile işbirliği içerisinde olmasını engelleyen birçok unsur bulunmaktadır.Bunların başında kalkınma ajansı ile bölgede bulunan diğer kurum/kuruluşlar arasında koordinasyon eşikliği olması, bölgesel kalkınma konusunda yerel kuruluşlarla fikir çatışmaları yaşanması ve yönetse/finansal sorunlar gelmektedir.Tüm bu olumsuz unsurlara rağmen kalkınma ajansları bölgesel kalkınma da yerel kuruluşlarla çok katılımlı bir çalışma ortamı oluşturmak zorundadır.

Tablo 12. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’nın Çeşitli Konularda Projelere Karşılıksız Mali Destek (Hibe) Verdiğini Biliyor Musunuz” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Bilgi sahibi olma durumu	Tanımlayıcı istatistik	Sektör	
		Kamu	Özel
Evet biliyorum	f	55	42
	% (Satır)	56,7	43,3
	% (Sütun)	59,1	48,8
Hayır bilmiyorum	f	38	44
	% (Satır)	46,3	53,7
	% (Sütun)	40,9	51,2
Toplam	f	93	86
	% (Satır)	52,0	48,0
	% (Sütun)	100,0	100,0

Notlar:
1) Hesaplanan χ^2 değeri : 1,910 (0,167)
2) Parantez içindeki değer ilgili istatistik değerine ait olasılık değerini (p) göstermektedir.
3) Hesaplanan ki-kare değerine göre H_0 hipotezi kabul edilmiştir.

5449 Sayılı “Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun” un 5. Maddesine göre kalkınma ajansları buldukları bölgelerde kamu ve özel sektör tarafından üretilecek olan projeleri desteklemek ve izlemek görevini yürütmektedir. Bunun yanında kamu kesimi ile özel sektör arasındaki işbirliğini sağlama görevi de kalkınma ajanslarının kanuni olarak üstlendikleri bir durumdur. Ayrıca kalkınma ajansları faaliyet gösterdikleri bölgedeki hem kamu hem de özel sektör kuruluşlarını proje destekleri konusunda bilgilendirmek ile yükümlüdürler (Eroğlu ve Kum, 2010: 181-182). İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA) üzerinde yapılan benzer bir araştırmada da İZKA’nın temel amaçları arasında kamu, özel, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin kurumsal kapasitesini artırma, söz konusu kurum ve kuruluşlar arasında ortak iş yapma kültürü ve verimli işbirlikleri geliştirmenin geldiği belirtilmiştir (Günaydın, 2013: 92).

Ankara Kalkınma Ajansı ile Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) üzerinde yapılan diğer bir araştırmada da ajansın temel görevleri arasında kaynakları en iyi şekilde kullanarak bölgedeki kamu ve özel sektör kuruluşları arasında işbirliği sağlamanın yer aldığı belirtilmiştir (Karaca, 2013: 147-166).

Sugözü ve Atay (2012: 1) tarafından yapılan diğer bir araştırmada DİKA’nın bölgesel kalkınmayı sağlamak amacıyla kamu özel ve resmi kuruluşları ile sivil

toplum kuruluşları ile işbirliği içinde çalışması gerektiği vurgulanmıştır. Bu kapsamda araştırmaya katılan kamu ve özel sektör kuruluşlarının DİKA tarafından verilen hibe desteklerinden benzer düzeyde haberdar olmalarının beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir.

Tablo 13. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’ya Herhangi Bir Sebepçe Başvuruda Buldunuz mu veya Ajansın Etkinliklerine Herhangi Birine Katıldınız mı” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Yanıtlar	Tanımlayıcı istatistik	Sektör	
		Kamu	Özel
Evet	f	74	77
	% (Satır)	49,0	51,0
	% (Sütun)	79,6	89,5
Hayır	f	19	9
	% (Satır)	67,9	32,1
	% (Sütun)	20,4	10,5
Toplam	f	93	86
	% (Satır)	52,0	48,0
	% (Sütun)	100,0	100,0

Notlar:
1) Hesaplanan χ^2 değeri : 3,262 (0,067)
2) Parantez içindeki değer ilgili istatistik değerine ait olasılık değerini (p) göstermektedir.
3) Hesaplanan ki-kare değerine göre H_{10} hipotezi kabul edilmiştir.

Elde edilen bu bulgulara göre DİKA’nın faaliyet gösterdiği bölgede bulunan hem kamu hem de özel sektör kuruluşlarının DİKA’ya benzer düzeyde proje başvurusu yaptığı söylenebilir.

Tablo 14. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “Başvurunuz veya Katıldığınız Etkinlik ve Aldığınız Hizmetten Ne Ölçüde Memnun Kaldınız” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Sektör	N	\bar{X}	Ss	z	p
Kamu	74	3,27	0,668	-1,497	0,134
Özel	77	3,36	0,842		

Notlar:
1) Ss: Standart sapma, \bar{X} : Aritmetik ortalamayı, N: Gözlem sayısını ifade etmektedir.
2) Hesaplanan “z” değerine göre H_{11} hipotezi kabul edilmiştir.

Bu sonucun ortaya çıkmasında DİKA tarafından verilen hizmetlerin veya sunulan etkinliklerin kamu ve özel sektörü benzer düzeyde memnun etmesinin etkili olduğu düşünülebilir. Bu doğrultuda DİKA'nın hem kamu kesimine hem de özel sektöre yönelik sunduğu hizmetlerin kalite, bütçe ve yeterlilik açısından eşit düzeylerde olduğu söylenebilir. Çayın vd. (2012: 114) tarafından yapılan araştırmada, DİKA'nın faaliyet gösterdiği bölgedeki kamu ve özel sektör kuruluşlarına çeşitli destekler sağladığı, faaliyet gösterilen bölgedeki tüm illere belirli düzeylerde hizmet götürüldüğü belirtilmiştir. Ancak DİKA tarafından verilen hizmetlerin kısmen yetersiz olduğu, bunun temelinde de DİKA'nın henüz yeni kurulmuş bir ajans olmasının ve devletten aldığı maddi desteğin yetersiz kalmasının yattığı belirtilmiştir. Hatta ajansın 2012 yılında merkezi bütçeden herhangi bir gelir almadığı rapor edilmiştir. Literatürde yer alan bu bilgiye dayanarak mevcut bütçe yapısı itibariyle DİKA tarafından sunulan hizmetlerin hem kamu hem de özel kesimde benzer düzeyde memnuniyet yaratmasının beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir.

Tablo 15. Kamu veya Özel Sektör'de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’dan 1.Öncelikte Olan Beklentilerinin” Karşılaştırılması

Beklentiler	Tanımlayıcı istatistik	Sektör	
		Kamu	Özel
TRC3 Bölgesine yatırım çekilmesi	f	54	53
	% (Satır)	50,5	49,5
	% (Sütun)	64,3	63,1
TRC3 bölgesinin turizm olanaklarının tanıtımının yapılması	f	4	6
	% (Satır)	40,0	60,0
	% (Sütun)	4,8	7,1
Ulusal ve uluslararası kaynaklardan TRC3 Bölgesinin daha fazla faydalanmasının sağlanması	f	5	5
	% (Satır)	50,0	50,0
	% (Sütun)	6,0	6,0
Kaynakların daha etkili ve yerinde kullanımının sağlanması	f	4	4
	% (Satır)	50,0	50,0
	% (Sütun)	4,8	4,8
Kamu, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliğinin sağlanması	f	5	3
	% (Satır)	62,5	37,5
	% (Sütun)	6,0	3,6
TRC3 Bölgesinin kalkınmasını sağlayacak plan ve stratejilerin geliştirilmesi	f	9	8
	% (Satır)	52,9	47,1
	% (Sütun)	10,7	9,5
Ajanslar tarafından daha fazla mali destek sağlanması	f	3	5
	% (Satır)	37,5	62,5
	% (Sütun)	3,6	6,0
Toplam	f	84	84
	% (Satır)	50,0	50,0
	% (Sütun)	100,0	100,0
Notlar:			
1) Hesaplanan χ^2 değeri : 1,468 (0,962)			
1) Parantez içindeki değer ilgili istatistik değerine ait olasılık değerini (p) göstermektedir.			
2) Hesaplanan ki-kare değerine göre H_{12} hipotezi kabul edilmiştir.			

Buna göre hem özel hem de kamu sektörünün bölgesel kalkınma konusundaki önceliklerinin benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Tablo 16. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’dan 2.Öncelikte Olan Beklentilerinin” Karşılaştırılması

Beklentiler	Tanımlayıcı istatistik	Sektör	
		Kamu	Özel
TRC3 Bölgesine yatırım çekilmesi	f	4	5
	% (Satır)	44,4	55,6
	% (Sütun)	4,8	6,0
TRC3 bölgesinin turizm olanaklarının tanıtımının yapılması	f	30	17
	% (Satır)	63,8	36,2
	% (Sütun)	35,7	20,2
Ulusal ve uluslararası kaynaklardan TRC3 Bölgesinin daha fazla faydalanmasının sağlanması	f	16	20
	% (Satır)	44,4	55,6
	% (Sütun)	19,0	23,8
Kaynakların daha etkili ve yerinde kullanımının sağlanması	f	9	13
	% (Satır)	40,9	59,1
	% (Sütun)	10,7	15,5
Kamu, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliğinin sağlanması	f	8	9
	% (Satır)	47,1	52,9
	% (Sütun)	9,5	10,7
TRC3 Bölgesinin kalkınmasını sağlayacak plan ve stratejilerin geliştirilmesi	f	13	7
	% (Satır)	65,0	35,0
	% (Sütun)	15,5	8,3
Ajanslar tarafından daha fazla mali destek sağlanması	f	4	13
	% (Satır)	23,5	76,5
	% (Sütun)	4,8	15,5
Toplam	f	84	84
	% (Satır)	50,0	50,0
	% (Sütun)	100,0	100,0

Notlar:

- 1) Hesaplanan χ^2 değeri : 11,502 (0,074)
- 2) Parantez içindeki değer ilgili istatistik değerine ait olasılık değerini (p) göstermektedir.
- 3) Hesaplanan ki-kare değerine göre H_{13} hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 17. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’dan 3.Öncelikte Olan Beklentilerinin” Karşılaştırılması

Beklentiler	Tanımlayıcı istatistik	Sektör	
		Kamu	Özel
TRC3 Bölgesine yatırım çekilmesi	f	6	4
	% (Satır)	60,0	40,0
	% (Sütun)	7,1	4,8
TRC3 bölgesinin turizm olanaklarının tanıtımının yapılması	f	10	12
	% (Satır)	45,5	54,5
	% (Sütun)	11,9	14,3
Ulusal ve uluslararası kaynaklardan TRC3 Bölgesinin daha fazla faydalanmasının sağlanması	f	25	19
	% (Satır)	56,8	43,2
	% (Sütun)	29,8	22,6
Kaynakların daha etkili ve yerinde kullanımının sağlanması	f	17	17
	% (Satır)	50,0	50,0
	% (Sütun)	20,2	20,2
Kamu, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliğinin sağlanması	f	10	13
	% (Satır)	43,5	56,5
	% (Sütun)	11,9	15,5
TRC3 Bölgesinin kalkınmasını sağlayacak plan ve stratejilerin geliştirilmesi	f	5	7
	% (Satır)	41,7	58,3
	% (Sütun)	6,0	8,3
Ajanslar tarafından daha fazla mali destek sağlanması	f	11	12
	% (Satır)	47,8	52,2
	% (Sütun)	13,1	14,3
Toplam	f	84	84
	% (Satır)	50,0	50,0
	% (Sütun)	100,0	100,0

Notlar:

- 1) Hesaplanan χ^2 değeri : 2,168 (0,904)
- 2) Parantez içindeki değer ilgili istatistik değerine ait olasılık değerini (p) göstermektedir.
- 3) Hesaplanan ki-kare değerine göre H_{14} hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 18. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’nın Bundan Sonraki Mali Desteklerini Sürdürmesi Gereken Konulardaki 1.Öncelik Hakkındaki Görüşleri”Nin Karşılaştırılması

Beklentiler	Tanımlayıcı istatistik	Sektör	
		Kamu	Özel
Sanayi ve hizmet sektörlerine yönelik mali destekler	f	6	4
	% (Satır)	60,0	40,0
	% (Sütun)	7,1	4,8
Tarıma ve kırsal kalkınmaya yönelik mali destekler	f	10	12
	% (Satır)	45,5	54,5
	% (Sütun)	11,9	14,3
Sosyal kalkınmaya (cinsiyet ve fırsat eşitliği, eğitim vb) yönelik mali destekler	f	25	19
	% (Satır)	56,8	43,2
	% (Sütun)	29,8	22,6
Alt yapıyı geliştirmeye yönelik mali destekler	f	17	17
	% (Satır)	50,0	50,0
	% (Sütun)	20,2	20,2
Çevreyi korumaya ve geliştirmeye yönelik mali destekler	f	10	13
	% (Satır)	43,5	56,5
	% (Sütun)	11,9	15,5
Kamu kurumları, yerel yönetim ve STK'lara yönelik teknik destekler	f	5	7
	% (Satır)	41,7	58,3
	% (Sütun)	6,0	8,3
Araştırma ve geliştirme faaliyetlerine yönelik mali destekler	f	11	12
	% (Satır)	47,8	52,2
	% (Sütun)	13,1	14,3
Toplam	f	84	84
	% (Satır)	50,0	50,0
	% (Sütun)	100,0	100,0

Notlar:
1) Hesaplanan χ^2 değeri : 7,495 (0,278)
2) Parantez içindeki değer ilgili istatistik değerine ait olasılık değerini (p) göstermektedir.
3) Hesaplanan ki-kare değerine göre H_{15} hipotezi kabul edilmiştir.

Kalkınma ajansları tarafından sunulan maddi destek programları, bölgelerin sosyo-ekonomik açıdan gelişmelerini desteklemeyi amaçlamaktadır (Günaydın, 2013: 98). Kalkınma ajansları tarafından mali destek programları kapsamında, bölgesel kalkınmadaki diğer yerel aktörlerle belirlenen ve yönetim kurullarınca onaylanan önceliklerin hayata geçirilmesine katkıda bulunacak projelere destek sağlamaktadır (Pehlivan, 2013: 429). Bu kapsamda araştırmaya katılan kamu ve özel sektör kuruluşlarının DİKA’nın ileride sunacağı mali destek programları hakkında benzer düşüncelere sahip olmalarının temelinde hem kamu hem de özel sektör kuruluşlarının

bölgesel kalkınma gereksinimleri konusunda benzer görüşleri paylaşıyor olmalarının yattığı düşünülebilir.

Tablo 19. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’nın Bundan Sonraki Mali Desteklerini Sürdürmesi Gereken Konulardaki 2.Öncelik Hakkındaki Görüşleri” nin Karşılaştırılması

Beklentiler	Tanımlayıcı istatistik	Sektör	
		Kamu	Özel
Sanayi ve hizmet sektörlerine yönelik mali destekler	f	14	6
	% (Satır)	70,0	30,0
	% (Sütun)	16,3	7,2
Tarıma ve kırsal kalkınmaya yönelik mali destekler	f	31	18
	% (Satır)	63,3	36,7
	% (Sütun)	36,0	21,7
Sosyal kalkınmaya (cinsiyet ve fırsat eşitliği, eğitim vb) yönelik mali destekler	f	13	10
	% (Satır)	56,5	43,5
	% (Sütun)	15,1	12,0
Alt yapıyı geliştirmeye yönelik mali destekler	f	14	10
	% (Satır)	58,3	41,7
	% (Sütun)	16,3	12,0
Çevreyi korumaya ve geliştirmeye yönelik mali destekler	f	5	9
	% (Satır)	35,7	64,3
	% (Sütun)	5,8	10,8
Kamu kurumları, yerel yönetim ve STK'lara yönelik teknik destekler	f	3	12
	% (Satır)	20,0	80,0
	% (Sütun)	3,5	14,5
Araştırma ve geliştirme faaliyetlerine yönelik mali destekler	f	6	18
	% (Satır)	25,0	75,0
	% (Sütun)	7,0	21,7
Toplam	f	86	83
	% (Satır)	50,9	49,1
	% (Sütun)	100,0	100,0

Notlar:
1) Hesaplanan χ^2 değeri : 20,203 (0,003)
2) Parantez içindeki değer ilgili istatistik değerine ait olasılık değerini (p) göstermektedir.
3) Hesaplanan ki-kare değerine göre H_{16} hipotezi red edilmiştir.

Kamu ve ya özel sektörde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların “DİKA’nın bundan sonraki mali desteklerini sürdürmesi gereken konulardaki 2.öncelik hakkındaki görüşleri” arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p<0,05).

“Sanayi ve hizmet sektörlerine yönelik mali destekler”, “Tarıma ve kırsal kalkınmaya yönelik mali destekler”, “Sosyal kalkınmaya (cinsiyet ve fırsat eşitliği, eğitim vb) yönelik mali destekler” ve “Alt yapıyı geliştirmeye yönelik mali destekler” konuları 2.öncelik olarak görenlerin büyük bir bölümü kamu alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlardır. “Çevreyi korumaya ve geliştirmeye yönelik mali destekler”, “Kamu kurumları, yerel yönetim ve STK'lara yönelik teknik destekler” ve “Araştırma ve geliştirme faaliyetlerine yönelik mali destekler” konularını 2.öncelik olarak görenlerin ise büyük çoğunluğu özek sektör alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlardır.

Kamu ve özel sektör kuruluşlarının DİKA'nın sunduğu mali destek programlarından ikincil beklentilerinin bazı farklılıklar göstermesinin temelinde kurumların faaliyet gösterdikleri alanların farklı olmasının yattığı düşünülebilir. Nitekim maddi destek programı içerisinde yer alan çevrenin korunması ve geliştirilmesi, sivil toplum kuruluşlarına yönelik yatırımların yapılması, araştırma ve geliştirme faaliyetlerine yönelik yatırımların yapılması özel sektörün faydasına olan desteklerdir. Bu nedenle söz konusu alanlara yönelik mali yatırım beklentisinin özel sektör kuruluşları lehine anlamlı farklılık göstermesinin beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir. Bunun yanında kalkınma ajanslarının kamu kuruluşları veya özel sektör kuruluş temsilcileri ile yaptıkları bilgilendirme toplantılarının sayısının veya içeriğinin farklı olmasının da bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olduğu düşünülebilir. Çünkü yapılan araştırmalarda kamu, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve bürokrat görüşlerine göre ülkemizde kalkınma ajanslarının yapısında kamu ile birlikte sivil toplum kuruluşları ve yerel temsilcilerin etkinlikleri kısmen yeterli görülmektedir (Kaya, 2007: 203).

Tablo 20. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların “DİKA’nın Bundan Sonraki Mali Desteklerini Sürdürmesi Gereken Konulardaki 3.Öncelik Hakkındaki Görüşleri”Nin Karşılaştırılması

Beklentiler	Tanımlayıcı istatistik	Sektör	
		Kamu	Özel
Sanayi ve hizmet sektörlerine yönelik mali destekler	f	12	8
	% (Satır)	60,0	40,0
	% (Sütun)	14,0	9,6
Tarıma ve kırsal kalkınmaya yönelik mali destekler	f	12	18
	% (Satır)	40,0	60,0
	% (Sütun)	14,0	21,7
Sosyal kalkınmaya (cinsiyet ve fırsat eşitliği, eğitim vb) yönelik mali destekler	f	18	13
	% (Satır)	58,1	41,9
	% (Sütun)	20,9	15,7
Alt yapıyı geliştirmeye yönelik mali destekler	f	15	14
	% (Satır)	51,7	48,3
	% (Sütun)	17,4	16,9
Çevreyi korumaya ve geliştirmeye yönelik mali destekler	f	13	12
	% (Satır)	52,0	48,0
	% (Sütun)	15,1	14,5
Kamu kurumları, yerel yönetim ve STK'lara yönelik teknik destekler	f	8	12
	% (Satır)	40,0	60,0
	% (Sütun)	9,3	14,5
Araştırma ve geliştirme faaliyetlerine yönelik mali destekler	f	8	6
	% (Satır)	57,1	42,9
	% (Sütun)	9,3	7,2
Toplam	f	86	83
	% (Satır)	50,9	49,1
	% (Sütun)	100,0	100,0

Notlar:
1) Hesaplanan χ^2 değeri : 3,915 (0,688)
2) Parantez içindeki değer ilgili istatistik değerine ait olasılık değerini (p) göstermektedir.
3) Hesaplanan ki-kare değerine göre H_{17} hipotezi kabul edilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre hem kamu hem de özel sektör kuruluşlarının DİKA tarafından sanayi ve hizmet sektörlerine, tarıma ve kırsal kalkınmaya, sosyal kalkınmaya, alt yapıyı geliştirmeye, çevreyi korumaya ve geliştirmeye, kamu kurumları, yerel yönetim ve STK'lara yönelik teknik destekler konusundaki 3.Önceliklerinin anlamlı farklılıklar göstermediği söylenebilir. Bu durum bölgedeki kamu ve özel sektör kuruluşlarının DİKA’nın mali destek programlarını sürdürme konusundaki görüşlerinin benzer düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 21. Kamu veya Özel Sektör’de Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşların DİKA Hakkındaki Bazı Görüşlerinin Karşılaştırılması

Görüşler	Sektör	N	\bar{X}	Ss	z	p
G1	Kamu	93	3,48	1,129	-0,154	0,878
	Özel	86	3,48	1,281		
G2	Kamu	93	3,31	,944	-0,065	0,948
	Özel	86	3,35	1,082		
G3	Kamu	93	3,20	,904	-0,812	0,417
	Özel	86	3,30	1,107		
G4	Kamu	93	3,16	,825	-0,199	0,842
	Özel	86	3,19	1,213		
G5	Kamu	93	3,46	,939	-0,276	0,783
	Özel	86	3,47	1,205		
G6	Kamu	93	3,26	,871	-0,116	0,908
	Özel	86	3,26	1,054		
G7	Kamu	93	3,12	,895	-1,507	0,132
	Özel	86	3,31	1,130		
G8	Kamu	93	3,24	,877	-0,043	0,966
	Özel	86	3,22	1,332		

G1: Dicle kalkınma ajansının (DİKA) TRC3 bölgesi için önemli bir kurum olduğunu düşünüyorum; **G2:** Dicle kalkınma ajansı bölgesel kalkınmaya yönelik program ve projeleriyle başarılı çalışmalar yapmaktadır; **G3:** Dicle kalkınma ajansı (DİKA) kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler arasında işbirliklerinin oluşturulmasına yönelik başarılı faaliyetlerde bulunmaktadır; **G4:** Dicle kalkınma ajansı (DİKA) TRC3 Bölgesi'nin ulusal ve uluslararası düzeyde iş ve yatırım olanaklarının tanıtımına yönelik başarılı çalışmalar yapmaktadır; **G5:** Dicle kalkınma ajansı (DİKA) tarafından gerçekleştirilen proje döngüsü eğitimlerinin ve bilgilendirme toplantılarının faydalı olduğuna inanıyorum; **G6:** Dicle Kalkınma Ajansı'na (DİKA) yapılan başvurular ya da yöneltilen sorular etkin ve verimli bir şekilde Cevaplanmaktadır; **G7:** Dicle Kalkınma Ajansı'nın (DİKA) iletişim organları etkinlik ve ulaşılabilirlik açısından yeterlidir; **G8:** Dicle Kalkınma Ajansı'nın (DİKA) çalışanları sorularınızı cevaplandırarak bilgi ve beceriye sahiptirler.Tablo incelendiğinde, DİKA hakkındaki 8 farklı görüşe katılma düzeyleri kamu ve ya özel sektörde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık yoktur. ($p \geq 0,05$). Buna göre H_{18} Hipotezi Kabul edilmiştir.

Kamu ve özel sektör kurumlarının DİKA'nın sunduğu hizmetler ve yaptığı faaliyetler hakkındaki görüşlerinin farklılık göstermemesinin temelinde, DİKA'nın faaliyet gösterdiği bölgedeki kamu ve özel sektör kurumlarına aynı şekilde yaklaşmasının yattığı düşünülebilir. Bunun yanında hem kamu hem de özel sektör kurumlarının DİKA'nın yaptığı faaliyetler, ajansın vizyonu ve ajanstan beklentilerin genellikle olumlu yönde olduğu görülmektedir.Bu durum hem kamu hem de özel sektörün DİKA'yı bölge için önemli bir kurum olarak gördükleri sonucunu ortaya koymaktadır.Ülkemizde farklı kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları üzerinde

yapılan araştırmalarda da, kuruluş çalışanlarına göre kalkınma ajansları bölgesel kalkınmayı destekleyecek ve bölgeler arası gelişmişlik farkını en aza indirmeye destek olacak yeterlilikte olan kuruluşlar dır (Kaya, 2007: 205).

Kamu ve özel sektör kuruluşlarının DİKA'yı bölge kalkınması açısından önemli bir kurum olarak görmeleri ve ajansın ileride yapacağı projelerden beklentilerin olumlu yönde olması DİKA'nın bölgede aktif bir kalkınma politikası izlediğini göstermektedir. Kalkınma ajanslarının bölgesel kalkınmada önemli bir role sahip oldukları ve buldukları bölgeleri daha iyi yaşanabilir bir hale getirmek için çalıştıkları göz önünde buldurulduğu zaman (Karaca, 2013: 154), DİKA'nın da bölgenin kalkınması ve gelişmişlik düzeyinin arttırılması için faydalı olacağı düşünülebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Genel olarak bölgesel kalkınma konusunda önemli rollere sahip olan aktörler arasında işbirliğini ve koordinasyonu sağlayan kalkınma ajansları odağındaki coğrafi bölgenin durumuna göre birtakım özel bölgesel politikalar oluşturan, bölge planları hazırlayan ve bu plan/politikaların uygulanmasını kolaylaştıran örgütlerdir (Karaca, 2013: 193). Bunun yanında bölgesel kalkınma ajansları, faaliyet gösterdikleri bölgedeki kentlerin iktisadi yapısını, yerel toplumsal yapı ve ilişkilerini, bir başka deyişle yerel kurumsallaşmasının doğasını değiştirecek derecede önemli yetkilere sahip bir yapılanmadır (Karasu, 2007: 17). Kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları üzerinde yapılan çalışmalarda da hem sivil toplum kuruluşları hem de kamu kurumlarının bakış açılarına göre kalkınma ajansları bölgesel kalkınma için gerekli olduğu belirtilmiştir (Kaya, 2007: 199).

Özer (2007: 395) tarafından yapılan araştırmada ise, bölgesel kalkınma ajanslarının bölgedeki özel sektör kuruluşlarına maddi destek sağlamasını ve finansal yatırım alanlarının artırılmasını gibi misyonları üstlenen önemli kuruluşlar oldukları belirtilmiştir. Kalkınma ajansları bölgesel kalkınmanın desteklenmesi için büyük bir öneme sahip olmalarına rağmen, sadece kendi çabaları ile bölgesel kalkınma hamleleri gerçekleştirmeleri oldukça zordur. Bu nedenle bölgesel kalkınma planları yapılırken bölgedeki yerel kuruluşlar, kamu ve özel sektör kuruluşları ile birlikte ortak hareket edilmesi önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla kalkınma ajansları sadece destek programları ile kamu ve özel sektör kuruluşlarının yanında olmayıp, aynı zamanda destek faaliyetlerinin dışında da kamu ve özel sektör kuruluşları ile koordineli çalışmalıdırlar.

Küçükali (2013: 212) tarafından yapılan araştırmada da bölgesel kalkınma ajanslarının mevcut bütçeleri ile bölgesel kalkınmayı arttırmada yetersiz oldukları, bu nedenle ajansların bölgedeki diğer yerel kuruluşlar ile işbirliği içinde çalışması gerektiği vurgulanmıştır. Yapılan bu araştırmada ise DİKA ile ilgili olarak kamu ve özel sektör kuruluşlarının görüşleri değerlendirilmiştir. Araştırmada kamu kuruluşları ile özel sektör kuruluşlarının DİKA hakkında bilgi sahibi olma, DİKA'nın hizmetlerinden haberdar olma, ajansın kurumsal yapısı, ajansın faaliyet gösterdiği iller hakkında bilgi sahibi olma, sağlanan teknik destekler konusunda bilgili olma, ajansın yaptığı bölgesel tanıtım faaliyetleri hakkında bilgili olma, yatırımcılara

sağlanan hizmetler ve verilen hibeler hakkında bilgili olma, ajansın herhangi bir etkinliğine katılma ve aldığı hizmetlerden memnun olma düzeylerinin sektörlere göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Bunun yanında kamu ve özel sektörde faaliyet gösteren kurum veya kuruluşların DİKA'nın bundan sonraki mali desteklerini sürdürmesi konulardaki ikinci öncelik hakkındaki görüşleri ve kamu veya özel sektörde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların DİKA'nın projelere sağladığı destekler konusunda bilgi sahibi olma durumu arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Literatürde kalkınma ajansları hakkında yer alan bilgiler ve yapılan bu araştırmanın sonuçları doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir.

- DİKA'nın faaliyet gösterdiği tüm illerde yer alan kamu ve özel sektör kuruluşlarının bulunduğu, daha büyük örneklem gruplarının kullanıldığı yeni araştırmalar yapılabilir. Böylece DİKA hakkında kamu ve özel sektör kuruluşlarına ait daha güvenilir araştırma bulgularına ulaşılabilir.
- DİKA tarafından günümüze kadar uygulamaya konulan projelerin bölgeye sağladığı yararlar üzerine araştırmalar yapılabilir. Böylece DİKA tarafından sunulan hizmetlerin ve uygulanan projelerin yararları hakkında somut veriler elde edilebilir.
- DİKA tarafından proje veya hibe desteği alan kişi/kuruluşlar ile ajanstan herhangi bir destek almayan kişi kuruluşların ajans hakkındaki görüşlerinin karşılaştırıldığı yeni araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ağralı, O. (2014). Kalkınma Ajanslarının Bölge ve İl Kalkınmasındaki Rolü: BAKA ve Isparta Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.
- Akpınar, R. (2012). Türkiye’de Değişen Bölgesel Kalkınma Politikaları. Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6, 29-46.
- Anıt, Y. (2013). Batman İlinin Uygun Yerleşim Alanlarının Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Aksaray Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Aksaray.
- Arslan, K. (2005). Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama Ve Bölgesel Kalkınma Ajansları. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(7), 275-294.
- Alpar, R. (2010). Spor, Sağlık ve Eğitim bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik-Güvenirlilik. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Balay, R. (2004). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37(2), 61-82.
- Batman il özel idaresi. (2013). www.batmanozelidare.gov.tr/ortak.../batmanozelidare/.../vilayetimdergisi adresinden 29.01.2015 tarihinde erişilmiştir.
- Batman Valiliği (1998). Batman’98. Batman: İzgi matbaacılık.
- Batman Valiliği. (2013). 2012 Yılı İl Çevre Durum Raporu. Batman Valiliği Çevre Ve Şehircilik İl Müdürlüğü.
- Bayar, F. (2008). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye. Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi, 32, 25-34.
- Berber, M. (2011). İktisadi Büyüme ve Kalkınma: Büyüme Teorileri & Kalkınma Ekonomisi. 4 Baskı. Trabzon: Derya Kitabevi.
- Budak, T. Eroğlu, O. (2013). Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Denetiminde Sayıştay’ın Rolünün Değerlendirilmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18(2), 65-84.
- Cankorkmaz, Z. (2011). Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Bu Ajanslara Yönelik Eleştiriler. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 26(1), 113-138.

- Ceran, Y. (2010). Kalkınma Ajanslarında İç Denetim. Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, 3(2), 19-34.
- Çalı, H. (2011). Türkiye’de Kalkınma Ajanslarında Denetim Sorunsalı. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15(2), 419-442.
- Çayın, M., Karhan, G., Silinir, M., Aydeniz, N. (2012). Batman üniversitesi yaşam bilimleri dergisi, 2(1), 101-115.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2013). Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Açıklama Raporu. Türkiye Cumhuriyeti Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2009). Kalkınma Ajansları Destek Yönetimi Kılavuzu. Ankara: Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.
- Dicle kalkınma ajansı. (2011). Hazır Giyim Sanayii Sektör Analizi. Türkiye Cumhuriyeti Dicle Kalkınma Ajansı Batman Yatırım Destek Ofisi. Batman.
- Dinçer, B., Özaslan, M., Kavasoglu, T. (2003). İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları. Yayın No: 2671.
- Dura, Y. C. (2007). Dünya Uygulamaları Bağlamında Kalkınma Ajansları’nın Yapısal Analizi. Türk İdare Dergisi, 455, 141-171.
- Ekinci, M.N., Sünger, İ., Uçar, H., Yeşildal, M., Ayrıl, H. (2004). Batman İli Çevre Durum Raporu. Batman Valiliği İl Çevre Ve Orman Müdürlüğü.
- Engin, C. (2011). Kalkınma Ajansları: Türkiye ve İngiltere Ülke Örnekler. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 3(2), 65-77.
- Erçakar, M.E. (2010). Bölgesel Kalkınma Ajansları Ve Türkiye Uygulaması. Mevzuat dergisi, 13(153), 1-16.
- Eroğlu, M., Kum, M. (2010). Türkiye’de Kalkınma Ajanslarının İdari Teşkilat İçindeki Yeri. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 35, 175-198.

- EURADA. (1999). Creation, Development and Management of RDAs Does it have to be so difficult ? <http://www.eurada.org> adresinden 05.01.2015 tarihinde erişilmiştir.
- Gönel, F.D. (2010). Kalkınma ekonomisi. 1. Baskı. Ankara: efil yayınevi.
- Günaydın, D. (2013). Türkiye’de Bölgeler Arası Gelişmişlik Farklarının Giderilmesinde Kalkınma Ajanslarının Yeri: İZKA Mali Destek Programları Örneği. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15(1), 73-101.
- Gürsakal, N. (2013). Çıkarımsal İstatistik, 5.Baskı Bursa: Dora Yayınevi.
- Gündüz, A.Y. (2006). Bölgesel Kalkınma Politikası, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Han, E. Kaya, A.A. (2012). Kalkınma Ekonomisi: Teori ve Politika. 7. Baskı. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- <http://www.planlama.org/index.php/tuerkiyede-boelgesel-kalknma-ajanslar/tuerkiyedeki-statistiksel-boelge-birimleri-bb> adresinden 10.02.2015) tarihinde erişilmiştir.
- Hasanoğlu, M., Aliyev, Z. (2006). Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları. Sayıştay Dergisi, 60, 81-103.
- İçli, G. (2001). Küreselleşme ve Kültür. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25(2), 163-172.
- Karaca, Y. (2013). Yönetişim Perspektifinden Kalkınma Ajansları: Ankara ve Güney Ege Kalkınma Ajansı Örnekleri. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Aydın.
- Karasu, K. (2009). Yerelleşme Söylemi ve Bölge Kalkınma Ajansları. Memleket, Siyaset, Yönetim, 4(11), 1-43.
- Kaya, K. (2007). Bölgesel Kalkınmada Yeni Bir Model; Kalkınma Ajansları ve Türkiye’de Uygulanabilirliği. Yüksek Lisans Tezi. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Kaynak, M. (2011). Kalkınma İktisadı. 4. Baskı. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Koçberber, S. (2006). Kalkınma Ajansları ve Sayıştay Denetimi. Sayıştay Dergisi, 61, 37-55.

- Köse, S., Konur, F. (2011). Avrupa Birliği Ve Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Bölgesel Farklılıkların Azaltılmasındaki Rolü ve Etkililiği: Ülke Deneyimlerinin Karşılaştırılması. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 95-137.
- Kulaksız, Y. (2008). Türkiye’de Bölgesel Gelişmişlik Farkları, İstihdam Ve Kurum Hizmetlerinin Çeşitlendirilmesi. *Uzmanlık Tezi. Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü*. Ankara.
- Küçükali, A. (2013). Sosyal Politika Uygulamalarında Kalkınma Ajansları: Kudaka Örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(3), 205-220.
- Övgün, B. (2007). Bir politika transferi örneği: Kalkınma Ajansları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 62(03), 233-255.
- Özaktaş, F.D., Konur, F. (2012). Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılımında Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Rolü Ve Uygulama Örnekleri. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 63-82.
- Özdamar, K. (2013). *Paket Programları İle İstatistiksel Veri Analizi*. Eskişehir:1Nisan Kitapevi
- Özen, P. (2005). *Bölge Kalkınma Ajansları*. Ankara: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Yayınları.
- Özer, M.A. (2012). Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Sosyal Ekonomik İşlevleri. *Kamu-İş*, 12(2), 37-74.
- Özer, Y. E. (2007). Küresel Rekabet-Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye. *Review of Social, Economic & Business Studies*, 9(10), 389-408.
- Pehlivan, P. (2013). Türkiye’de Kalkınma Ajanslarının Yerel Ekonomi Üzerine Etkileri: Zafer Kalkınma Ajansı Örneği. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(33), 412-438.
- Polat, E., Yılmaz, G.Ö. (2014). Kalkınma Ajanslarının Turizmin Gelişmesindeki Önemi: Güney Marmara Kalkınma Ajansı Örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 9(1), 137-160.

- Resmi gazete. (2008). Kalkınma Ajansları Proje Ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği.
Tarih: 08 Kasım, Sayı: 27048.
- Sert, O. (2012). Bölge, Türkiye’de Bölge Kavramı ve Kalkınma Ajanslarının Yapısı.
Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(4), 119-146.
- Sevinç, H. (2011). Bölgesel Kalkınma Sorunsalı: Türkiye’de Uygulanan Bölgesel
Kalkınma Politikaları. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 6(2), 35-54.
- Sezgin, A. (2013). Kalkınma Ajansı Uygulamasının Gelişmiş Ve Az Gelişmiş Ülke
Örnekleri Açısından Sonuçları. Yüksek Lisans Tezi. Hitit Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çorum.
- Sinemillioğlu, M.O. (2009). Sürdürülebilir bölgesel kalkınma ve türkiye süreci.
Elektronik sosyal bilimler dergisi, 8(27), 245-268.
- Sugözü, İ.H., Atay, M. (2010). Şırnak İli ve Çevresinin Gelişmesinde Dicle Kalkınma
Ajansı’nın (DİKA) Muhtemel Etkileri. Uluslararası Bölgesel Kalkınma
Sempozyumu, Bozok Üniversitesi, Yozgat.
- Şahin, D. (2008). Yönetimin Bölgesel Kalkınma Sorunlarına Uyumun Sağlanması
Bağlamında Kalkınma Ajanslarının Rolü. Yüksek Lisans Tezi. Ankara
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Şinik, B. (2010). Anayasa Mahkemesi Kararı Işığında Türkiye’de (Bölge) Kalkınma
Ajansları. MEGARON, 5(3), 128-136.
- Tağraf, H. (2002). Küreselleşme Süreci Ve Çokuluslu İşletmelerin Küreselleşme
Sürecine Etkisi. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,
3(2), 33-47.
- Tamer, Ahmet. 2008, Kalkınma Ajanlarının Türk Hukuk Sistemindeki Yeri, Ankara:
DPT Uzmanlık Tezi, Yayın No: DPT:2757.
- Tanyeri, B. Öner, C. Temizer, İ. (2012). Batman İli Tarımsal Faaliyetleri ve Biyo-
Yakıt Üretme Potansiyeli. Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi,
1(2), 67-76.
- Tekin, V. N. (2006). Spss Uygulamalı İstatistik Teknikleri. Ankara:Seçkin kitapevi.

- Tekin, A. (2011). Küreselleşen Dünyada Bölgesel Kalkınma Dinamikleri, Kamu Politikaları Ve Bölgesel Kalkınma Ajansları. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 29, 37-48.
- Tuncel, C.O. Bakır, H. (2010). Yenilik Temelli Bir Bölgesel Gelişme Sürecinde Kalkınma Ajanslarının Yeri. İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 1(4), 19-41.
- Tutar, F. Demiral, M. (2007). Yerel Ekonomilerin Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları. Eskişehir Osmangazi üniversitesi İİBF dergisi, 2(1), 65-83.
- Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı. (2013). Kalkınma Ajansları 2012 Yılı Faaliyet Raporu. Ankara: Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.
- Ünver, Ö. Gamgam, H. Altunayak, B. (2011). Temel İstatistik Yöntemler. 6.baskı. Ankara: Seçkin kitapevi.
- Yılmaz, A. (2010). Kalkınma Ajansları ve Yerel Yönetişim. Türk İdare Dergisi, 466, 175-195.

EK 1. ANKET FORMU

Bu anketin amacı Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalında okuyan Mehmet ali SEYİDOĞLU'un'' BÖLGESEL KALKINMADA KALKINMA AJANSLARININ ROLÜ: BATMAN İLİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA adlı tez çalışmasının; Batman İlinde faaliyet gösteren kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve esnafın Dicle kalkınma ajansının faaliyet ve performansı hakkında Batman iline ne derece katkı sağladığının Etkisinin İncelenmesidir. Anket soruları bu amaca uygun hazırlanmıştır. Bu anket Mehmet Ali SEYİDOĞLU tarafından organize edilmektedir.

1-)Çalıştığınız sektör?

kamu

özel

2-) Dicle kalkınma ajansının (DİKA) yürüttüğü hizmet ve görevlerle ilgili bilgi sahibi misiniz?

evet

hayır

(Eğer cevabınız evet ise 2. Ve 3.Soruyu cevaplandırınız)

3-) Dicle Kalkınma Ajansı'nın (DİKA) yürüttüğü hizmet ve faaliyetlerden nasıl haberdar oldunuz?

(Birden fazla seçenek işaretlenebilir)?

aile, iş, okul,arkadaş vb

basılı ve görsel medya

dika internet sitesi

tanıtım ve bilgilendirme toplantıları

broşür-reklam-ilan panoları

4-) Dicle Kalkınma Ajansı'na (DİKA) ilişkin aşağıdaki konularda bilgi sahibi misiniz?

Kurumsal yapılanması	Evet	Hayır	Kısmen
Faaliyet gösterdiği iller	Evet	Hayır	Kısmen
Projelere sağladığı mali destekler	Evet	Hayır	Kısmen
Kurumlara sağladığı teknik destekler	Evet	Hayır	Kısmen
Bölgesel tanıtım faaliyetleri	Evet	Hayır	Kısmen
Yatırımcılara sağlanan hizmetler	Evet	Hayır	Kısmen

5-) Dicle kalkınma ajansının(DİKA)çeşitli konularda projelere karşılıksız mali destek(hibe)verdiğini biliyor musunuz?

Evet

Hayır

6-) Daha önce Dicle kalkınma ajansına (DİKA) herhangi bir sebeple başvuruda bulundunuz mu veya ajansın etkinliklerine herhangi birine katıldınız mı?

Evet

Hayır

7-) Başvurunuz veya katıldığınız etkinlik ve aldığınız hizmetten ne ölçüde memnun kaldınız?

Hiç Memnun Değilim	Memnun Değilim	Ne Memnunum Ne Değil	Memnunum	Çok Memnunum

8-) Dicle Kalkınma Ajansı'ndan (DİKA) beklentileriniz nelerdir? (öncelik sırasına göre 1'den 7'ye kadar işaretleyiniz)

TRC3 Bölgesine yatırım çekilmesi

TRC3 Bölgesinin turizm olanaklarının tanıtımının yapılması

Ulusal ve uluslararası kaynaklardan TRC3 Bölgesinin daha fazla faydalanmasının sağlanması

Kaynakların daha etkin ve yerinde kullanımının sağlanması

Kamu, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliğinin sağlanması

TRC3 Bölgesi'nin kalkınmasını sağlayacak plan ve stratejilerin geliştirilmesi

Ajans tarafından daha fazla mali destek sağlanması

9-) Sizce Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA) bundan sonraki mali desteklerini hangi konuda sürdürmelidir.

(öncelik sırasına göre 1'den 7'ye kadar işaretleyiniz)

Sanayi ve Hizmet Sektörlerine Yönelik Mali Destekler

Tarıma ve Kırsal Kalkınmaya Yönelik Mali Destekler

Sosyal Kalkınmaya (Cinsiyet ve Fırsat Eşitliği, Eğitim vb.) Yönelik Mali Destekler

Altyapıyı Geliştirmeye Yönelik Mali Destekler

Çevreyi Korumaya ve Geliştirmeye Yönelik Mali Destekler

Kamu Kurumları, Yerel Yönetim ve STK'lara Yönelik Teknik Destekler

Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerine Yönelik Mali Destekler

10-) Lütfen aşağıdaki ifadelere katılma derecenizi belirtiniz.

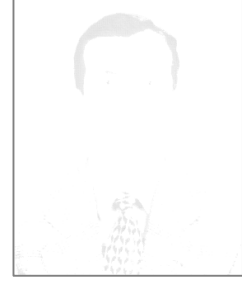
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Dicle kalkınma ajansının (DİKA) TRC3 bölgesi için önemli bir kurum olduğunu/olacağını düşünüyorum.					
Dicle kalkınma ajansı bölgesel kalkınmaya yönelik program ve projeleriyle başarılı çalışmalar yapmaktadır.					
Dicle kalkınma ajansı (DİKA) kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler arasında işbirliklerinin oluşturulmasına yönelik başarılı faaliyetlerde bulunmaktadır.					
Dicle kalkınma ajansı (DİKA) TRC3 Bölgesi'nin ulusal ve uluslararası düzeyde iş ve yatırım olanaklarının tanıtımına yönelik başarılı çalışmalar yapmaktadır..					
Dicle kalkınma ajansı (DİKA) tarafından gerçekleştirilen proje döngüsü eğitimlerinin ve bilgilendirme toplantılarının faydalı olduğuna inanıyorum.					
Dicle Kalkınma Ajansı'na (DİKA) yapılan başvurular ya da yöneltilen sorular etkin ve verimli bir şekilde Cevaplanmaktadır.					
Dicle Kalkınma Ajansı'nın (DİKA) iletişim organları etkinlik ve ulaşılabilirlik açısından yeterlidir.					
Dicle Kalkınma Ajansı'nın (DİKA) çalışanları sorularınızı cevaplandırarak bilgi ve beceriye sahiptirler.					

GÖSTERMİŞ OLDUĞUNUZ İLGİ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ...

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Mehmet Ali SEYİDOĞLU
Doğum Yeri ve Tarihi : Gercüş 1985
Medeni Hali : Evli
İletişim Bilgileri : mali.artik@hotmail.com
05335741372 (GSM)

EĞİTİM

2002-2005 Beşiri Lisesi
2007-2011 İnönü Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü
2012-2015 Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana
Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı

İŞ DENEYİMİ

2011-2015 Niğde Üniversitesi Memur

YABANCI DİL

YAYINLARI
